

„SZÉP NAPOK” A BRITANNIA SZÁLLÓBAN

**ADATOK ÉS LEVÉLTÁRI FORRÁSOK A
MAGYARORSZÁGI FEHÉRTEROR
EGYIK HÍRHEDT IRREGULÁRIS
KATONAI ALAKULATÁNAK FŐVÁROSI
ATROCITÁSAIHOZ, 1919–1920**

**SZERKESZTETTE:
KÁNTÁS BALÁZS**

„SZÉP NAPOK”
A BRITANNIA SZÁLLÓBAN
ADATOK ÉS LEVÉLTÁRI FORRÁSOK A
MAGYARORSZÁGI FEHÉRTERROR EGYIK HÍRHEDT
IRREGULÁRIS KATONAI ALAKULATÁNAK FŐVÁROSI
ATROCITÁSAIHOZ, 1919–1920

A forrásokat közreadja, jegyzetekkel ellátta, a bevezető tanulmányt
írta és az életrajzi adattárat összeállította:
Kántás Balázs

szakmai lektor:
Prof. Dr. Zinner Tibor

ISBN 978-615-6250-15-5

HORTHY-KORSZAK TÖRTÉNETÉNEK KUTATÁSÁÉRT
TÁRSASÁG
MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR
BUDAPEST
2021

TARTALOM

SZÉP NAPOK” A BRITANNIA SZÁLLÓBAN. ADATOK AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁNI MAGYARORSZÁGI PARAMILTÁRIS ERŐSZAKHULLÁM EGYIK HÍRHEDT KATONAI ALAKULATÁNAK FŐVÁROSI ATROCITÁSAIHOZ, 1919–1920.....	3
---	---

FORRÁSOK.....	48
---------------	----

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA.....	146
---	-----

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM.....	164
---------------------------------------	-----

SUMMARY. “THOSE WERE THE DAYS” IN HOTEL BRITANNIA. DATA AND ARCHIVAL SOURCES ABOUT THE ATROCITIES COMMITTED IN BUDAPEST BY ONE OF THE MOST NOTORIOUS IRREGULAR MILITARY FORMATIONS OF THE WHITE TERROR IN HUNGARY, 1919–1920.....	174
--	-----

„SZÉP NAPOK” A BRITANNIA SZÁLLÓBAN

ADATOK AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁNI

MAGYARORSZÁGI PARAMILITÁRIS

ERŐSZAKHULLÁM EGYIK HÍRHEDT KATONAI

ALAKULATÁNAK FŐVÁROSI ATROCITÁSAIHOZ, 1919–

1920

Bevezetés

A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság összeomlása után az antanthatalmak segítségével berendezkedő jobboldali kormányzat 1920-ban még hosszú ideig csak nagy nehézségek árán tudott úrrá lenni az országban uralkodó, közel anarchisztikus állapotokon. Noha a politikusok egy újabb baloldali hatalomátvételi kísérlettől is féltek, a rend helyreállítását erősen akadályozták egyes katonai csoportok, formálisan többnyire a Nemzeti Hadsereg hadrendjébe tartozó, azonban tényleges állami kontroll nélkül tevékenykedő paramilitáris alakulatok is, amelyeknek tagjai többek között a kommunisták, vagy legalábbis annak vélt személyek elleni politikai bosszúhadjáratuk közben súlyos bűncselekményeket követtek el.¹ Mivel levéltári forrás tanúskodik róla, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség nevű, sajátos irreguláris titkos katonai szervezet 1919-ben a honvédelmi vezetés, elsősorban Berzeviczy Béla vezérkari főnök és Siménfalvy Tihamér

¹ Vö. BARTHA Ákos, *Az utolsó csepp a pohárban. Soltra József rendőr meggyilkolása*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok* 2., szerk. Jámbor Orsolya Ilona, Tarján G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 28–44.

ezredes kezdeményezésére és vezetése alatt jött létre mint az egyes jobboldali milíciák egységes katonai irányítás alá vonására szolgáló paramilitáris csúcsszerv, ezért alapos okunk van feltételezni, hogy a magyarországi milicista mozgalom igen sok tagja ennek a szervezetnek is a tagja volt, hiszen a szervezetet az ilyen irreguláris katonai alakulatok irányítására hozta létre a honvédelmi vezetés.² Míg a tanácsköztársaság összeomlását követő időszakban Horthy és kormányszata még támaszkodott ezekre az alakulatokra, addig a fővezér államfővé történő megválasztása után a szabadcsapatok tevékenysége már súlyos károkat okozott az élet normalizálására és az ország konszolidációjára törekvő kormányszatnak. Némelyik katonai alakulat tevékenysége már az ellen az államrend ellen irányult, amelynek helyreállítását és megvédését a működése eredetileg célozta volna.³

Az ilyen ellenőrzés nélkül tevékenykedő katonai alakulatok közül az egyik leghírhedtebb a budapesti, Nyugati Pályaudvarhoz közeli Britannia Szállóban (a ma is szállodaként üzemelő, Szondi utca és a Teréz körút sarkán található Béke Szálló) berendezkedő különítmény volt, mely formálisan a Prónay Pál alezredes parancsnoksága alatt álló, I. vadászászlóalj nyomozócsoportjaként

² HU-BFL-VII-5-c-16191/1923. Márffy József és társai büntetőpere – Az elfőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása, 1924. november 29. A KKV Sz tevékenységéről lásd bővebben: *Documenta paramilitaria Hungarica. Tanulmány és történeti források a Kettős kereszt Vészövétség titkos irreguláris katonai alakulat tevékenységéről, 1919–1945*, szerk. KÁNTÁS Balázs, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság–OSZK Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.

<https://mek.oszk.hu/21300/21327/>

³ Vö. ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989, passim.

definiálta magát, de egy részük a parancsnokának tekintette Héjjas Iván tartalékos főhadnagyot, a Nemzeti Hadsereg 2. karhatalmi századának parancsnokát is. Az alakulat nem csupán katonákból állt, hanem a könnyű zsákmányszerzés lehetőségét megsejtő, bizonytalan egzisztenciájú, többnyire persze katonaviselt civilek is csatlakoztak hozzá.⁴ Éppen ezért mindenképpen érdemes egymástól elkülöníteni a tényleges és tartalékos katonákat, valamint a katonaviselt és leszerelt, de önmagukat továbbra is katonaként definiáló polgári személyeket.⁵ A még gyenge kormányzat korlátozottan csak tudta ellenőrizni a felbomlott Monarchia hatalmas hadseregétől leszerelt katonákat tömörítő alakulatok állományviszonyait, ennek köszönhetően a Nemzeti Hadsereg számos csapatteste, főként az úgynevezett karhatalmi alakulatok és különítmények⁶ is esetenként irreguláris és/vagy paramiltiáris keretek között, a szigorú katonai fegyelmet és a meghatározott alá-fölérendeltségi viszonyokat részben nélkülözve működtek. Sokszor egy-egy befolyásos, a kormányzóval is jó személyes kapcsolatot ápoló különítményparancsnok, többek között Héjjas Iván, Prónay Pál, Ostenburg-Morawek Gyula vagy Jankovics-Bésán Endre szava is elég lehetett ahhoz, hogy az adott alakulathoz csatlakozó, katonaviselt személy a számára a parancsnok által kiosztott, korábbi katonai szolgálatából magával hozott rendfokozattal rendelkező katonának számítsa. Sok minden a különböző

⁴ Zimmer 1989. 103. o.

⁵ ZINNER, i. m. 103.

⁶ A Nemzeti Hadsereg rendészeti feladatokat ellátó karhatalmi alakulatairól és különítményeiről lásd bővebben: SUBA János, *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*, Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142.

paramilitáris parancsnokok döntésén és befolyásán múlt,⁷ és így volt ez akkor is, ha utólag az egyes büntetőeljárás alá vont *irreguláris katonákról* (nevezzük őket így, nem lévén sokkal jobb kifejezésünk a fegyveres alakulatok önmagukat többnyire katonaként definiáló, ám a szigorú katonai hierarchiát nélkülöző keretek között tevékenykedő, olykor törvénytelenégeket is elkövető tagjaira) a katonai hatóságok, részben azért, hogy mentsék a Nemzeti Hadsereg becsületét – mivel az közel sem volt egy az egyben azonos az atrocitásokat elkövető különítményekkel – igyekeztek megállapítani, hogy aktuálisan miért is nem számítanak katonai személyeknek, büntetőügyüket pedig a polgári bíraskodás hatáskörébe utalták.

A pesti köznyelvben csak *britanniasoknak* nevezett különítmény fegyveres tagjai hónapokon keresztül járták a fővárost, főként éjszaka, a számlájukon pedig zsarolás, fosztogatás, rablás, súlyos testi sértések és politikai motivációból elkövetett gyilkosságok sorozata szerepeltek.⁸ Az 1920-as év során a Horthy Miklós kormányzóval és Teleki Pál miniszterelnökkel egyre elégedetlenebb radikális jobboldal több fronton is támadást indított a kiépülő politikai rendszer ellen, a korszak legnagyobb radikális jobboldali tömegszervezete, az Ébredő Magyarok Egyesülete, melynek vezetőségében ott találunk több különítményes tisztet, így Héjjas Ivánt vagy Prónay Pált is,

⁷ BARTHA, i. m. 29.

⁸ A britanniás tisztek köztörvényes bűncselekményeinek egy jó része leginkább Kmetty Károly főhadnagy büntetőperének fennmaradt iratanyagából ismerhető meg. Kmetty Károly ellen 1920-ban is folyt egy büntetőeljárás, melynek legfontosabb iratait egy későbbi, 1925-ös büntetőperének irataihoz csatolták. HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

különböző akciókkal növelte a kormányzatra gyakorolt nyomást, miközben a hozzá kötődő katonai egységek főként Budapesten rendezkedtek be. Némi leegyszerűsítéssel ezek a fosztogató, embereket váltságdíjért elrabló, éjjelente az utcákon garázdálkodó fegyveresek jelentették a korai magyarországi szélsőjobboldali mozgalom katonai szárnyát, és mentalitásuk, tevékenységük igen hasonló volt az ugyanebben az időszakban Németországban és Ausztriában működő *Freikorps*⁹ és *Heimwehr*¹⁰ típusú, első világháborús veteránokból álló szabadcsapatok működéséhez. Ezek a katonai alakulatok kihasználták a háborús és polgárháborús összeomlásból éppen csak kilábalni készülő, fiatal független magyar állam gyengeségét, és a kis létszámú, professzionális állami fegyveres szervekhez képest ütőképes formációknak számítottak. Ráadásul a zavaros, polgárháború utáni helyzetben – a rövid életű kommunista kormányzat bukása után a rend helyreállításának céljából egy ideig a katonai hatóságoknak, így az egyes irreguláris katonai alakulatok nyomozóinak is volt intézkedési jogkörük a polgári személyekkel szemben – párhuzamos rendvédelmi szervezetet építettek ki, és törvénytelen cselekményeiket a legtöbbször hatósági intézkedés látszatát keltve követték el az állampolgárok ellen.¹¹ Noha a miniszterelnök 4710/1920. ME

⁹ A német Freikorps szabadcsapatok történetéről lásd bővebben: Nigel H. JONES, *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*, Dorset, Barnes and Noble, 1995.

¹⁰ Az ausztriai radikális jobboldali paramilitáris Heimwehr-mozgalom történetéről, valamint magyar kapcsolatairól lásd bővebben: KERÉKES Lajos, *Olaszország, Magyarország és az osztrák Heimwehr-mozgalom*, Történelmi Szemle, 1961/2, 199–216.

¹¹ ZINNER, i. m. 66.

számú, 1920. június 12-én kelt rendelete egyértelműen kimondta, hogy az összes katonai alakulat – a védelmi szervezeteket és különítményeket, tehát az irreguláris keretek között működő, rendészeti tevékenységet végző katonai egységeket is beleértve – működése polgári személyekkel szemben megszüntetendő, a nyomozó alakulatokat pedig a katonai igazságügyi szervezetbe kell beolvasztani, a valós helyzet egy ideig még nem sokat változott. Nagy létszámuk, fegyverzetük, illetve a hadsereg befolyásos főtisztjeivel való jó személyes kapcsolataik miatt a különítményekkel való konfrontációt a budapesti rendőrség állománya is igyekezett kerülni. Ugyanakkor a Horthy körül csoportosuló, Bethlen István és Teleki Pál nevével fémjelezhető, konzervatív jobboldali politikai érdekcsoport úgy vélte – a korszak számos későbbi, főként radikális jobboldali katonatiszti körökhöz köthető, olykor képtelen puccstervét figyelembe véve egyáltalán nem minden alap nélkül –, hogy a radikális jobboldal a Héjjas Iván és Prónay Pál paramilitáris vezetők körül szerveződő irreguláris katonai alakulatok révén esetleg hatalomváltást akar előkészíteni.

Kmetty Károly tartalékos főhadnagy és társai súlyos bűncselekményei

A britanniás katonák által elkövetett bűncselekmény-sorozat egyik legmarkánsabb szereplője talán – a rendelkezésre álló források alapján – a számos súlyos törvénysértést elkövető Kmetty Károly főhadnagy, aki a Horthy bevonulása után Kecskemétről részben Budapestre áttelepülő Héjjas Iván főhadnagy különítményének „autóparancsnokaként” szolgált. Ez nagyjából azt jelentette, hogy a kecskeméti illetőségű, de Horthy bevonulása után a fővárosban is erős jelenlétet kiépítő paramilitáris vezető megbízásából civilektől

gépkocsikat és benzint rekvirált az irreguláris katonai alakulat számára. Kmetty Károly és társai ellen 1920 októberétől kezdve több mint egy tucat ügyben folyt büntetőeljárás.¹² Joggal feltételezhető, hogy a hatóságok által feltárt eseteknél sokkal több bűncselekményt követtek el, ugyanis csupán a megtorlástól féltő sértettek töredékének volt bátorsága az őket többnyire fegyveresen kirabló és súlyosan bántalmazó, elvileg hatósági jogkört gyakorló és jelentős kormányzati támogatást élvező katonák ellen feljelentést tenni és részletes tanúvallomást jegyzőkönyvbe mondani.¹³ Kmetty már korábban, a fehérterror időszaka előtt is súlyos bűncselekményeket követett el, 1918 decemberében ugyanis – antiszemita indíttatásból – feltehetőleg agyonlőtt egy fiatal tanárt, ám valahogyan ekkor sikerült elkerülnie a felelősségre vonást.¹⁴

A civilben egyébként gépészmérnök-hallgató, az első világháborúban tartalékos főhadnagyi rendfokozatot elért, húszas éveiben járó Kmetty Károly – aki egyébként értelmiségi családból származott, és az azonos nevű, európai hírnő jogászprofesszor unokaöccse volt – az alárendeltségébe tartozó irreguláris katonákkal együtt példának okáért 1920. május 20-án elrabolta Pongrácz Lajos postatisztet, akit napokig tartottak fogva az Albrecht-laktanyában, ahol súlyosan bántalmazták, és elvették értéktárgyait.¹⁵

¹² HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly és társai büntetőpere.

¹³ ZINNER, i. m. passim.

¹⁴ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Megkezdték a Kmetty-féle atrocitásügyek budapesti tárgyalását*, Az Est, 1927. március 4., p. 2.

¹⁵ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. A Budapesti Királyi Ügyészség jelentése a Kmetty Károly főhadnagy és társai által elkövetett bűncselekményekről.

Tóth István gépkocsivezetőt – közelebbről nem tisztázott okokból – ugyanez a katonai alakulat 1920. május 22-én ugyancsak az Albrecht-laktanyába hurcolta, és ott korbáccsal brutálisan megverték.¹⁶

Perlesz Mátyástól, az Újpest Személyszállító Bt. igazgatójától Kmetty Károly ugyancsak 1920 májusában kölcsönként egy gépkocsit, amelyet végül azonban gyakorlatilag ellopott, és egy bizonyos László Andor szegedi lakosnak 70 000 koronáért eladott. Perlesz Mátyástól a katonai különítmény továbbá tíz hordó benzint is lefoglalt, majd a katonák bevitték a Britannia Szállóba, ahol Kmetty Károly megszarolta, hogy csak akkor engedik szabadon, ha őt a cégénél évi 50 000 koronás fizetésért névleg, tényleges munkavégzés nélkül műszaki igazgatóként alkalmazza. Ez meg is történt, Kmetty Károly különítményes katonai tevékenysége mellett névlegesen az Újpest Személyszállító Bt. műszaki igazgatója lett, ahonnan magas fizetést kapott, illetve valószínűleg a vállalat kasszájából ezen felül további 46 000 koronát egyszerűen elsikkasztott.¹⁷

Doór József fuvarozó, gépkocsi-tulajdonos a Magyarország egy részét megszállva tartó, majd végül kivonuló román katonákat, akik korábban lefoglalták egy teherautóját, vesztegetés útján rávette arra, hogy kivonulásukkor a gépkocsit szolgáltatassák vissza neki. Kmetty Károly és társai azonban önmagukat katonai nyomozókként azonosítva erőszakkal lefoglalták Doór József

¹⁶ Uo. Valamint: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925 – Pongrácz Lajos sértett tanúvallomása.

¹⁷ Uo. Valamint: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925 – Perlesz Mátyás sértett tanúvallomása.

teherautóját, miközben a Honvédelmi Minisztérium más szervei átmenetileg amúgy is rekvirálták azt a hadsereg számára.¹⁸

Ugyancsak 1920. május 3-án Kmetty Károly öt altiszt kíséretében megjelent Feiler Miklós autószerelő műhelyében, és katonai nyomozóként látszólag a nála lévő motorkerékpárok eredetének ügyében vizsgálódott, majd mikor az autószerelő sérelmezte a különítményesek eljárását, azok elhurcolták az Albrecht-laktanyába, ahol ugyan saját vallomása szerint sem bántalmazták, de csak egyik motorkerékpárja átadása ellenében engedték szabadon. A sértett a motorkerékpárját május 10-én végül – feltehetőleg a katonai hatóságok valamiféle közbenjárására – visszakapta.¹⁹ Feiler autószerelő ügye a különítményesekkel itt azonban nem ért véget, ugyanis Kmetty Károly egy altiszt kíséretében már másnap, május 11-én megjelent a lakásán azzal az ürüggyel, hogy házkutatást tart nála, mert az állítólag birtokában lévő tüzérségi periszkópot nem szolgáltatta be a hadsereg részére. Kmetty ezután gyakorlatilag minden értékesebb tárgyat, köztük munkás- és katonaköpenyeket, egy bőrtáskát, egy kis kaliberű flóbert fegyvert és a hozzá tartozó töltényeket, egy pár bakancsot, motorkerékpár-gumikat stb. lefoglalt, és embereivel az autójába pakoltatott. A szóban forgó tüzérségi periszkópot azonban nem találták meg, így Feiler autószerelőt a katonák előállították az Albrecht-laktanyába, ahol éjszakára egy cellába zárták. Feiler édesanyja végül megtalálta és beküldte a tüzérségi periszkópot a

¹⁸ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. A Budapesti Királyi Ügyészség jelentése a Kmetty Károly főhadnagy és társai által elkövetett bűncselekményekről. Valamint: Uo. Doór József sértett tanúvallomása.

¹⁹ Uo.

laktanyába, az autószerelőt azonban még ekkor sem engedték el, hanem bikacsökkel brutálisan összeverték. Kmetty Károly ismét az egyik, a műhelyben látott motorokerékpárt követelte Feilertől a szabadulásáért cserébe, aki azt felelte, hogy bár az nem az övé, de igyekszik elintézni, hogy Kmetty használatra megkaphassa a járművet. Feiler Miklós autószerelőt végül összeverve, érdemi kihallgatás és jegyzőkönyv nélkül engedték szabadon a laktanyából.²⁰

1920. július 4-én Kmetty Károly civil ruhában, Mózes László abonyi földbirtokosként bemutatkozva megkönyékezte Jáger Imre szállítmányozót, hogy alacsony áron adjon el neki néhány hordó benzint. A civil ruhában nála érdeklődő Kmettyt Jáger Imre spekulánsnak, árdrágítónak gondolta, és saját vallomása szerint a rendőrség kezére akarta adni, az adásvétel megkötésekor Kmetty Károly azonban már egy saját nevére szóló katonai nyomozói igazolvánnyal jelent meg. Közölte, hogy bárkitől jogában áll benzint rekvirálni, és revolverrel kényszerítette Jáger, hogy a lefoglalt benzinnel együtt vele menjen a Britannia Szállóba. A gépkocsi hátsó ülésen ülve, útközben Kmetty a szállítmányozó ingóságait is elvette, többek között lefoglalta a nála lévő 94 000 korona készpénzt. A kirabolt szállítmányozót a katonák a Britanniából átkísérték a budapesti rendőr-főkapitányságra, ahol Kmetty mint katonai nyomozótiszt Jáger internálására tett előterjesztést, a rendőrség azonban értetlenül állt a dolog előtt, és szabadon engedte a szállítmányozót.²¹

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

1920. július 28-án Kmetty Károly Grigár Ferencné kávé mérésébe állított be azzal az ürüggyel, hogy hallotta, hogy a kávé mérőnőnek van eladó benzinje, ő pedig vásárolna abból, végül azonban az eset vége a rendelkezésre álló benzin erőszakos lefoglalása lett, ami után a sértettek panaszt emeltek a rekviráló-fosztogató főhadnagy ellen.²²

1920. október 2-án Kmetty Károly főhadnagy az éjszakai órákban – feltehetőleg ittasan – gépkocsival, néhány katonatársa társaságában lekapcsolt fényszórókkal haladt át a Budai Váralagúton, ahol Egedi Mihály szolgálatban lévő rendőr igazoltatta, illetve felszólította a fényszórók bekapcsolására. Kmetty azonban önmaga igazolása helyett revolvért fogott a rendőrré, közölte, hogy ő rendvédelmi szolgálatot ellátó katonatiszt, a rendőrség pedig tudomása szerint katonai irányítás alatt áll, így ő tulajdonképpen az intézkedő rendőr felettese, igazolni viszont nem volt hajlandó magát. A rendőr és az agresszív, ittas főhadnagy végül kölcsönösen fegyvert fogtak egymásra, a konfliktus pedig csak azért nem ért véres véget, mert a hangoskodás nyomán a gépkocsi körül jelentős tömeg gyűlt össze, köztük dr. Vay Kázmér belügyminisztériumi tanácsos, aki erélyesen felszólította Kmetty Károlyt, hogy tegye el a fegyverét, mert jogi ismeretei alapján Egedi Mihály jogszerűen intézkedik vele szemben, és a törvény nevében igazolja magát a rendőr előtt. Nem sokkal később a csoportosulást és a lármát észelve, erősítésként megérkeztek Varró László és Kerekes Menyhért rendőrrájőrök is, ezáltal pedig olyan rendőri túlerő keletkezett, amellyel szemben a különítményes tiszt már nem mert ellenállni. Kmetty Károly végül a nála lévő katonai igazolvánnyal

²² Uo.

igazolta magát a rendőröknek, akik ezután el is bocsátották a helyszínről, az ittas főhadnagy azonban búcsúzóul még egyszer megfenyegette a vele szemben jogosan intézkedő Egedi Mihály rendőrt és társait, egyenesen bosszút esküdött ellenük.²³

A fentebb röviden ismertetett bűnesetek csupán válogatást képeznek Kmetty Károly főhadnagy és az alárendeltségébe tartozó irreguláris katonák terjedelmes bűnlajstromából. A forgatókönyv szinte minden esetben hasonló volt – Kmetty Károly és emberei megjelentek valaki lakásán, vagy éppen igazoltatást színélve megállították a sértetteket az utcán, elhurcolták a Britannia Szállóba vagy az Albrecht-laktanyába, ahol többnyire bántalmazás kíséretében elvették a sértettek pénzét és egyéb értéktárgyait, illetve szabadon bocsátásukért további pénzt vagy értéktárgyakat (például gépjárművet, gépjárműalkatrészt, benzint) követeltek cserébe váltságdíj gyanánt. A sértettek többsége, nem lévén más választásuk, átadta a különítményeseknek, amit át tudott adni, és nem kevés közülük csak jóval később vállalkozott vallomástételre, amikor Kmetty főhadnagy és társai ellen már folyamatban volt a büntetőeljárás, az ügyészség és a rendőrség pedig célzottan kereste az egyes bűnesetek sértettjeit. A ténylegesen izraelita vallású, vagy általuk zsidóként azonosított személyekkel szemben a britanniás katonák különösen kegyetlenül léptek fel. A bántalmazás sokszor súlyos, hosszan gyógyuló sérülést okozott a sértetteknek, hogy a verbális megalázásukat már ne is említsük, így az anyagi haszonszerzés mellett egyértelműen az elkövetők indítékai közé

²³ Uo. Valamint: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925 – Egedi Mihály rendőr jelentése a Kmetty Károly főhadnaggyal történt konfliktusról.

sorolható a felekezeti-etnikai alapú gyűlölet, az antiszemitizmus is.²⁴

Az 1920-as év második felében ugyanakkor a (részben önjelölt) katonai nyomozó alakulatok és a rendőrség közötti súlyos, már-már véressé fajuló konfliktusok elégségesnek bizonyultak ahhoz, hogy a Belügyminisztérium és a rendőrség – részben a saját érdekeit védendő – komolyan kezdjen foglalkozni az elvileg rendvédelmi szolgálatot ellátó, a professzionális rendészeti szervekkel párhuzamos rendvédelmi apparátust működtető, gyakorlatilag azonban sokszor szabadrablást, fegyveres bűnözői tevékenységet folytató irreguláris katonák garázdálkodásaival. Kmetty Károly tartalékos főhadnagyot végül többek között az Egedi Mihály rendőr elleni erőszakos fellépése miatt fogták el és hallgatták ki a rendőrök, ellene pedig többek között rablás, testi sértés, személyi szabadság megsértése, zsarolás és hatósági közeg elleni erőszak bűncselekmények miatt folyt több éven keresztül húzódó, összetett, újabb és újabb tényekre fényt derítő büntetőeljárás.²⁵ Kmetty Károly embereinek érintettsége felmerült Soltra József rendőrjárőr 1920. november 10-ei meggyilkolásának ügyében is, amelyet tanulmányunk egy későbbi részében ismertetünk.²⁶

Ami Kmetty Károly főhadnagy utóéletét illeti, a súlyos büntetést egy időre számos más, radikális jobboldali, köztörvényes bűncselekményeket elkövető katonához hasonlóan ő is elkerülte.

²⁴ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Passim.

²⁵ Pl. A Budapesti Királyi Ügyészség jelentése a Kmetty Károly főhadnagy és társai által elkövetett bűncselekményekről.

²⁶ Nem véletlen, hogy a Soltra József rendőr meggyilkolása miatt folyó büntetőügy iratait Kmetty Károly büntetőügyének irataihoz csatolták!

Az ellene folyó büntetőeljárások elől Olaszországba szökött, ahol többek között egy ideig a Mussolini vezette fasiszta kormányzat egyik repülőgépgyárának pilótájaként dolgozott,²⁷ s ezzel együtt a kormányzói amnesztiarendeletek nyomán a vádakát fokozatosan ejtették ellene. Az 1920-as évek közepén ugyanakkor hazatért, 1925-ben letartóztatták és részben régebbi, részben újabb bűncselekményei nyomán számos új büntetőeljárás folyt ellene párhuzamosan.²⁸ Végül a Székesfehérvári Honvédtörvényszék (érdekes módon ekkor már az általa elkövetett cselekmények egy része a katonai igazságszolgáltatás hatáskörébe tartozott) 1927. március 17-én két év hat hónap szabadságvesztésre ítélte, amelyből azonban a vizsgálati fogsággal két év két hónapot már kitöltöttek is vett.²⁹

Kmetty Károly további életéről keveset tudunk, annyi azonban bizonyos, hogy egy időre Szegeden telepedett le, ahol különböző vállalkozásokba fogott (többek között rovar- és rágszálóírtó szerekekkel kereskedett),³⁰ amelyek nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Az egykori britanniás tiszt egzisztenciálisan erősen lecsúszott, végül 1930-ban egy kölcsön kapott, majd elzálogosított írógép okán sikkasztás miatt is folyt

²⁷ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kmetty Károly a fasiszták repülőgépgyárának pilótája Milánóban*, A Nép, 1925. február 13., p. 5.

²⁸ Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kmetty Károly ál-mérnök és ál-főbadnagy a ma felolvasott iratok szerint*, Az Est, 1927. március 17., p. 5.

²⁹ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Két év hat hónapra ítélték Kmetty Károlyt*, Az Est, 1927. március 17., p. 7.

³⁰ MAGYAR László, *Kétszáz pengős kereseti lehetőséggel beszélgettem poloskairtó ügynöknek a britanniás Kmetty Károlyhoz*, Délmagyarország, 1928. július 15., p. 3–4.

ellene egy kisebb szabású büntetőeljárás³¹ – az írógépet ráadásul állítólag azért kérte kölcsön, hogy Briannia Szálló-beli emlékeit megírja. Ugyancsak 1930-ban, augusztus végén Kmetty a saját nevén, feltehetőleg erősen ittas állapotban felhívta a Délmagyarország című napilap szerkesztőségét, és azzal fenyegetőzött, hogy ha szeptember elsején bármiféle rendzavarás történik a munkásság részéről, akkor 1700 fegyveres milicista élén fog beavatkozni. A lap munkatársai végül személyesen egy kocsmában érték el, három deci olcsó bor társaságában, ahol komolyan nem igazán vehető állításait borközi állapotban továbbra is fenntartotta.³² Az 1930-as évek közepén ugyancsak találkozhatunk egy ugyanilyen nevű, radikális jobboldali újságíróval az egyik magyar nemzetiszocialista párt, a Meskó Zoltán vezette Magyar Nemzeti Szocialista Földműves- és Munkáspárt lapjában, a Nemzet Szavában. Többek között a szerző sajtópereiről is van tudomásunk.³³ Az 1920-as évek számos radikális jobboldali különítményes tisztjének későbbi életútját és szélsőjobboldali tévelygését ismerve erősen gyanítható, hogy ugyanarról a személyről van szó.

A Club Kávéházi kettős gyilkosság

Az politikai erőszak – ugyancsak a Britannia Szállóban működő különítményhez kötődő katonáknak köszönhetően – 1920. július

³¹ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kmetty Károly sikkesztési pörében tanúkihallgatást rendeltek el*, Délmagyarország, 1930. január 30., p. 4.

³² [SZERZŐ NÉLKÜL], „*Halló, itt Kmetty Károly, a britanniás!*”, Délmagyarország, 1930. augusztus 30., p. 5.

³³ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Kmetty Károlyt a tábla is elítélte*, Népszava, 1936. december 30., p. 3.

27-én úgy látszott, szintet lépett, ugyanis egy ifjú milicisták által provokált, antiszemita indíttatású tömegverekedés kettős gyilkossággal végződött. Mint már említettük, az antiszemita indíttatású utcai erőszak ebben az időben Budapesten mindennapos volt, az Ébredő Magyarok Egyesülete fiatal milicistái pedig az egyesület V. kerületi fiókszervezetének propagandagyűlésén – feltehetőleg ittas állapotban – ez alkalommal is elhatározták, hogy a Club Kávéházban szétverik a berendezést, és az általuk zsidónak és hazafiatlannak vélt vendégeket bántalmazzák.³⁴ A radikális jobboldali egyesület propagandarendezvényén, a Berzenczey utcai általános iskolában ugyanis 1920. július 27-én, az esti órákban civil- és katonaruhás fiatalemberekből álló, 25–30 fős csoport verődött össze, a rendezvényt pedig alapjaiban határozta meg az antiszemitizmus, a felszólalók jórészt a zsidóság elleni kirohánásokat intéztek a közönséghez – többek között valószínűleg Meczner Gusztáv, az ÉME V. kerületi fiókszervezetének elnöke, a radikális jobboldal ismert politikai aktivistája is tüzelte a jelenlévők kedélyeit.³⁵

A jelenlévők közül a legtöbben botokkal, néhányan pisztolyokkal és revolverekkel voltak felfegyverkezve, az eset levéltári forrásai alapján pedig állítólag feltűnt a gyűlésen egy később egyértelműen soha be nem azonosított, fehér ruhát viselő, a tizen- és huszoneves közönségnél idősebb, harmincas éveiben járó férfi, aki egyértelműen a zsidóság elleni erőszakos fellépésre

³⁴ HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Illy László és társai büntetőpere – A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

³⁵ Uo.

buzdította a fiatalokat. Azt állította ugyanis, hogy a Club Kávéház pincehelyiségében éppen nemzetellenes cionista gyűlés folyik, ahol izraelita vallású személyek éppen az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Nemzeti Hadsereg ellen szervezkednek, ezzel pedig keresztény magyar államot veszélyeztetik.³⁶ A fehér ruhás, az akció felbujtójaként megnyilvánuló személy állítólag a csoport tagjainak Meczner Gusztávként, az ÉME V. kerületi elnökeként mutatkozott be, később azonban többen Tőkés Károly vendéglősként és különítményes tisztként azonosították.³⁷

A fiatal, mindössze tizenkilenc éves, ám mégis jelentős bűnelkövetői, katonai és milicista múltta visszatekintő Illy László egy szűkebb csoport hangadójaként kezdett el viselkedni, és a fehér ruhás férfi útmutatásai nyomán az általános iskola folyosóján közölte az ott összeverődött fiatalemberekkel, hogy aznap este nagy verekedést terveznek a közeli Club Kávéházban. Azt is külön kiemelte, hogy aki esetleg fél a következményektől, az jobban teszi, ha most távozik. Illy László szűkebb társaságába bizonyos Körmendy Sándor, Imre Sándor, Schwicker Mihály, Fekete László, Fekete Sándor, Vanek László, Illek Ferenc és Rigóczky György nevű fiatalemberek tartoztak, akik közül Vanek László megjedtt, és még itt elhagyta a csoportot, a többiek azonban Illy László vezetése alatt este 10 óra körül megindultak a Club Kávéház felé, hogy az általuk eltervezett erőszakos cselekményt végrehajtsák.³⁸ Az események menetét alaposan eltervezték, hiszen a hangadó Illy

³⁶ Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

³⁷ Uo. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.

³⁸ Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

László előre küldte Rigóczky Györgyöt, Schwicker Mihályt és Imre Sándort, hogy a Club Kávéházban található telefonkészülék vezetéket elvágják, nehogy a verekedés kitörése után bárki időben értesíthesse a rendőrséget.³⁹

A radikális jobboldali fiatalemberekből álló csoport egyébként már propagandagyűlés helyszínéhez igen közel, a Berzenczey utcában megtámadott egy békésen üldögélő, őket nem provokáló, ám általuk zsidó személyekként azonosított társaságot, és közülük egy bizonyos Hofmann Arnold nevű fiatal férfit meg is vertek, aki a fején sérült meg.⁴⁰

Az ellentmondásos tanú- és vádlotti vallomások alapján nem tisztázható, valóban így történt-e az eset, de a hirtelenjében verbuválódott antiszemita akciócsoport parancsnoka, Illy László később azt állította, a társaság rövid időre betért a később fehér ruhás férfiként azonosított Tőkés Károly közeli vendéglőjébe, a Wahramm utcába (a mai Victor Hugo utca), hogy még egyszer megbeszéljék a teendőket, és ahol a társaság tagjai alkoholt is fogyasztottak.⁴¹ A csoport az utcai atrocitás és az alkoholfogyasztás után folytatta útját a Club Kávéházba, mint ha mi sem történt volna, és amikor megérkeztek, többen közülük bementek a Lipót körút (a mai Szent István körút) 8. szám alatt található vendéglátó-ipari egységbe, és magukat egyszerű vendégeknek kiadva rendeltek valamit, mások pedig figyelőkként az utcán maradtak.⁴²

³⁹ Uo.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Uo. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.

⁴² Uo.

Illy László, mint önjelölt parancsnok, az akció kezdete előtt még körbejárt, egyeztetett mind a kávéházban, mind pedig az utcán várakozó társaival, majd hangos „üsd a zsidót!” kiáltással adta meg a jelet a támadásra, mire a radikális jobboldali fiatalemberek az utcáról beözönlöttek a Club Kávéházba, illetve a már bent lévők is aktivizálták magukat, és a náluk lévő botokkal, derékszíjakkal, valamint a kezükbe akadó kávéházi felszerelési tárgyakkal válogatás nélkül elkezdtek ütlegetni a vendégeket és a személyzet tagjait, illetve súlyosan megrongálták a berendezést. A kávéház egyébként katolikus vallású tulajdonosát, Krammer Gyulát az antiszemita fiatalemberek ugyancsak súlyosan bántalmazták, hiába könyörgött nekik és jelentette ki többször, hogy nem zsidó, és amúgy a vendégei többsége sem zsidó.⁴³

A kávéház szétverése és a vendégek súlyos bántalmazása után a fiatalemberek jó része elmenekült a helyszínről, több csoportra oszlottak, majd a randalírozást a környező utcákban folytatták. Ennek keretében lelte halálát Verebély Arthur bankigazgató, akit a radikális fiatalemberek egyike – feltehetőleg Rigócky György, Prónay Pál alezredes vadászzászlóaljának önkéntes katonája – bajonettjével mellkason szúrt, az áldozat pedig azonnal meghalt.⁴⁴

A szétvált csoport egy másik része a Szemere utcában került szóváltásba egy hajókirándulásból hazaérkező, jól szituált polgárokból álló társasággal, Illy László pedig provokatívan megkérdezte a felesége és barátai társaságában hazafelé sétáló dr.

⁴³ Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

⁴⁴ Uo.

Varsányi Géza ügyvédet, hogy zsidó vagy keresztény, mire dr. Varsányi Géza azt felelte, hogy keresztény és ügyvéd. Az ittas Illy László ezzel nem érte be, és követelte, hogy Varsányi ügyvéd tolja le a nadrágját és mutassa meg a hímvesszőjét, ha ugyanis látja, hogy nincs körülmetélve, akkor elhiszi neki, hogy nem zsidó. Varsányi ügyvéd közölte, hogy hölgyek társaságában nem tolja le a nadrágját, az őt körülvevő fiatalemberek erre pár lépéssel odébb vezették és követelték, hogy igenis a már említett, közönséges módon igazolja zsidó vagy keresztény voltát, amit az ügyvéd másodjára is megtagadott. Illy László felpofozta Varsányit, mire a jelenlévők közül többen is ütlegelni kezdték.⁴⁵ Ebben az esetben sem egyértelmű, mi történt, azonban – Illy László főtárgyaláson tett vallomása szerint – egy Illek Ferenc névre hallgató fiatalember a nála lévő Frommer pisztollyal fejbe csapta Varsányit, a fegyver, állítólag véletlenül, elsült, a lövedék pedig a fején sebesítette meg az ügyvédet, aki kórházba szállítás után belehalt a sérülésbe.⁴⁶

Az ÉME fiatal milicistái ezzel párhuzamosan a közeli Báró Aczél utcában oldalba szúrtak egy Polgár Mihály nevű, vétlen járókelőt, aki könnyű sérülésekkel úszta meg a támadást. Az erőszakos cselekménysorozat résztvevőinek nagy létszáma miatt az elkövető személyét később itt sem sikerült tisztázni.⁴⁷

A Club Kávéházban és környékén elkövetett antiszemita kettős gyilkosság, illetve egy gyilkossági kísérlet igen hamar felháborodást váltott ki, és cselekvésre ösztönözte a hatóságokat.

⁴⁵ Uo. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.

⁴⁶ HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Uo.

⁴⁷ Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

Az elkövetők közül többen, többek között a hangadó Illy László is ekkoriban tevékenykedő irreguláris katonai egységek tagjai voltak, és a Britannia Szállóban tanyázó, Prónay Pál parancsnoksága alá tartozó különítménynél kerestek menedéket, ahol kaptak is némi segítséget. A Varsányi Géza életét kioltó Frommer pisztolyt egy bizonyos Zgroch/Zróv nevű főhadnagy vette magához, Bibó Dénes főhadnagy, a fehérterror egyik hírhedt különítményes tisztje pedig új ruhát szerzett Illy Lászlónak, Illek Ferencnek és három másik önkéntesnek.⁴⁸ A fiatalemberek az éjszakát az ugyancsak a Nemzeti Hadsereg irreguláris alakulatai által megszállt Berlin Szállóban töltötték, majd másnap felkeresték dr. Dániel Sándor ügyvédjelöltet, az ÉME ügyészét, hogy a segítséget kérjék a szökéshez. Illek Ferencnek sikerült a szökés, és Héjjas Iván főhadnagy, illetve az ÉME más vezetőinek segedelmével feltehetőleg vidéken bujkált, Illy Lászlót azonban hamarosan elfogták a rendőrök, és a Club Kávéház elleni akciók nyomán indult büntetőügy elsőrendű vádlottja lett.⁴⁹

A Budapesti Királyi Ügyészség a – többnyire húsz év alatti – fiatalemberek tettét vádiratában lázadásnak minősítette, ami a korabeli büntető jogszabályok alapján, a háború és polgárháború utáni bizonytalan helyzet okán statáriális bíraskodást vont maga után. A rögtönítélő bíróságként eljáró Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék mindössze háromnapos főtárgyalás után, 1920. augusztus 19-én kelt ítéletében a vádlottak nagy részét bűnösnek mondta ki lázadás büntetében, és Illy László elsőrendű vádlottat 13 évi fegyházra mint főbüntetésre, továbbá tízévi

⁴⁸ ZINNER, i. m. 73.

⁴⁹ ZINNER, i. m. 74.

hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; Körmendy Sándor másodrendű vádlottat ötévi fogházra mint főbüntetésre, továbbá nyolcévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; Imre Sándor harmadrendű vádlottat hatévi fogházra mint főbüntetésre, továbbá nyolcévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; Schwicker Mihály negyedrendű vádlottat a tízévi fegyházra mint főbüntetésre, továbbá tízévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; Fekete László ötödrendű vádlottat a tízévi fegyházra mint főbüntetésre, továbbá tízévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; valamint Fekete Sándor hatodrendű vádlottat hatévi fogházra mint főbüntetésre, továbbá nyolcévi hivatalvesztésre és politikai és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre ítélte.⁵⁰ Minden ellene felhozott vád alól felmentették ugyanakkor a komoly különítményes katonai múlttal, és persze kiterjedt radikális jobboldali katonai kapcsolati hálóval rendelkező Tőkés Károlyt, a Club Kávéház elleni merényletet kivitelező fiatalemberek valószínűsíthető felbujtóját. Pusztán Illy László vallomása állt az övével szemben, amely szerint Tőkés lett volna az a fehér ruhába öltözött férfi, aki az ÉME V. kerületi helyiségében a kávéházban éppen zajló, feltételezett cionista gyűlés

⁵⁰ HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

elleni erőszakos fellépésre buzdított.⁵¹ Felmentette továbbá a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék az ellene felhozott vádak alól Meczner Gusztávot, az ÉME V. kerületi fiókszervezetének elnökét, és ítéletében még azt is megállapította, hogy a véres akciót valószínűleg az ő tudta és beleegyezése nélkül követték el.⁵² A törvényszék a vádlottak többsége esetében enyhítő körülményként vette figyelembe, hogy tettüket nem gonoszságból, hanem pusztán „fiatalos elvakultságból” követték el. Súlyosbító körülményként esett latba ugyanakkor, hogy Illy László vezető szerepet töltött be az erőszakos atrocitásokat végrehajtó társaságban, és tetteinek egy részét hideg, megfontolt tervezés után követte csak el. Súlyosbító körülményként értékelte továbbá a bíróság, hogy a meglepően fiatal milicisták tettükkel negatív színben tüntették fel a nyilvánosság előtt az Ébredő Magyarok Egyesületét és a Nemzeti Hadsereget.⁵³

Rigóczy Györgyöt, aki – legalábbis a katonai hatóságok aktuális jogértelmezése szerint – tényleges állományú katonának számított, mivel önkéntesként szolgált Prónay Pál alezredes különítményében, a katonai bíróság külön, az Illy László és társai ellen folyó perrel párhuzamosan lezajló katonai büntetőeljárás keretében bűnösnek mondta ki Verebély Arthur bankigazgató meggyilkolásában, ezzel pedig az ő elítélése megmentette a milicista csoport többi tagját attól, hogy a lázadás mellett emberöléssel is megvádolják őket.⁵⁴

⁵¹ Uo.

⁵² Uo.

⁵³ Uo.

⁵⁴ Uo. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

A katonai vezetés mindent megtett, hogy a Nemzeti Hadsereget lehetőleg ebből az ügyből is kivonja, holott az Ébredő Magyarok Egyesületének paramilitáris alakulatai és a hadsereg közötti személyi átfedések sokak számára nyilvánvalóak voltak.⁵⁵ Többek között Zinner Tibor is felhívja rá a figyelmet, hogy a Club Kávéházi ügyben a Budapesti Katonai Városparancsnokság Tájékoztató Osztálya (a korabeli, gyorsan változó szervezeti keretek között működő katonai titkosszolgálati szervek egyike) úgy foglalt állást, hogy a cenzúrának nem lett volna szabad engednie, hogy a sajtó bármilyen módon is összefüggésbe hozza az ilyen eseményeket a Nemzeti Hadsereggel és a tiszttal.⁵⁶ Bár igyekeztek úgy beállítani a dolgokat, hogy az akció meggondolatlan, forrófejű, 18–20 éves, teljes mértékben civil, a hadsereghez nem kötődő, legfeljebb korábban katonai szolgálatot telejsített fiatal emberek műve, egyértelmű volt, hogy az ÉME ekkoriban kvázi-állami szervként, tényleges állományú katonatisztek irányítása alatt működő Hírszerző Osztálya⁵⁷ – melynek többek között Illy László és Illek Ferenc is tagjai voltak –, ezáltal maga a Nemzeti Hadsereg és a hadrendjébe tartozó tiszti különítmények érintettek az eseményben.⁵⁸

⁵⁵ ZINNER, i. m. 74.

⁵⁶ ZINNER, i. m. uo.

⁵⁷ A korabeli szélsőjobboldali, egyre inkább politikai pártként viselkedő társadalmi szervezetek közül több, így az ÉME is működtetett „árnyékhírszerzést”, amely persze az állami szervekkel is szoros átfedést mutatott. A korai magyar titkosszolgálati szervek és a radikális jobboldali, paramilitáris szervezetek közötti átfedésekre jól rámutat Kovács Tamás tanulmánya: KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2. 64–92.

⁵⁸ ZINNER, i. m. 74–75.

Hogy megértsük mind az Ébredő Magyarok Egyesülete paramilitáris alakulataihoz csatlakozó, majd különböző súlyos atrocitásokban résztvevő, radikális jobboldali fiatalemberek társadalmi-politikai motivációit, mind pedig a különböző irreguláris fegyveres csoportok és a magyar állam szervei közötti átfedések, kapcsolatok komplexitását, érdemes mikrotörténeti esettanulmányunk mondhatni, főszereplővé emelkedett alakjának, Illy Lászlónak az életrajzát és társadalmi háttérét is részletesebben megvizsgálnunk. Illy László 1901-ben született Szegeden, szegény, lecsúszott kispolgári családban, egy később munkanélkülivé vált, erősen alkoholista kereskedelmi iskolai tanár, majd MÁV-tisztviselő fiaként. Anyját korán elvesztette, apja újranősült, Illy kamaszkorában pedig már gyakorlatilag a család egyik tagja sem dolgozott.⁵⁹ Illy apja erősen antiszemita érzelmű ember volt, az antiszemitizmus gyakorlatilag az első politikai eszme volt, amellyel Illy László már gyermekkorában megismerkedett, ugyanis az életük szinte alig állt másból, mint hogy apja ittas állapotban szidta a zsidóságot, és többek között őket hibáztatta saját és családja sanyarú helyzetéért. Illy édesanyja és számos testvére tüdővészben hunyt el, az 1910-es években pedig a család egyetlen bevételi forrása az volt, hogy Illy még egyetlen élő lánytestvére zongoraórákat adott magántanítványainak. Illy László azonban egyszer olyan súlyosan bántalmazott egy zsidó fiatalembert Szeged utcáin, hogy a környékbeli lakosok között hamar híre ment a család agresszív antiszemitizmusának, így idővel a zongoratanítványok is

⁵⁹ HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Illy Lászlóról és vádlott-társairól szóló igazságügyi orvosi szakvélemény.

elmaradoztak Illy nővérétől.⁶⁰ A család az első világháborút a létező legnagyobb szegénységben élte át, Illy László pedig többször meglopta a saját családját, amiért egy rövid időre javítóintézetbe utalták. Apja közben májbetegségben, feltehetőleg az alkoholizmussal összefüggésben elhalálozott, a fiúnak pedig mostohaanyjával erősen megromlott a kapcsolata. Az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlása után, a tanácsköztársaság idején a fiatalember végül állítólag kényszerből csatlakozott a magyar vörös hadsereghez, mert korábban megverte a Vörös Újság egy rikkancsát, a hatalomra kerülő kommunista kormányzat részéről pedig megfenyegették, hogy ha nem vállal katonai szolgálatot, forradalmi törvényszék elé fogják állítani.⁶¹

Az nyilván nem rekonstruálható, mennyire volt önkéntes vagy kényszerű Illy László felszerelése a magyar vörös hadsereghez, az azonban bizonyos, hogy román hadifogságba esett, majd a jobboldali ellenforradalmi hullám idején, 1919-ben szülővárosában, Szegeden csatlakozott a Nemzeti Hadsereg irreguláris alakulataihoz. A fiú a Prónay-különítmény tagja lett, és mint katonai nyomozó/hírszerző- és kémelhárító tiszt teljesített szolgálatot. A tizenéves kora óta élénk nemi életet élő fiatalember 1919 folyamán azt is megtudta, hogy látens szifiliszben szenved, ez pedig egészségügyi problémákat, többek között gyakori fejfájást eredményezett nála. Instabil személyiségre vall, hogy 1920. május 12-én pisztolyával öngyilkosságot próbált meg elkövetni, mert felettese megkérdőjelezte hírszerző jelentéseinek hitelességét. A Nemzeti Hadseregtől 1920 áprilisában a szifilisszel összefüggő

⁶⁰ Uo. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.

⁶¹ Uo.

szaruhártya-gyulladás miatt elvileg leszerelték, de polgári jogállású katonai nyomozóként továbbra is foglalkoztatták, és saját bevallása alapján az 1920-as év első felében többek között a románok ellen végzett hírszerző tevékenységet.⁶² Ha lehet hinni a forrásoknak, Illy mindössze pár héttel a Club Kávéházi események előtt érkezett Szegedről Budapestre, ahol lehetőleg újra az immár itt működő Prónay-különítmény szolgálatába igyekezett állni, azonban egy ideig nem döntötték el a kérdést, hogy fel-/visszaveszik-e a fiatalembert a vadászszászlóalj kötelékébe. Szállást és megélhetést mindenesetre szereztek neki: dr. Dániel Sándor ügyvédjelölt, az ÉME ügyésze és a félkatonai jellegű Nemzetvédelmi Főosztály egyik szervezője, akit Illyhez távoli rokoni szálak fűztek, gondoskodott róla, hogy a rovott múltú, ám katonai-hírszerzői előélettel is rendelkező fiatalembert felvegyék az ÉME Hírszerző Osztályához. Ez a szervezet a polgárháború utáni helyzetben bizonytalan jogállású, de a hadsereg befolyásos tisztjei által (Prónay Pál, Héjjas Iván) irányított, titkosszolgálati jellegű fegyveres alakulat, gyakorlatilag a Nemzeti Hadsereg *sztatelitszerve* volt, Illy László itt szolgálati igazolványt és fegyvert kapott a kezébe. Ebből, valamint korábbi, titkosszolgálati és rendőri jellegű katonai szolgálatából adódóan akár joggal hihette magát az ekkor még új, törékeny, erősen jobboldali magyar állam legitim képviselőjének.⁶³ Ezzel a meglehetősen hányatott múlttal találta magát tehát 1920 nyarán a Nemzeti Hadsereg és a hozzá kötődő milíciák által ellenőrzött Budapesten egy tizenkilenc éves fiatalember, bizonytalan és képlékeny, irreguláris katonai státuszban, amely

⁶² Uo. Illy Lászlóról és vádlott-társairól szóló igazságügyi orvosi szakvélemény.

⁶³ ZINNER, i. m. 73–75.

egyúttal lehetőségeket is megnyitott előtte, és a deklasszált kispolgári háttérből történő kiemelkedés egyik útjának tűnhetett a számára. Az őt jellemző törvényszéki orvosi jelentésből ugyancsak kitűnik, hogy a fiatal korához képest számos negatív és erőszakos tapasztalaton keresztülment Illy László szerény szellemi és alacsony megfontolási képességekkel bíró, magát kórosan túlértékelő, ingerlékeny, nagyzási hóbortra és erőszakra igen hajlamos ember volt.⁶⁴ Ebből a háttérből és egyedi jellemvonásaiból kifolyólag pedig kétség sem fér hozzá, hogy egy kontroll nélkül tevékenykedő, irreguláris katonai alakulat tagjaként, intoleráns, radikális politikai eszméktől hajtva, fegyverrel a kezében Illy László jelentős veszélyt jelentett a társadalomra. Az általa és milicista társai által képviselt veszély pedig egy olyan, politikai indíttatású, gyűlölet-bűncselekményként jellemezhető kettős gyilkosságban csúcsosodott ki, amelynek Illy, ha nem is volt egyszemélyi felelőse vagy végrehajtója, de abban kétségtelenül jelentős és tevékeny szerepet játszott.

Az Ébredő Magyarok Egyesületének számos, később különböző erőszakos bűncselekmények okán büntetőeljárás alá vont fiatal milicistájára jellemző volt az alsóközép- vagy munkásosztálybeli háttér, melyből jelentősebb társadalmi-pénzügyi előrelépésre a háború utáni időszak szociális válságának idején nem igazán számíthattak, ezzel együtt pedig sokszor jellemezte őket az a mérhetetlen gőg és fontosságtudat, amelyet feltehetőleg a radikális jobboldali milicista mozgalomban való tagság, illetve a kezükbe kerülő lőfegyver kölcsönzött nekik. Alapvető tanulmányában

⁶⁴ HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Illy Lászlóról és vádlott-társairól szóló igazságügyi orvosi szakvélemény.

Robert Gerwarth igen érzékletesen írja le, miként egyesült az első világháború utáni Közép-Európa paramilitáris erőszakhullámában a háborút megjárt, de még mindig fiatal veteránok – ilyen volt többek között az ekkor harmincéves különítményparancsnok, Héjjas Iván főhadnagy is –, illetve az úgynevezett *háborús ifjak*, a világháborúban katonaként koruk okán még részt nem vett, ám az utána kialakuló polgárháborús helyzetben egyre szaporodó paramilitáris mozgalmakba annál lelkesebben beálló, és brutális cselekményeket elkövető generációja.⁶⁵ A Club Kávéháznál történt gyilkosságok után lezajlott büntetőper vádlottjaira, köztük Illy Lászlóra, de természetesen az ÉME más fiatal milicistáira is teljes mértékben illenek ezek a megállapítások.

Ami a Club Kávéházi gyilkosságok elkövetőinek utóéletét illeti, ki kell emelnünk, hogy Illy László, az eset fő felelőse más hasonló bűnügyek szereplőjéhez hasonlóan nem töltött hosszú időt börtönben. Tizenhárom éves szabadságvesztéséből mindössze másfél évig kellett, hogy élvezze a büntetés-végrehajtás vendégszeretétét. 1922-ben ugyanis az ügyét – több korábbi, sikertelen perújrafelvételi kérelem után – az 1921. novemberi kormányzói amnesztiarendeletnek köszönhetően újratárgyalták, 1922. január 19-én pedig minden, korábban ellene felhozott vádpont alól felmentették. A fiatalember számos más korábbi milicistához hasonlóan szabad emberként távozatott a börtönből,⁶⁶ az 1920-as és 1930-as években számos köztörvényes,

⁶⁵ GERWARTH, i. m. 78–79.

⁶⁶ HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék végzése Illy László és társai büntetőügyében, 1922. január 19.

jórészt családi ügyek miatt folytak ellene újabb és újabb büntetőeljárások.⁶⁷

A radikális jobboldali, irreguláris katonai alakulatok működésének egyik fordulópontja – Soltra József rendőrjárőr meggyilkolása

A Club Kávéház elleni, kettős gyilkosságba torkolló akció szerves folytatása volt Soltra József szolgálat közben irreguláris katonák által agyonlőtt rendőr halála, mely 1920. november 10-én következett be, és amelyért ugyancsak a Héjjas Iván és Prónay Pál különítményéhez tartozó személyek voltak a felelősek. 1920. november 10-én, szerdán hajnali fél három körül az Oktogon környékén szolgálatot teljesítő Miklós József rendőrellenőr⁶⁸ segélykiáltásokat hallott. A tér egyik oldalán katonai egyenruhát viselő fiatalemberek csoportját vette észre, akik éppen egy hazafelé tartó nyomdászt bántalmaztak. A rendőrellenőr láttán a csoport ekkor még abbahagyta a férfi ütlegetését, és az egyenruhások a Nyugati Pályaudvar irányába távoztak. A Nyugati felől érkező a segélykiáltásokra szintén felfigyelt Soltra József rendőrjárőr, aki az Aradi utca és a Teréz körút sarkán találkozott ugyanazzal a csoporttal. A rendőr és a katonák között szóváltás alakult ki, Miklós rendőrellenőr pedig Soltra segítségére sietett, és igyekezett rábírní, hogy vele együtt távozzon a helyszínről, és ne konfrontálódjon a túlerőben lévő különítményesekkel egyedül.

⁶⁷ Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *A britanniás Illy László újabb hazafias üzlete*, Népszava, 1930. december 7., 19.

⁶⁸ A rendőrellenőr az utcai rendőrjárőröket, szolgálatuk ellátását ellenőrző rendőrtisztviselő volt.

Ekkor a katonák közül azonban kivált egy három fős csoport, akik fegyvert rántottak, Soltra Józsefre több lövést adtak le, majd elfutottak. Soltrát a rendőrellenőr fölemelte és az Edison Kávéház előtt álló szállítótargoncára fektette, majd a tettesek után futott. Miklós a menekülő katonák után lőtt, ám ők viszonyozták a tüzet, a rendőrellenőr pedig súlyos sérüléseket szenvedett. Miklós József is a földre rogyott, mire a különítményesek köré gyűltek, kicsavarták kezéből a szolgálati fegyverét, majd a sebesült bántalmazása után elfutottak. Soltra József a testét ért több lövéstől olyan súlyos sérüléseket szenvedett, hogy még az orvos megérkezése előtt meghalt. Miklós József súlyos lőtt és vágott sebekkel ugyan, de túlélte a lövöldözést. A rendőrgyilkosságnak számos szemtanúja is volt, akik az elkövetőket a Britannia Szállóban megtelepedett katonai alakulat tagjaiként azonosították.⁶⁹ Több szemtanú ugyanis egymástól függetlenül arról számolt be, hogy az után lövöldöző katonák a közeli Britannia Szállóba futottak be.⁷⁰

A Soltra-gyilkosság nagy felháborodást és társadalmi tiltakozást váltott ki, Horthy és köre pedig a rendőr halála után halaszthatatlannak látta a különböző szélsőjobboldali katonai

⁶⁹ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly büntetőpere – Soltra-ügy – Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 12. Valamint uo: Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 13.

⁷⁰ Uo. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 14.

alakulatok lefegyverzését. Nádasy Imre budapesti, nem sokkal később már országos rendőrfőkapitány, illetve Marinovich Jenő főkapitány-helyettes⁷¹ látszólag határozott lépéseket tettek az ügyben, a budapesti államrendőrség pedig nagy erővel kezdett nyomozni a tettesek után.⁷² Héjjas Iván főhadnagy, a korszak befolyásos paramilitáris vezetője, aki, mint már említettük, Horthy budapesti bevonulását követően Kecskemétről részben a fővárosba helyezte át székhelyét, és akit a Britanniában székelő, összesen egyébként állítólag négy, egymástól persze nehezen elhatárolható különítmény tagjai is a vezetőjüknek ismertek el, ingerülten vette tudomásul, hogy emberei meggyilkoltak egy rendőrt, és felkészült akár az alakulatai által birtokolt épületek fegyveres védelmére is. A szálloda kapuit elbarikádozták, géppuskákat állítottak fel mögöttük, a katonáknak pedig lőszert és gránátokat osztottak ki. A Britannia Szálló előtt még másnap délelőtt felsorakoztak a kormányzathoz hű Nemzeti Hadsereg reguláris egységei és jelentős rendőri karhatalom. Összeadásra

⁷¹ Alapos tanulmányában Bartha Ákos tévesen Mattyasovszky Tibor 1920-ban leköszönt budapesti rendőrfőkapitány jelentéseiként idézi a Marinovich Jenő főkapitány-helyettes, 1921-től budapesti rendőrfőkapitány által aláírt jelentéseket. Mattyasovszky Tibor már 1920 augusztusában leköszönt főkapitányi pozíciójáról, és Nádasy Imre későbbi országos rendőrfőkapitány váltotta. (Vö. KOVÁCS Tamás, *Megfigyelés, internálás, deportálás. Az internálás és a toloncolás kérdésköre a két világháború között, különös tekintettel a II. világháború korára*, PhD-értekezés, Pécs, Pécsi Tudományterem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola, 2013.) Marinovich Jenő főkapitány-helyettes aláírását kétségtelenül nehéz kiolvasni a levéltári forrásokon, a témát és forrásait egyébként tiszteletre méltó alaposággal feldolgozó szerzőt a két rendőri vezető vezetéknévénél azonos kezdőbetűje zavarhatta meg.

⁷² BARTHA, i. m. 29–30.

csak azért nem került sor, mert a helyszínen megjelent a különböző szabadcsapatok szervezésében kulcsszerepet játszó, tagjaik által igen tisztelt Prónay Pál alezredes, az I. szegedi vadászászlóalj parancsnoka, amelynek részeként a britanniások is definiálták magukat, és határozottan utasította Héjjast és egységeit a hatóságokkal való együttműködésre.⁷³

A rendőrök a Nemzeti Hadsereg reguláris katonáival együtt bevonultak a szállodába, ahol megkezdődött a rendőrgyilkosságban részes személyek azonosítása. Ez azonban csak részlegesen volt lehetséges, mert a tettesek egy része már közvetlenül az események után megszökött, és a szökésben feltehetőleg magasabb beosztású katonai vezetők is segítették őket. A rendőrségi detektívek végül azonban nemcsak a Soltra-gyilkosságban részes fegyvereseket válogatták ki, hanem régóta húzódó rablási, kínzási, testi sértési és emberrablási ügyek gyanúsítottjait is kézre kerítették.⁷⁴ Héjjas az ügyben maga is tanúvallomást tett, és mind a Soltra Józsefet meggyilkoló fegyveresektől, mind pedig a Babarczy Jenő huszárszázados által irányított különítménytől, melynek tisztjei szintén a Britanniában laktak, élesen elhatárolódott. Azt elismerte, hogy a tanácsköztársaság idején Kecskeméten jobboldali milíciát szervezett a kommunista kormányzat megdöntésének céljából, mely a Nemzeti Hadsereg kiegészítő alakulataként részt vett az ellenforradalomban, de azt kategorikusan tagadta, hogy jelenleg

⁷³ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 16.

⁷⁴ Uo. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 18.

saját különítmény felett rendelkezne.⁷⁵ Héjjas vallomásaival egyébként részben egybevág az ügyben ugyancsak őrizetbe vett Bíró Béla hadapród őrmester, a Babarczy-különítmény segédtisztjének vallomása is, aki azt állította, hogy Héjjas Ivánnak ekkoriban valóban nem volt saját különítménye, azonban több irreguláris katonai alakulat, így a Babarczy-különítmény is nagy tisztelettel tekintett rá, és tagjai informálisan a parancsnokukként ismerték el.⁷⁶ A Britanniában állomásozó alakulat személyi összetételét mindenesetre jól mutatja, hogy az őrizetbe vett személyek túlnyomó többsége – legalábbis a katonai hatóságok értelmezése szerint – ekkor már nem tényleges állományú katona, hanem katonai egyenruhát öltött civil személy volt, köztük igen sokan olyanok, akik az első világháború után a katonai szolgálatból leszereltek, de lényegében önkényesen, esetleg valamelyik paramilitáris vezető engedélyével, valamelyik különítményhez csatlakozva tovább szolgáltak.⁷⁷

Ugyan a rendőrrel összetűzésbe kerülő csoport személyi összetételére vonatkozó információk a különböző nyomozati adatok fényében ellentmondásosak, a nyomozók a sebesült rendőrellenőrt később megverő háromfős csoport tagjaiként végül Mészáros Imre leszerelt tiszthelyettes, Sesevics László hadnagyot és egy Zólyomi vezetéknévű katonát azonosítottak, aki a források alapján azonos volt a korszak egyik regényes életű, civilben színészként és költőként tevékenykedő, ismert különítményes

⁷⁵ Uo. Héjjas Iván főhadnagy vallomása, 1920. november 18.

⁷⁶ Uo. Bíró Béla hadapródjelölt őrmester kihallgatási jegyzőkönyve, 1920. november 19.

⁷⁷ Uo.

tisztjével, Zsabka Kálmán alhadnaggal.⁷⁸ Zsabka egyébként Zólyom vármegyében született, innen vehette akkoriban használatos álnévét.⁷⁹ A délvidéki születésű, szerb származású Sesevicset nem sikerült elfogni, ő elhagyta az országot, és hazatért szülőföldjére, akkoriban már a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságba.⁸⁰ Noha a lövöldözést túlélte Miklós József rendőrellenőr egyértelműen felismerte Zsabka Kálmánban az egyik tisztet, aki Soltrára és rá is tüzet nyitott,⁸¹ a gyilkosság elkövetésével végül csak Mészáros Imrét vádolták meg, akiről a katonai hatóságok úgy ítélték meg, hogy immár nem tényleges állományú katona, pusztán leszerelt, de továbbra is egyenruhát hordó civil, polgári szakmájára nézve egyébként bádogos. Ügyében ezért polgári statáriális bíróság járt el.⁸² Mészáros Imrét, aki Hatala István álnév alatt rejtőzködött Budapest belvárosában, november

⁷⁸ Zsabka Kálmán alhadnagy botrányos és regényes életének e szakaszáról lásd: BARTHA Ákos–PÓCS Nándor–SZÉCSÉNYI András, *Egy bosszan „ébredő” túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*, Múltunk, 2019/2, 138–180.

⁷⁹ ZINNER, i. m. 101. Valamint: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 17.

⁸⁰ Uo. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 16. Sesevics László egyébként a forrásban Sesevics Vladisláv néven szerepel. Később egyébként Szerbiából Törökországba szökött, ahol huzamosabb ideig élt, végül a második világháború alatt hazatért, és a katonai titkosszolgálat, a 2. vkf. osztály tisztjeként tevékenykedett. Vö. HU-ÁBTL-V-84089. Sesevich László. Idézi: BARTHA, i. m. 44.

⁸¹ Uo.

⁸² BARTHA, i. m. 36.

22-én hajnalban fogta el a rendőrség.⁸³ Mészáros először mindent tagadott, ám végül beismerte, hogy két lövést adott le Soltra Józsefre, illetve azt is bevallotta, hogy a sebesült Miklós József rendőrellenőrt is bántalmazta. Ugyanakkor azzal védekezett, hogy lövései nem találtak, így valószínűleg az a személy Soltra gyilkosa, aki nála valamivel előbb lőtt.⁸⁴ Mészáros Imre ellen vallott Gellért Antal orvostanhallgató, Vágner Lajos magánhivatalnok, a Zsabka Kálmán baráti köréhez tartozó Micsinai Aladár iparművészeti iskolai hallgató, valamint Kővári Váraljai Károly és Farkas János orvostanhallgatók is.⁸⁵ Mészároست ügyében a rögtönítélő polgári bíróság az 1920. december 18-án megtartott főtárgyaláson kötél általi halálra ítélte, egy nappal később pedig a budapesti gyűjtőfogházban kivégezték.⁸⁶

Egyáltalán nem kizárható persze, hogy Mészáros Imre az ügyben csupán bűnbak volt, még ha köze is volt a Soltra-gyilkossághoz, hiszen Soltra haláláért semmiképpen egyetlen személyt terhelt a felelősség. Egyetérthetünk a témát alaposan körüljáró Bartha Ákos azon feltételezésével, mely szerint az ügyben a rendőrség részéről kontrollált nyomozás folyt, és hogy bizonyos politikai-katonai körök itt is igyekeztek „menteni a menthetőt”, és a rendőrgyilkosságban részes fegyveresek közül a lehető legkevesebbet, csupán egyetlen személyt áldoztak fel, az ügy

⁸³ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 22.

⁸⁴ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Uo.

⁸⁵ Uo. Idézi: BARTHA, i. m. 36

⁸⁶ ZINNER, i. m. 103. A polgári statáriális bíróság Mészáros Imre ügyében hozott ítélete mai ismereteink szerint nem maradt fenn levéltári őrizetben.

végző kimeneteléről talán a lehető legmagasabb helyen (a Honvédelmi Minisztériumban vagy akár a kormányzói rezidencián?) döntöttek.⁸⁷ Meglehetősen gyanús körülmény, hogy Mészáros Imre büntetőperének iratai eltűntek, legalábbis Budapest Főváros Levéltárának őrizetében, ahol lenniük kellene, nem találhatók meg, a vádlott gyors kivégzésének tényéről pedig csupán a korabeli sajtóorgánumokból, illetve az elítélt fogolytörzskönyvéből tudunk.⁸⁸ Némi malíciával akár még az állítólagos rendőrgyilkos kivégzésének tényét is kétségbe vonhatjuk, a korabeli Budapesten ugyanis felröppent a pletyka, hogy kivégzése után Mészáros Imrét „vígán látták sétálni” a főváros utcáin. Mindez persze már a legendák világába tartozik, valóságtartalma pedig ma már aligha ellenőrizhető, mindazonáltal visszaemlékezéseiben maga Prónay Pál, aki az egyes különítményesek által elkövetett bűncselekményekről nem csupán sok mindent tudhatott, de akár bizonyos esetekben az igazságszolgáltatásba is beavatkozhatott, ad hangot ez ügyben a kételyeinek, noha memoárjában a Soltra-gyilkosság kivégzett elkövetőjét pontatlanul Horváth nevű tiszthelyettesként azonosítja.⁸⁹ Bartha Ákos tanulmányában jogos iróniával jegyzi meg, hogy minden valószínűség szerint Zsabka Kálmán, Sesevics László és Mészáros Imre maguk sem tudták volna megmondani, melyikük fegyveréből származott a Soltra rendőr életét kioltó gyilkos golyó. Köznyelviesen, és persze pestiesen szólva

⁸⁷ BARTHA, i. m. 36–37.

⁸⁸ ZINNER, i. m. 103. Idézi: BARTHA, i. m. 42.

⁸⁹ PRÓRAY, 214–215.

ugyanakkor valakinek el kellett vinnie a balhét, és minden bizonnyal azt az embert áldozták fel, aki a legkevésbé volt fontos.⁹⁰

Prónay a rendőrgyilkosság után felfogta a helyzet komolyságát, és eszében sem volt vállalni a Horthyval és a kormánnyal való nyílt konfrontációt a Héjjashoz kötődő fegyveresek által elkövetett gyilkosság miatt, ezért néhány tisztért, többek között magáért Héjjasért is személyes felelősséget vállalt,⁹¹ ám a többieket a rendőrök lefegyverezték, és egy részüket le is tartóztatták.⁹² A következő napokban a rendőrség folytatta a razziákat, a tiszti alakulatok által megszállt szállodákat átkutatták, körülbelül ötven különítményest letartóztattak, és rengeteg fegyvert elkoboztak. Budapesten ezzel párhuzamosan a főbb útkereszteződéseket és közlekedési csomópontokat a rendőrség és a Horthyhoz hű Nemzeti Hadsereg reguláris egységei szállták meg, és utcai igazoltatásokkal szűrték az egyenruhásokat. A rendőrök a különítményesek után kutatva átfésülték a fővárosi szórakozóhelyeket is, ahonnet ugyancsak számos embert állítottak elő. Az erélyesnek mondható hatósági fellépésnek köszönhetően Héjjas Iván paramilitáris alakulatai elkezdtek bomladozni, az

⁹⁰ BARTHA, i. m. 43.

⁹¹ BODÓ Béla, *Pál Prónay. Paramilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011, 27–28.

⁹² Prónay a naplójában is beszámol röviden az eseményekről, persze a saját felelősségét kategorikusan tagadja, valamint azt is, hogy a Britannia Szállóban tanyázó irreguláris katonák az ő csapattestéhez tartoztak volna, és Hir György különítményparancsnok, ebben az időben kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő embereiként kategorizálja őket. PRÓRAY, i. m. 315.

irreguláris katonák közül pedig többen polgári ruhát öltöttek, és igyekeztek minél gyorsabban elhagyni Budapestet.⁹³

November 12-én hajnalban a kormány csapatai megkísérelték birtokba venni az Ehmann-telepi laktanyát is, ahol a Bogáti álnéven tevékenykedő, korábban ugyancsak a Britannia Szállóban berendezkedett, már említett báró Babarczy Jenő huszárszázados szabadcsapatait, formálisan a Budapesti Városparancsnokság munkásosztagát, valójában egy teljes mértékben irreguláris és önkényesen működő, nagy létszámú, körülbelül 1200 fős katonai alakulatot szállásoltak el.⁹⁴ Az 1200 főből csak 305 fő tartózkodott a laktanyában, a Nemzeti Hadsereg pedig két zászlóaljjal (körülbelül 600 emberrel) zárta körül a laktanyát, amelyhez kisebb létszámú rendőri karhatalom társult. A katonai és rendvédelmi csapatok azonban így is kemény ellenállásba ütköztek, és a délelőttig elhúzódó fegyveres harc pedig számos áldozatot követelt mindkét oldalon.⁹⁵ A rendőrök és a Nemzeti Hadsereg reguláris alakulatai végül győzelmet arattak, és az ostrom túlélőit pedig letartóztatták.⁹⁶ Babarczy százados – feltehetőleg Héjjas és Prónay segítségével – megszökött, egy ideig pedig Kecskeméten bujkált, ahol a helyi, katonaviselt fegyveresekből még újabb különítményt is megpróbált szervezni,

⁹³ ZINNER, i. m. 98–101.

⁹⁴ Az Ehmann-telepen működő irreguláris katonai alakulat tagjai nagyrészt az elcsatolt területekről származtak, és a kormány feltehetőleg egy esetleges felvidéki irredenta katonai akcióra akarta volna őket felhasználni, amely persze sosem következett be. Vö. BARTHA, i. m. 32.

⁹⁵ PATAKI István, *Az ellenforradalom hadserege 1919–1921*, Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1973, 268–269.

⁹⁶ ZINNER, i. m. 98.

azonban az adonyi csendőrs járőre nemsokára elfogta.⁹⁷ A további felelősségre vonást elkerülte ugyanakkor az Ehmann-telepi irreguláris katonai alakulat legtöbb elfogott tagja is, ugyanis Sréter István honvédelmi miniszter utasítására Siménfalvy Tihamér ezredes, a Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka intézkedett az illetékes körletparancsnokságnál, hogy az irredenta célokra, elsősorban egy felvidéki betörési kísérlet céljából szervezett katonai formáció tagjait bocsássák szabadon, sőt, még az is felmerült, hogy adott esetben a rendőrök és reguláris katonai alakulatok által méltatlan bánásmódban részesített irreguláris katonákat később még kártalanítsák is.⁹⁸ A Kettőskereszt Vérszövetség irányító szerepe a különböző irreguláris, olykor önszerveződő, de mégis állami szervként működő katonai alakulatok működésében, illetve ezek szoros összefonódása a legmagasabb szintű katonai vezetéssel ebből a tényből is igazolhatónak látszik. Mindez persze nem meglepő, hiszen a titkos, antikommunista és irredenta célokkal működő katonai alakulatot eleve a honvédelmi tárca szervezte 1919–1920 során a legmagasabb szintről.

A Britannia Szállóban berendezkedett, Budapestet egy éven át terrorizáló irreguláris katonai alakulat számára kétségtelenül szép napok 1920. november végén ily módon véget értek. A fehérterror időszakának végén ez volt a különböző, olykor törvényen kívüli tevékenységet folytató, irreguláris katonai alakulatok felszámolásának első hulláma, amellyel a kormányzat két fontos

⁹⁷ ZINNER, i. m. uo.

⁹⁸ HU-HL-HM-52110/Eln. C.-192.1. Az iratot majdnem teljes terjedelmében idézi: KOVÁCS Tamás, *A Honvédelmi Minisztérium „T” Szervének létrejötte és működése, avagy elbáritás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig*, Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2020, 70–71.

politikai célkitűzését is elérte. Egyrészt egyértelműen visszaállította az állam és az általa ellenőrzött szervezetek megbomlott erőszakmonopóliumát, másrészt minden valószínűség szerint sikerült megakadályoznia, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete lassanként egy fegyveres katonai erővel kiegészített, modern radikális jobboldali politikai párttá válhasson, amely akár a hivatalban lévő kormányzat hatalmát is veszélyeztetheti.⁹⁹

Soltra József rendőrjárőrt ezután hősi halottá nyilvánították, és a Mosonyi utcai rendőrkaszánya udvarán ravatalozták fel. Ravatalára számos állami szervezet és magánvállalat koszorút küldött. A rendőrt kiemelt állami tiszteletadással temették el 1920. november 16-án a Kerepesi úti temetőben, a fővárosi törvényhatóság által adományozott díszsírhelyre. A szertartáson részt vett maga a kormányzó is, aki személyesen nyilvánította részvétét Soltra szüleinek és menyasszonyának.¹⁰⁰ Az eseményről természetesen a sajtó is részletesen tudósított.

Zárszó és konklúziók

Ugyan Soltra József rendőr halála és az utána lefolytatott nyomozás jelentős stimulációt adott a kormánynak a különböző irreguláris alakulatok leszereléséhez, vagy legalábbis szorosabb kormányzati ellenőrzés alá vonásához, illetve ezzel párhuzamosan a polgárháborús időket idéző állapotok mérsékléséhez, a különböző (fél)katonai formációk tevékenysége valóban mérséklődött, de teljesen egészében egyáltalán nem szűnt meg.

⁹⁹ ZINNER, i. m. 99.

¹⁰⁰ ZINNER, i. m. 105.

Mint már említettük, a különböző súlyos bűncselekményeket elkövető irreguláris katonákat számos esetben felmentették, vagy legalábbis az általuk elkövetett cselekmények súlyához képest enyhe büntetéseket kaptak, amelyből arra következtethetünk, hogy látszólag egészen alacsony rangú, jelentéktelen személyek is viszonylag magas szintű, befolyásos pártfogókkal rendelkeztek.¹⁰¹ A korszak paramilitáris vezetői közül ismételten kiemelhetjük Héjjas Ivánt és Prónay Pált, akik katonai tevékenységük mellett ekkoriban az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetőségi tagjai, a korai magyar radikális jobboldal egyre inkább feltörekvő, ambiciózus politikusai is voltak. Az ellenforradalmi rendszer kiépítésében szerzett érdemeik és kiterjedt kapcsolatrendszerük, ide értve akár a kormányzóval való személyes viszonyukat is, sok mindenre lehetőséget adhatott a számukra, és számos alkalommal megóvhatta őket a felelősségre vonástól, noha nevük igen egyértelműen összekapcsolódott számos törvénytelen, olykor egyenesen az állam megdöntését célzó cselekménnyel, például puccstervekkel. Befolyásuk ugyan korántsem volt végtelen, ám a büntetés alól adott esetben nem csupán maguk tudtak – olykor persze kompromisszumok árán – mentesülni, de feltehetőleg büntetlenséget, vagy legalábbis enyhe büntetés kiszabását tudták elérni számos követőjük, alárendeltjük büntetőügyében is.

Árulkodó eset például, és csupán egy a sok közül, hogy az ugyancsak britanniás katonák közé tartozó, súlyos bűncselekményeket, többek között a Weisz Dávid nyolcvanesztendő, izraelita tollkereskedő sérelmére rablást és testi sértést elkövető Rumbold Attila főhadnagyt elsőfokon

¹⁰¹ ZINNER, i. m. 103.

statáriálisan halálra, másodfokon kormányzói kegyelemmel már csak 15 évi fegyházra ítélték, az 1921. november 3-án kihirdetett kormányzói amnesztia nyomán azonban rövid fogság után szabad emberként távozhatott.¹⁰² Az 1920-as év végétől kezdve a radikális jobboldali magyar milicista mozgalom, igen szoros átfedésben az Ébredő Magyarok Egyesületével, a Magyar Országos Véderő Egyesülettel, és persze a Kettőskereszt Vérszövetséggel, tovább élt különböző, egyre inkább titokban működő alakulatok formájában, egészen az 1920-as évek közepéig, viszonyát a kormányzathoz és a kormányzóhoz pedig végig ambivalencia jellemezte. Héjjas Iván karhatalmi zászlóalját más vidéki katonai karhatalmi alakulatokkal együtt a csendőrségbe integrálták, Prónay Pál és Ostenburg-Morawek Gyula vadászzászlóaljait 1921. január 1-jével országos csendőrtartalék zászlóaljak néven átszervezték és a hadseregtől formálisan szintén a csendőrség kötelékébe helyezték át, Prónayt pedig 1921 nyarán fegyelmi okokból leváltották alakulata éléről.¹⁰³

A Soltra-gyilkosságot azonban még számos további, nagy közfelháborodást kiváltó és sajtónyilvánosságot kapó bűncselekmény követte, mint például az 1922. április 3-ai erzsébetvárosi bombamerénylet, az 1923. december 26-ai csongrádi bombamerénylet, Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának vezetője és társai puccsterve, Ulain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselő puccsterve, vagy éppenséggel az ugyancsak egykori britanniás

¹⁰² ZINNER, i. m. uo.; HU-BFL-VII-5-c-13493/1920. Stanga Lajos és társai büntetőpere – A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék mint rögtönítélő bíróság halálos ítélete Rumbold Attila büntetőügyében, 1920. december 9.

¹⁰³ SUBA, i. m.

tisztek, a Kovács testvérek jórészt irredenta és egyúttal antiszemita indíttatású bűncselekmény-sorozata.

A nyílt utcai erőszakot, verekedéseket és lövöldözéseket tehát a leginkább katonai diktatúrát célzó, radikális jobboldali puccstervek és a rövid ideig Magyarországon is elburjánzó, irredenta és antiszemita motivációktól hajtott politikai terrorizmus korszaka követte. Csak a Teleki Pált a miniszterelnöki székben 1921-ben váltó, egyre határozottabban kül- és belföldi konszolidációra törekvő Bethlen Istvánnak sikerült több lépésben, körülbelül 1924–1925-re több lépésben felszámolnia a különböző irreguláris katonai csoportokat, és hosszabb időre pacifikálnia a radikális jobboldalt.

FORRRÁSOK

**FELDMANN KÁROLY SÉRTETT, A CSEHSZLOVÁK
HADERŐ MAGYAR SZÁRMAZÁSÚ, TARTALÉKOS
FŐHADNAGYÁNAK FELJELENTÉSE, MELY SZERINT
MAGYAR KATONÁK ELHURCOLTÁK A BRITANNIA
SZÁLLÓBA, AHOL TÖBBSZÖR SÚLYOSAN
BÁNTALMAZTÁK
BUDAPEST, 1920. MÁRCIUS 11.**

Alulírott FELDMANN KÁROLY az alábbiakban letartóztatásom és fogvatartásom esetét írom le:

F. hó. 2-án reggel 7 órakor a VI. ker. Vilmos császár út 39. III/19. sz. lakásomon megjelent civilben KISS ERNŐ hadnagy és felszólított arra, hogy kövessem, mert parancsa van letartóztatásomra. Minthogy írásbeli parancsot előmutatni nem tudott, tiltakoztam az ellen, mire eltávozott, és néhány perc múlva GUBA JÓZSEF nevezetű káplárral jött vissza. Újbóli felszólításomra igazoltam azt, hogy én egy törvényszékieleg bejegyzett cég tisztviselője vagyok, bejelentett lakásom van, és azon felül csehszlovák állampolgár vagyok. Ha ellenem valamilyen okból egy hatóságnak szüksége van, idézzenek be. Minden körülmények között vegyék tekintetbe idegen állampolgárságomat. A fent nevezett karhatalmi hadnagy és káplár karhatalomért mentek, és 2 szuronyos katonát hoztak magukkal. Az erőszaknak kénytelen voltam engedni. Bekísértek a TÉRPARANCSNOKSÁGhoz /Veres Pálné utca 1./, ahol egy legénységi szobába zártak el. Egy ott szolgálatban levő hadnagnál tiltakoztam ez ellen, mert mint tartalékos hadnagy, egy tiszthez méltó bánásmódot kértem. Később ugyanezen épület második

emeletébe tettek át, ahol 11 órakor KISS ERNŐ hadgy jegyzőkönyvet vett fel velem.

A jegyzőkönyvfelvétel alkalmával egy a szobában tartózkodó civil bikacsöket vett elő a szekrényből, és az az asztalt ütügetve rám célozva azt hajtogatta: „EBBŐL SE LESZ NEMZETKÖZI KONFLIKTUS.” Arra a kérdésre, hogy milyen nemzetiségű vagyok, azt feleltem, CSEHSZLOVÁK, mire TÓTH főhadnagy arcul vágott, és ugyanazt megcselekedte a bikacsökös civil is.

A vád ellenem az volt, hogy FARKAS JÓZSEF karhatalmi hadnagy, akivel 1918. XII-tól 1919. április 3-ig a Keleti Akadémián a legjobb barátságban voltam, feljelentést tett ellenem, hogy én folyó év jan. hó első napjaiban, mikor Csehszlovákiából jöttem és őt felkerestem, kérdezősködésére hazafiatlan kijelentéseket tettem. Jegyzőkönyvbe a ténynek megfelelően bemondtam, hogy nevezett jó barátomnak érdeklődésére megmondtam, hogy Szlovákiában a jegyrendszer megszűnt, az élelmiszer olcsó, és ott rendezett viszonyok vannak. A magyarországi viszonyokra azt mondtam, hogy a jelenlegi túlzott rendszert elítéltem. A jegyzőkönyv befejeztével ugyanabban a szobában du. 3 óráig kellett maradnom. Három órakor megjelent báró BABARCZY százados, aki az én ügyem megbírálására volt hivatva, és leparancsolt engem az udvarra. TÖKÉS hadnagyot, aki engem őrzött, felkértem, adjon engedélyt arra, hogy szükségletemet elvégezzem. Nevezett azt felelte, az neki nem fontos, mire újólág kértem, hogy sürgős, mire újból megtagadta az engedélyt. A századoshoz fordultam, aki megengedte szükségletem elvégzését.

Báró BABARCZY százados, TÓTH főhadnagy és TÖKÉS hadnagy és egy civil társaságában, zárt autóba a PALACE Szálloda

elé vittek, ahol a százados kiszállt és egy fél óra hosszat várakozott. Utána az autó átvitt a BRITANNIA Szállodába, ahol a hallban egy hadnagynak adtak át. Ott egy negyed óráig vártam, míg egy százados jött, aki az első emeletre egy szobába vezetett. A szobába benyitott, utána mentem, ahol már egy hadnagy volt és egy másik hdgy is bejött. A szobában levő takarítónőt kitessékelték. A százados úr rám kiabált: ZSIDÓ VAGYOK-E?, mire én igen igennel feleltem. Újólág rám kiabált: TEHÁT MAGA ZSIDÓ!, újólág igennel feleltem. TEHÁT KÉM, szólt a százados úr. Ez ellen a leghatározottabban tiltakoztam. Majd ellátom a baját kijelentéssel átadott két hadnagynak, akik villamoson a kelenföldi laktanyába kísérték. Ott átadtak egy őrnök, aki falnak támasztott. Fel és alá járkált körülveve 40–60 főből álló katonacsoporttal, mely csoport egy hadnagy jelenlétében lezsidózott és más inzultusokkal sértegetett. A hadnagy odaszólt hozzám: NO MÓZES, ELLÁTJUK A BAJÁT! Majd adunk magának kommunizmust! Becsületszavamra kijelentettem az említett hadnagynak, hogy a kommunizmushoz semmi közöm, mert ez elől annak idején elmenekültem, mire rám rivallt: ZSIDÓNAK NINCS BECSÜLETE. Erre elhallgattam. 1.1/2 órai várakozás után átadtak egy főhadnagynak /ügynevezett HÉJJAS-csoport/. Megmotozás után egy cellába zártak. A cellába bejött a motozást végző szakaszvezető, szolgálati övvel és derékszíjjal adjusztálva azzal, hogy: MAGA KUN BÉLA URALMÁT AKARJA VISSZAÁLLÍTANI, és össze-visszapofozott, utána sodronykötéllal a fejemre suhintott néhányat. Fejemet vér borította el, ezt látva lehajoltatott, kezemmel két cipőm kezét kellett megfognom, és alfelemre addig ütött, amíg összeesetem. A földön vérben fetrengtem, mellemre ugrott és sodronykötéllal addig vert,

míg parancsára valahogy feltápáskodhattam. Erre vigyázba állított, és vasbokszerrel teljes erejével vagy negyvenszer mellbe vágott. Ezzel elment. Reggel 7-kor ébresztő után folytonos inzultusok közepette folyosókat, szobákat sikáltatott velem, úgyszintén klozetokat. Az egész cellát, mely véremmel volt frecskendezve, ugyancsak fel kellett mosnom. Ennek elvégzése után bevitt egy tiszti szobába, ahol egy hadnagy jelenlétében azt kérdezte tőlem, hogy én vagyok-e az a CSEHSZLOVÁK TISZT, mire én igennel feleltem. Utána kivitette velem az ott levő tiszt vizeletét. A legénységi szobában gyalogsági ásókat mosattak le velem, melyeket 2 altisztnak felváltva ALÁZATOS JELENTÉS mellett át kellett adnom. Az átadásnál minden alkalommal az altisztek két-két pofonnal traktáltak, amit ugyancsak ALÁZATOSAN KÖSZÖNÖM-mel kellett túrnöm.

Délután egy főhadnagy felhívatott és kihallgatott, és mindenben hivatkoztam a Térparancsnokságnál bementetett jegyzőkönyvemre. Ezen tisztet felkértem, akadályozza meg azt, hogy engem ártatlanul mint tisztet bestiálisan bántalmazzanak. Bízzák ügyem elbírálását a független magyar bíróságra. Erre azon választ kaptam, EZ A LEGKEVESEBB AMI MAGÁVAL TÖRTÉNHELIK. Ezután bevezettek cellámba, ahol este 8 óráig békében hagytak. Ezen időben újból bejött a már említett szakaszvezető egy tizedes és két katona társaságában, és felelősségre vontak a legnagyobb felháborodással amiatt, hogy én FRIEDRICHE'T és HORTHY'T el akartam tenni láb alól. Könyörögve rimáncodtam nekik, hogy ez nem igaz, erre hárman nekem estek és össze-vissza vertek. A szakaszvezető sodronykötéllel és vasbokszerrel irgalmatlanul összevert, és hasba rúgással, valamint altestbe rúgással toldott meg. Eszméletlenül

feküdtem, amire abbahagyták a verést és eltávoztak. Minthogy kezemen kesztyű volt, amikor fentiek bejöttek /hideg lévén/ sodronykötéllal kezem fejét annyira megverték, hogy megdagadt és 5 napig mozgatni sem tudtam.

Másnap, azaz 4-én reggel újból a múlt napi sikálásra került megint sor. Ebéd után 2 órakor berontott hozzám a szakaszvezető azzal, hogy panaszkodtam a verés miatt. Sodronykötéllal agyba-főbe kezdett verni, és kiabáltam, hogy Jézus Krisztust én feszítettem keresztre. Eszméletlenségemet látva és a verésbe kifáradva, bejelentette esti látogatását. Éreztem, hogy azt már nem éltem volna túl, és szerencsére ötkor elvittek a Margit körüti gyűjtőfogházba.

F. hó 9-én reggel a fogházból szabadlábra helyeztek, mert kihallgatásom után ártatlanságom bebizonyítást nyert.

Kelt Budapesten, 1920. március 11.

Feldmann Károly
[sajátkezű aláírás]

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Eredeti, gépelt, aláírt.

**HÉJJAS IVÁN FŐHADNAGY JELENTÉSE AZ I.
SZEGEDI VADÁSSZÁSZLÓALJ
PARANCSNOKSÁGÁNAK ROSNER
RENDŐRFELÜGYELŐVEL TÖRTÉNŐ
VEREKEDÉSÉRŐL
BUDAPEST, 1920. ÁPRILIS 16.**

Jelentem, hogy múlt hó 10-e körül az Ostenburg tisztikara látogatóba jött hozzánk a Britanniába. Ez alkalommal jó hangulatban távozott tőlünk 3-4 óra között az Ostenburg-különítmény egyik huszár főhadnagya, kit emberem, Zubornyák Ferenc kispazda kísért ki. Rövid idő múlva Zubornyák hozzám szalad s a következőket jelenti: „a főhadnagy urat le akarják tartóztatni, mert véletlenségből egy rendőrfelügyelő kocsiját állította meg.” Mire kimentem, a magánfogat mellett egy egyfogatú állott, melyet a főfelügyelő állított meg azzal, hogy a mellette ülő hölgyet hazavigye s ő a főhadnagyot – dacára annak, hogy magát igazolta – letartóztatja s magával viszi.

Én a felügyelőhöz mentem, megfogtam a kabátját, megráztam s azt mondtam: „az Istenit, kit akar maga letartóztatni? Ha a főhadnagy úr igazolta magát, tegye meg ellene a feljelentést, de a Nemzeti Hadsereg tagját, a mi bajtársunkat nem fogja magával vinni!” Ő erre a zsebéhez kapkodott azzal, hogy lelő – mire én ököllel állkapcsom vágtam. A hölgy ezt látva azzal, hogy „b...om a Krisztusát az ilyen csirkefogónak”, nekem szaladt. Ezen kijelentéséből ítélve senki sem gondolhatta, hogy úriasszonnyal áll szemben, hanem abban a meggyőződésben voltam, hogy kokottal

van dolgom. S mivel nagyon jól tudjuk, hogy egy prostituált milyen veszélyes az ilyen helyzetben, mikor nekem szaladt, pofon vágtam.

Előbbi föltevésem mivolta még jobban megerősített, amennyiben a pofon után újból nekem rontott, mire én végérvényesen meg akarva tőle szabadulni, megrúgtam. Arról igazán nem tehetek, s utólagosan hallottam, hogy nem ott találtam el, ahol szerettem volna. A kocsis ezt látva karddal szaladt nekem, mire őt is állkapcsom rúgtam, hogy a lovaknak esett. A kardot elvéve tőle a főhadnagyt megfogtam és a Britanniába veztettem.

Nemsokára egy teherautó rendőr érkezett, mire a tisztí őrség fegyverbe lépett s megakadályozta a rendőrség belépését a szállóba. Utána kocsin megjött a főfelügyelő is, kit Makay százados[sal] és Kiss főhadnaggal tárgyalt. A főfelügyelő úr azt az állítását, hogy revolver tusával ütöttem meg úgy őt, mint a kocsisát, határozottan tagadom. Határozottan tiltakozom a főfelügyelő úr ama állítása ellen, hogy kezeit tiszték fogták le, amennyiben közvetlen közelemben csak Zubornyak volt. Jóval arrébb tőlünk álltak néhányan, köztük Makay százados, de közülük senki sem avatkozott be az ügybe. Még határozottabban visszautasítom, hogy nem úriemberhez méltón viselkedtem volna, mert tisztában vagyok a társadalmi szabályokkal még abban az esetben is, hogy ha úriasszonyokról van szó. Ellenben igaz az, hogy a főfelügyelő kardja visszaadását kérve elismerte, hogy személyes sértésről van szó, s az ügyet, mint privát ügyet fogja elintézni. Hogy ezen kijelentését tettekben miért nem erősítette meg, nem tudom. Mindenesetre bevártam jóval túl a provokálási idő leteltét, mikor az esetről a zászlóaljnak a jelentést ugyanúgy, mint most írásban, megtettem.

Héjjas Iván

főhadnagy

Az irat jelzete: HU-HL-SZV-1920-338/kt. Eredeti, gépelt, aláírt.

**DR. STRACHE GUSZTÁV BUDAPESTI KIRÁLYI
FŐÜGYÉSZ JELENTÉSE AZ IGAZSÁGÜGYI
MINISZTER RÉSZÉRE A KMETTY KÁROLY
FŐHADNAGY ELLEN FOLYÓ
BÜNTETŐELJÁRÁSOKRÓL
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 21.**

112662/1920. k. ü. szám.

Jelentem Nagyméltóságodnak, hogy a fogva levő Kmetty Károly hódmezővásárhelyi szül. 25 éves, római katolikus, leszerelt tartalékos főhadnagy ellen beadott feljelentésekre megindult nyomozások adatai szerint eddig a következő bűncselekmények derítették ki:

1./ Budapesten, folyó évi október hó 2-án autólámpájának fel nem gyújtása miatt őt igazolásra felhívó Egedi Mihály szolgálatban levő államrendőrt hivatásának jogszerű gyakorlásában veszélyes fenyegetéssel akadályozta, amennyiben revolverét reá fogta és őt lelövélssel fenyegette. /1914: XL. t.cikk. 4. §-ának második bekezdésébe ütköző, 6. § második bekezdése szerint büntetendő hatósági közeg elleni erőszak büntette./

2./ Budapesten, 1920 évi május hó 20-án, mikor még nem szerelt le – Pongrácz Lajos posta- és táviratbiztos az Albrecht lakatnyába hurcolta, négy napig jogtalanul fogva tartotta, s ott addig ismeretlen katonatársaival együtt sanyargatta és súlyosan bántalmazta. /BTK. 322. §-ába ütköző személyes szabadság megsértése és a BTK. 301. §-a 352. §-a alá eső súlyos testi sértés büntette./

3./ A folyó évi május hó 22-én Tóth István sofőrt az Albrecht laktanyába hurcolta, és ott korbáccsal megverte. /BTK. 323. §-ába ütköző, s annak utolsó bekezdése szerint büntetendő személyes szabadság megsértésének vétsége./

4./ A folyó évi május hó 15-én s azt követő időben a Budapest-Újpest Személyszállító RT. /Busz/ igazgatóját, Perlesz Mátyást felhívatta az Albrecht laktanyába, hogy vele a vállalat egyik autóját igazoltassa. Itt az ügyet oly feltétel alatt rendezte, hogy Perlesz Mátyás a vállalat egyik autóját neki használatra kölcsön adta. Kmetty Károly a neki kölcsönadott autót később 70.000 koronáért jogtalanul eladta László Andor szegedi lakosnak.

Néhány héttel később Perlesz Mátyás igazgatót a nála lefoglalt 10 hordó benzin ügyében a Britanniában székelő Prónay-zászlóalj parancsnokságához idézték. Itt találkozott Kmetty Károllyal, aki őt kellemetlen helyzetéből hajlandónak mutatkozott kiszabadítani, ha a Busz Rt. ennek fejében évi 50.000 koronafizetéssel műszaki igazgatóként alkalmazza. Ez meg is történt. Kmetty Károly ezen állásából kifolyólag állítólag 46.000 koronával nem számolt el a részvénytársaságnak. /2 rb. BTK. 350. §-ába ütköző zsarolás vétsége és 2 rb. a BTK. 355. és 356. §-ai alá eső sikkasztás büntette./

5./ Az oláhok kiköltözése alkalmával Doór József garázstulajdonos az oláh katonákat megvesztegetés útján rávette arra, hogy a tőle elrekvirált teherautót ne vagonírozzák be. Ennek folytán az oláh katonák visszahagyták a Doór József autóját, de visszahagyták az ahhoz kötött, eddig ismeretlen egyén tulajdonát képező 45 Hp. Bene-Gagmán 4 tonnás teherautót is, amely üzemképtelen volt. Doór József az esetet bejelentette a Béla utca 4. sz. alatti karhatalmi főparancsnokságnak, ahonnan azt az utasítást

kapta, hogy az autót hozza üzemképes állapotba és szolgáltatassa be. Mire az autó kész lett, akkorra ez a főparancsnokság feloszlott, ennek következtében Doór az autót a M. Kir. Honvédelmi Minisztérium XXVI. osztályánál szolgáltatta be, innen azonban két hét múlva a javítási költségek megtérítése nélkül visszakarta. Kmetty Károly az esetet megtudva megjelent Doór Józsefnél, s magát katonai nyomozónak adva ki az autót azzal a fondorlattal, hogy azt a székesfehérvári gyalogezred részére lefoglaltak jelentette ki, a saját részére meg akarta szerezni. A tervének keresztülvitelében azonban megakadályozta őt az a körülmény, hogy a Honvédelmi Minisztérium az autót lefoglaltatta. /Bn. 56. §, BTK. 380. §, BTK 383. § 1. pont, BTK. 65. § csalás bűntettének kísérlete./

6./ A folyó évi május hó 3-án Kmetty Károly 5 altiszt kíséretében megjelent a Feiler Miklós mechanikus műhelyében az ott levő motorkerékpárok igazolása végett, miközben összeszólalkozott Feilerrel és elvitte az Albrecht laktanyába, s ott lezáratta, szemben oly feltétel mellett, hogy ha azt a motorkerékpárt, melyen Feilernek az öccse Feiler ügyvédéhez ment, az ügy elintézéségi Kmettynél hagyja. Kmetty őt szabadon bocsátotta. A letartóztatás alkalmával Kmetty Károly sértettet nem bántalmazta. Május 10-én sértett a motorkerékpárját visszakarta.

Május 11-én egy altiszt kíséretében megjelent Kmetty Károly a Feiler lakásán, s kijelentette, hogy baj van, mert Feiler a nála levő nagy értékű tűzérési periszkópot nem szolgáltatta be. S mivel azt Feiler nem tudta mindjárt átadni, házkutatást tartott nála, mely alkalommal 4 autóköpenyt, egy bőrtáskát, ¼ kg leveles dohányt, 1 szoba flóbert fegyvert, néhány darab töltényt, két zsákot, egy szétfejtett és feketére festett katonaköpenyt, egy pár

átalakított bakancsot, két katonapokrócot, egy katonabakancsot, 2 katonaöltönyt, különféle motorkerékpárra való gumikat és két tömlőt – jól lehet, ő kijelentette neki, hogy azok közül semmi sem kincstári dolog – lefoglaltatta és felrakatta az autójában, s mivel a periszkópot nem találták meg, felszólította Feilert, hogy ő is menjen vele a laktanyába. Ez alkalommal Kmetty azt mondotta Feiler feleségének, hogy búcsúzzon el a férjétől, mert nem bánnak vele oly kesztyűs kézzel, mint akkor.

A laktanyába beérve a lefoglalt ingókat az altiszti szobában levők a sértett állítása szerint megosztották maguk közt, őt pedig levitték egy cellába azzal a kijelentéssel, hogy addig nem megy szabadon, míg a periszkópot be nem szolgáltatják.

Estére hazament a sértett anyja, s a periszkópot, amelyet ő tett el, beküldötte a laktanyába.

Másnap a sértettet felkísérték az altiszti szobába, az ott levők vallatni kezdték, hogy hol volt a periszkóp, s mivel nem tudtak megmondani, bikacsökkal össze-vissza verték. Kmetty ekkor nem volt jelen.

Délután ismét fel akarták kísérni az altiszti szobába. Ekkor az udvaron találkozott Kmettyvel s kérte, hogy bocsássa szabadon. Kmetty korbácsával egy párat ráütött a lábára. Bement vele az altiszti szobába, kérdezte tőle, hogy hol vette a periszkópot, mire ő megmondta, hogy kitől kapta. Ekkor Kmetty azt az ajánlatot tette, hogy szabadon engedi őt, hogy ha átadja neki használatra azt a nagy motorkerékpárt, amit műhelyében látott. Sértett azt felelte neki, hogy az nem az övé, de odaadja azt, ami már volt egyszer nála. Kmetty azonban kijelentette, hogy az nem kell, mert gyenge szerkezetű, s nem megy a hegynek, neki pedig erős gép kellene. Ekkor sértett azt mondta, hogy megpróbálja és beszél a nagy

motorkerékpár tulajdonosával, reméli, hogy az majd átengedi neki, Kmetty azonban kijelentette, hogy nem kell. Visszavítette őt a cellába. Egy óra múlva szembesítette azzal, akitől a periszkópot kapta, s mivel az igazolta őt, s mivel másnap a gumi jogos birtoklását is igazolták, Feilert kihallgatás és jegyzőkönyv felvétele nélkül szabadon bocsátották. /BTK. 323. § személyes szabadság megsértése vétsége, BTK. 330. §, 331. § 1. és 2. pont magánlaksértés büntette, BTK. 350. §, 352. §, 353. § 2. pont zsarolás büntette./

7./ F. évi július 4-én Kmetty Károly civil ruhába öltözve egy Rotschild nevű felhajtó kíséretében beállított Jäger Imréhez, és ott magát Mózes László abonyi földbirtokosnak adva ki, őt arra kérte, hogy maximális áron felül adjon el neki benzint. Jäger, akinek mint a kecskeméti gazdák megbízottjának, a gazdák részére való szállítás céljából 25 hordó benzin volt a raktárában, színleg bele is ment a benzin eladásába azzal a céllal, hogy az általa árdrágítónak gondolt Kmettyt leleplezni, és a rendőrség kezére juttatja. A benzint tehát lemázsálták s kocsira rakták. Mikor a benzinnel megrakott kocs kiment a kapunk, Kmetty elővette igazolványát, mely szerint ő Kmetty Károly főhadnagy, s jogosítványa van a benzint bárhonnán igénybe venni, revolverrel a kezében kényszerítette a sértette, hogy üljön fel az autójára, s a benzin után menjen vele a Britannia Szállóba. Ő felült az autóra, s Kmetty mellé ült. A hátsó ülésen ültek, míg az első ülésen a sofőr és egy fiatalember ültek. Mikor egy ideig haladtak, Kmetty felszólította a sértettet, hogy ingóságait adja át. Sértette erre – előadása szerint – szinte kedélyesen átadta a neki két pénztárcáját, amelyben állítása szerint 94 ezer korona készpénz volt ezer koronásokban, s átadta neki még töltött Browningját is.

Kisvártatva megállította Kmetty az autót, helyet cserélt a sofőr mellett ülő fiatalemberrel, s aztán tovább haladtak. A Britanniában Kmetty a Takácsi Sándor szobájába vitette a sértette, s ott a két tárcáját is átadta az ott levő őrmesternek, de ekkor már a tárcákban nem volt benne a 94 ezer korona. Sértett azonban itt nem is említette, hogy pénz is volt a tárcában.

Az ügyet azután Kmetty az üres tárcákkal együtt további eljárás végett áttette a rendőrséghez. A benzint állítólag a Nemzeti Hadsereg részére rekvirálták. Sértettet Kmetty átkísértette főkapitánysághoz, s ott internálása iránt előterjesztést tett. A rendőrség azonban őt szabadon bocsátotta. /BTK. 323. § személyes szabadság megsértése, BTK. 350. §, 353. § 2. pont zsarolás büntette./

8./ F. évi július hó 28-án egy sofőr megjelent a Grigár Ferencné kávémerésében, és ott előadta, hogy autója, melyből kifogyott a benzin, a közelben elakadt, s mivel egyik barátjától hallotta, hogy Grigárnénak van benzinje, kérte őt, hogy adjon el neki abból. Grigárné előadta, hogy a nála levő benzinből nem adhat, mert az nem az övé, hanem Laurisin Jenőé, a sofőr könyörgésére azonban kölcsönadott 10 litert, oly feltétellel azonban, hogy a benzin biztosítására 600 koronát hagyjon ott. Lévén vártatva, hogy a sofőr elment a benzinnel, megjelent az üzletben Kmetty Károly, s agresszív hangon követelte, hogy az összes benzint adják át, mert ők benzin-árdrágítók. Közben megérkezett Laurisin Jenő, aki mondotta, hogy a benzin az övé, Kmetty azonban továbbra is követelte tőle a benzint, s kijelentette, hogy azt bűnjelként lefoglalja, s ha sértett nem adja ki szépen, hát karhatalmat küld érte. Erre sértett beleegyezett a benzin elvitelébe, de maga is önként ment Kmettyvel a Britanniába, ahol Kmetty

neki a benzinről írást adott. Hogy a benzinnel mi történt, eddig megállapítható nem volt. Kmetty szerint ő az esetről jelentés tett Iliás főhadnagynak, s a benzint elraktározták. Iliás főhadnagy nem volt kihallgatható. /BTK. 350. §, 353. § 2. pont zsarolás büntette./

Mínthogy az eddig kiderített bűnesetek közül egyetlen eset sem olyan, amely a statáriális bíróság elé volna vihető, ezekben az ügyekben az eljárást a bünvádi perrendtartás szabályai szerint folytatom.

Kmetty Károly ellen az 1918. év folyamán az erős felindulásban elkövetett szándékos emberölés büntette miatt indult meg a nyomozás. A nyomozás iratait azonban, mivel gyanúsított akkor tényleges katonai szolgálatot teljesített, 1918. december 18-án 95117/k. ü. 1918. sz. alatt áttemem a Budapesti Hadosztálybírósághoz további eljárás végett.

Újabbán Undinczky Szvetozár nagyikikindai lakos, budapesti tartózkodási helyének megjelölése nélkül rablás büntette címén feljelentést tett Kmetty Károly ellen azért, mert az őt ezelőtt kb. 3 hónappal lakására csalta, s ott 20.000 korona készpénzét elrabolta tőle. Az ügyben a nyomozás külön folyik.

Budapest, 1920. november hó 21-én.

Strache Gusztáv

[sajátkezű aláírás]

kir. főügyész

a Kir. Ügyészség elnöke

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Eredeti, gépelt, aláírt.

**PONGRÁCZ LAJOS POSTATISZT, SÉRTETT
VALLOMÁSA A KMETTY KÁROLY FŐHADNAGY
ELLENI BÜNTETŐÜGYBEN
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 13.**

Jegyzőkönyv

Felvétetett a Budapesti Táviró- és Távbeszélő-igazgatóság Táviró Műszaki Osztályánál 1920. évi május hó 29-én Pongrácz Lajos postaellenőrnek a katonai hatóság által történt elfogatása és tetteleges bántalmazása alkalmából. Jelen voltak alulírottak. 1. Önnek f. hó 21-én délután a csepeli rádióállomáson szolgálattételre kellett volna jelentkeznie. Felesége aznap délelőtt levélében értesítette Tolnai főellenőrt, hivatalvezető urat, melyben elfogatásáról értesíti. Adja elő elfogatása és fogvatartása alatt történt eseményeket.

Május hó 20-án este $\frac{1}{2}$ 9 órakor hazaérkezve a csepeli rádióról vacsora előtt lakásomban belépett egy civil ruhába öltözött úriember és magát Vass detektívnek mondotta, s felszólított, hogy kövessem őt a házban levő vendéglőbe szembesítés végett. Én mit sem sejtve kalapomat véve követtem, kiérve az utcára három katonatiszt Vass detektív társaságában engem körülfogva, ama kérdésemre, hogy miért megyünk a vendéglőbe, nem ide, hanem a szomszéd utcába megyünk, előre tuszkoltak, és a szomszéd utcában a reám várakozó autóba betuszkoltak. Az autó száma XXX-5 volt. Erős vágatásban az Aréna úton levő Albrecht kaszárnnyába vittek. Az autóból kiszállva Kmetty főhadnagy úr így szólt: ugye te vagy az a bűdös postás? Felvezettek az I. emeleten

levő nyomozóirodába, itt zubbonyát levéve kérdezte, mi van a 105. számú autóval. Én nem tudok semmi autóügyről. Erre Kmetty főhadnagy úr már az asztalra helyezett bikacsökkel többször erősen rám vágott, példáját követték a tiszt urak is. Több vérző sebben összerogyva elájultam. Erre a mosdótál és lóitató vederből végigöntöttek míg magamhoz nem eszméltem. Mi van a 105-ös autóval, kérdezte újbán Kmetty főhadnagy úr. Erre én összetett kézzel kértem: édes jó tiszt uraim, ne bántsanak engem, én nem tudok semmiről. Újból összepofoztak és megvertek, míg véresen össze nem estem. Újbóli locsolás után felemeltek és a szobában levő hosszú padra fektetve: megállj egy 25-tel megrakunk. Vass detektív hát nadrágomat egy veder vízzel leöntve irtózatosan botozni kezdtek. Majd a padon véresen fekvé hagytak. Miután látták, hogy erőm teljesen elhagyott, a paddal együtt elterültem a földön. Erre egy Pista nevű közlegény korbáccsal ütlegetni kezdett, hogy keljek fel. Kis idő múlva kalapomat kezembe nyomta Kmetty főhadnagy úr, kutyakorbáccsal ütlegetni kezdett, többször végigrúgott rajtam. A lépcsőházba érve Browning pisztoly csövét halántékomhoz szorítva: most meghalsz disznó kutya! Majd végignézve rajtam: nem, kiáltá, előbb megkínozlak, azután majd elpusztítalak. Korbáccsal végigvágott rajtam. Egy másik épületbe érve a 13-as számú sötét cellába záratott. Másnap délelőtt egy magas, szikár termetű, kis bajszerű civil ruhás ember házi sapkában a nyomozószobába felvezetett, ahol kínvallatásom újra megkezdődött. Mivel nem tudtam kielégítő feleletet adni, újból megbotoztak, amíg eszméletlenül nem estem össze. Több veder vízzel leöntve: no még egy kis 25-t adjunk neki, elvertek. Délután folyamán szavakkal nem ecsetelhető brutalitást és sértő szavakat végigszenvedve a cellámba zárta. Itt a földön eszméletlenül

elterültem. Éjfél tájban két katona cellámba berontva kabátomat, mellényemet lehántva véres ingemet testemről leszakították, és otthonról azon ürüggyel, hogy tiszta igent akarok váltani, az elhozott új inget adták rám és véres ingemet eltüntették. Egy idő múlva egy hadnagy úr lépett fel, akiben a dr. Mihajlovics Miklós unokaöccsét ismertem fel, aki a következő szavakkal fordult hozzám: maga az a bizonyos fő-főpostás? Én már némán állottam előtte. Majd később folytatta: ha, ismétlem, ha esetleg kiszabadul, köszönje meg Tóth István sofőrnek, akit nem sikerült elfogni. Majd kifordulva reám zárta a cella ajtaját, és nem hederített könyörgő szavaimra. Másnap, vagyis 22-én délelőtt cellámba felkeresett Sziklay főhadnagy úr, ki érdeklődött nevem, állásom, lakásom stb. stb. féle iránt. Én végső fájdalommban előtte összetett kézzel kértem, jó uram, segítsen rajtam, ártatlanul kínoznak engem, és nem tudom, miért vagyok itt, könyörüljön rajtam, és legyen kegyes eljárni, hogy a további kínzásoknak vége legyen. Sziklay főhadnagy úr megígérte, hogy bántódásom nem lesz, és ügyemet haladéktalanul elintézi. Délután folyamán egy tizedes a kaszárnya kertjében pihenő őrnagy úr elé vezetett, aki szintén nevem és állásom után érdeklődve visszavezettetett cellámba. 23-án, pünkösdi vasárnapján nem volt bántódásom. 24-én, pünkösdi hétfőn megismételtette velem azon vallomást, amelyet bántalmazásom alatt tettem. És az asztalon heverő bikacsökkel megfenyegetve, hogy valljak, ahogy ő akarja, különben megbotoz. Majd a Pista nevű katonához szólott, telefonáljon a VI. kerületi rendőrkapitánysághoz erős őrárat kiküldésére. Innen feltűzött szuronyú rendőrök közrefogva a Podmaniczky utca–Gyár utcán át a Mozsár utcai kapitánysághoz kísérték. A rendőrszobában agyoncsigázva, fájdalomkiáltással egy padra lerogytam. A fejemről

a kalap leesett, tátongó fejsebeimet észrevették, faggatni kezdtek a sérülésem esetéről. Majd levetkőztetve egy bizonyítványt írtak, hogy engem a rendőrség nem bántalmaztak. Innen még aznap délután a Zrínyi utcai főkapitányságra átkísértek. 24-én délelőtt folyamán Fadgyas r. fogalmazó úr jegyzőkönyvbe foglalta azon kijelentésemet, hogy Kmetty főhadnagy úr által felvet jegyzőkönyvi bemondások helyt nem állók, mivel azokat kétségbeesett megkínzásom alatt tettem. Hazaérkezve fájdalommban súlyosbátte anyagi helyzetemet még az, hogy pénztárcámból 300 korona elveszett, továbbá egy nikkelyeregű szemüvegem összetört, és egy régi alpakka dohányszelence az ütések alatt alakját elvesztette. Birtokomba megkínzásomról egy gallér, egy nyakkendő, egy véres zsebkendő és a régi alpakka dohányszelence tanúskodik.

Van-e gyanúja arra nézve, hogy megkínzása, illetve elfogatása kinek érdekében állott, vagy kinek a feljelentésére történt?

Megkínzásomért dr. Mihajlovics Miklóst teszem felelőssé, aki unokaöccsével közreműködve a Nemzeti Hadsereg tiszt urait mindenféle hazug rágalmakkal befolyásolta, és saját aljas brutálisságára vezette.

Van-e még megjegyezni valója?

Jelen vallomásomat a rendőr-főkapitányságon is már megtettem. Referense dr. Fadgyas r. fogalmazó úr, ahol a legszigorúbb vizsgálatot még f. évi május hó 27-én azonnal folyamatba tették. Egyébként testi sérüléseim súlyosak. Bal kezem könyökben még mindig hajlíthatatlan, és egész bal kezem érzéketlen. Az ütések helyei még mindig láthatók. Hazajövetelem után több orvost hívtam, hogy látletet vétessek fel, de ők megtudván sérüléseim körülményeit, valamennyien az ebből

eredhető következmények, illetve kellemetlenségektől óvakodván megtagadták a látogatást kiállítását.

A jegyzőkönyv elolvastatván jóváhagyólag aláíratott.

Kmf.

Vásárhelyi Géza

sk. pt.-ellenőr jegyzőkönyv-felvevő

Pongrácz Lajos

sk. pt.-ellenőr.

A hivatalos másolat hitelül.

Budapest, 1920. évi november hó 13-án.

Másolta Bús.

Egyeztette Madeczkey.

[olvashatatlan aláírás]

bűnügyi kiadó

[pecsét]

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Hiteles másolat, gépelt.

**A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMRENDŐRSÉG BUDAPESTI
FŐKAPITÁNYSÁGÁNAK JELENTÉSE KMETTY
KÁROLY KÉRDÉSES KATONAI SZOLGÁLATI
VISZONYÁRÓL
BUDAPEST, 1920. OKTÓBER 16.**

Jelentés
1920. évi október hó 16-án

Kmetty Károly volt főhadnagy semmiféle katonai alakulatnak nem tagja, a Honvédelmi Minisztérium Elnöki C Osztálya Szóts Aladár sz. v. huszár százados, az osztály vezetője szerint, ahol a nyomozó alakulatok tartatnak nyilván. Héjjas-féle különítmény nincsen.

Kmft.
Bittó sk. dtv. felügy.

A hivatalos másolat hitelül.
Budapest, 1920. november 13-án.

[olvashatatlan aláírás]
bűnügyi kiadó

Gééptel: Begedy Margit.
Egyeztette: Kovics Annie.

1920. évi. október hó 2-án.
Másolat.

Tekintetes Főkapitányság!

Alulírott rendőr jelentem, hogy folyó hó 2-án reggel 4 óra 40 perckor Kmetty Károly főhadnagy /Fehérvári gy.ezr. III. zszlj./ az Alagútból a Krisztinaváros felé a III. 327. sz. autóval rém sebesen hajtott, de az autó kivilágítva nem volt, én a lámpa meggyújtására figyelmeztettem, de mire azt felelte: ne pofázz, és tovább hajtott. Visszafelé jött 4 óra 50 perckor, de lámpája még mindig nem égett, és kezemet feltartottam és megállásra figyelmeztettem, de el akart kerülni, és fennhangon azt mondtam, álljon meg, megállt, és azt kérdezte, mit akar, ki maga /rendőr vagyok/, tessék meggyújtani a lámpát és mehet tovább, mire ő azt felelte, nekem nem parancsol, maga egy közönséges próbarendőr, paraszt, tudja maga, ki vagyok én, főhadnagy a Prónay-zászlóaljból, álljon vigyázzba énelöttem, én magának parancsolok, tudja maga, hogy az összes rendőrség katonai parancsnokság alatt áll, tudja, hogy köteles nekem tisztelegni /igen/, igazolja magát, paraszt, majd elbánok én magával, eszébe lesz, mikor állít meg egy katonai autót. Igazoltam magamat fényképes igazolvánnyal, mit ő megfogott, el akart tőlem venni, nevemet és igazolványom számát leírta. Én igazolványomat tettem a zsebembe, közben a jobb kezem fejét bal kezével megfogta és revolverét arcomnak szögezte és fennhangon azt mondta, hogy ne mozduljon, mert lelövöm rögtön, adja ide a fegyverét és szálljon fel az autóra, gyerünk a főkapitánysághoz, бүдös paraszt. Én kezemet erős rántással kezéből kikaptam és a fegyveremet kézbe vágтам, és egymásnak szögezve a törvény nevében felszólítottam, tegye el a pisztolyát, mire ő azt felelte, semmi törvény, itt nincs törvény, és jött felém pisztolyát nekem szegezve, és azt mondta, szálljon fel az autóra, újból figyelmeztettem, hogy tegye el a pisztolyát, mire ő a vele levő

katonának azt mondta, eredj, akkor a katona felém tartott, én fennhangon figyelmeztettem, meg ne mozduljon egyik sem, mert fegyveremet használok. Ekkor a botrányra összegyűlt közönség azt mondta, jogosan intézkedik a rendőr, mert le akarja lőni őt a főhadnagy, szemtelenség, tegye el kérem a pisztolyt, ne támadja a rendőrt. Mire ő azt felelte, takarodjatok innét, és pisztolyát az összegyűlt közönségnek szegezte, és azt a kijelentést tette, semmi közötök ide, mire Vay Kázmér belügyi tanácsos úr /lak. I. Attila u. 23.% azt felelte, igenis van, mert én azt látom, a rendőr jogosan intézkedik, akkor odasietve azt kérdezte, ki maga. Vay Kázmér belügyi tanácsos vagyok, akkor pisztolyát elrejtette. Én akkor fegyveremet vállamra vettem, őt a törvényt nevében igazolásra felszólítottam, mit megtagadott és azt felelte, üljön az autóra, majd Kecskeméten igazolom magam, de itt egy próbarendőrnek, itt soha. A lármára, csoportosulásra Varró László és Kerekes Menyhért rendőrök odajöttek, és az az ő jelenlétükben igazolta magát, és azt a kifejezést használta, ettől a paraszttól nem szabadulhatok másképpen, de megállj, te büdös próbarendőr, nyakad fogom törni, ezt a kifejezést fent nevezettek hallották. Igazolása után elbocsátottam, miről jelentésemet a tek. fenti címnek megteszem. Tanúk: Vay Kázmér belügyi tanácsos, Ács József rendőr főell., Erkedi Mihály r. főell. Igazolványának aláírása Sréter s. k. II. oszt. r. biztos.

A hivatalos másolt hitelül: Budapest, 1920. október 4.

Pataky s. k. bűnügyi kiadó. P. H.

A hivatalos másolat hitelül: Budapest, 1920. november 13-án.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Hivatalos másolat, gépelt.

**BIBÓ DÉNES FŐHADNAGY VALLOMÁSA A KMETTY
KÁROLY FŐHADNAGY ÁLTAL ELKÖVETETT
BŰNCSELEKMÉNYEK TÁRGYÁBAN
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 21.**

Tanúvallomási jegyzőkönyv

Fölvéve Budapesten, 1920 év november hónap 15. napján hatósági elleni erőszakkal gyanúsított Kmetty Károly elleni bűnügyben.

Jelen vannak alulírottak.

Az idézésre megjelent – az önként megjelent – az előállított tanú a nyomozás tárgyával és a gyanúsítottak személyével megismertetvén figyelmeztetetik, hogy köteles legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tiszta és teljes valóságot vallani, és hogy vallomását esetleg esküvel kell megerősítenie. Figyelmeztetettetik arra is, hogy ha valótlanul vallana, a büntető törvénykönyvbe ütköző cselekedetet követne el.

Ezután és pedig mindegyik tanú külön és a többi tanúk távollétében a következőket vallja:

Neve: Bibó Dénes

Kora: 24

Szülohelye: Kiskunhalas

Lakhelye: I. Nádor laktanya /:Lukács-fürdő Szálloda:/

Családi állapota: nő

Foglalkozása: gépészmérnök, I. szegedi vadászszászlóalj hadnagya

A terhelthez, valamint az ügyben egyébként érdekelthez való viszonya: érdektelen

Nem szenvedett-e a kárt az eljárás tárgyául szolgáló bűncselekmény következtében? Nem.

Kmetty Károly állítólagos főhadnagy több társával, kiket nem tudok megnevezni, több budapesti autókereskedőt megzsarolt. A kereskedőkhöz bemenve a Prónay-zlj. tisztjeinek adták ki magukat, és azoktól különböző autófelszerelési cikkeket vittek el szállítójegy ellenében, azzal az ígérettel, hogy a Britanniában elhelyezett „Prónay A-csoport” gazdasági hivatala fogja az összegeket folyósítani. Midőn a kereskedők a pénzükért küldtek, rájöttek arra, hogy Prónay A-csoport nem is létezik, az áru átvevői pedig azzal fenyegették meg őket, ha sokat alkalmatlankodnak a pénzükért, elteszik őket láb alól. A károsultak nevei: Automobilia /: Liszt Ferenc tér :/, Vas Géza és Fia /: Liszt Ferenc tér :/, Gräfenstift-képviseltek /: Liszt Ferenc tér :/, Mestre és Blazsek /: Liszt Ferenc tér :/. Az összes kár körülbelül 100.000 korona. Azon kívül meggyőződése, hogy Haluska Tibort, aki a Flóra-részvényeket hamisította, Kmetty vitte el autóján a határra. Kmettyt az én feljelentésemre bocsátották el a Prónay-zászlóaljtól, társai pedig egyáltalában nem tartoztak a zászlóalj keretébe.

Felv. jkv. elolv. Kmft. Bibó Dénes sk.

Dr. Vogl sk.

Budapest, 1920. november 13-án.

A hivatalos másolat hitelül:

[olvashatatlan aláírás]

bűnügyi kiadó

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Hivatalos másolat, gépelt.

**EGEDI MIHÁLY RENDŐR JELENTÉSE AZ ŐT
INZULTÁLÓ KMETTY KÁROLY FŐHADNAGY
BÜNTETŐÜGYÉBEN
BUDAPEST, 1920. OKTÓBER 2.**

1920. évi. október hó 2-án.

Másolat.

Tekintetes Főkapitányság!

Alulírott rendőr jelentem, hogy folyó hó 2-án reggel 4 óra 40 perckor Kmettig Károly főhadnagy /Fehérvári gy.ezr. III. zszlj./ az Alagútból a Krisztinaváros felé a III. 327. sz. autóval rém sebesen hajtott, de az autó kivilágítva nem volt, én a lámpa meggyújtására figyelmeztettem, de mire azt felelte: ne pofázz, és tovább hajtott. Visszafelé jött 4 óra 50 perckor, de lámpája még mindig nem égett, és kezemet feltartottam és megállásra figyelmeztettem, de el akart kerülni, és fennhangon azt mondtam, álljon meg, megállt, és azt kérdezte, mit akar, ki maga /rendőr vagyok/, tessék meggyújtani a lámpát és mehet tovább, mire ő azt felelte, nekem nem parancsol, maga egy közönséges próbarendőr, paraszt, tudja maga, ki vagyok én, főhadnagy a Prónay-zászlóaljából, álljon vigyázzba énelőttem, én magának parancsolok, tudja maga, hogy az összes rendőrség katonai parancsnokság alatt áll, tudja, hogy köteles nekem tisztelegni /igen/, igazolja magát, paraszt, majd elbánok én magával, eszébe lesz, mikor állít meg egy katonai autót. Igazoltam magamat fényképes igazolvánnyal, mit ő megfogott, el akart tőlem venni, nevemet és igazolványom számát leírta. Én igazolványomat tettem a zsebembe, közben a jobb kezem fejét bal kezével megfogta és revolverét arcomnak szögezte

és fennhangon azt mondta, hogy ne mozduljon, mert lelövöm rögtön, adja ide a fegyverét és szálljon fel az autóra, gyerünk a főkapitánysághoz, büdös paraszt. Én kezemet erős rántással kezéből kikaptam és a fegyveremet készbe vágtam, és egymásnak szögezve a törvény nevében felszólítottam, tegye el a pisztolyát, mire ő azt felelte, semmi törvény, itt nincs törvény, és jött felém pisztolyát nekem szegezve, és azt mondta, szálljon fel az autóra, újból figyelmeztettem, hogy tegye el a pisztolyát, mire ő a vele levő katonának azt mondta, eredj, akkor a katona felém tartott, én fennhangon figyelmeztettem, meg ne mozduljon egyik sem, mert fegyveremet használok. Ekkor a botrányra összegyűlt közönség azt mondta, jogosan intézkedik a rendőr, mert le akarja lőni őt a főhadnagy, szemtelenség, tegye el kérem a pisztolyt, ne támadja a rendőrt. Mire ő azt felelte, takarodjatok innét, és pisztolyát az összegyűlt közönségnek szegezte, és azt a kijelentést tette, semmi közöttök ide, mire Vay Kázmér belügyi tanácsos úr /lak. I. Attila u. 23.% azt felelte, igenis van, mert én azt látom, a rendőr jogosan intézkedik, akkor odasietve azt kérdezte, ki maga. Vay Kázmér belügyi tanácsos vagyok, akkor pisztolyát elrejtette. Én akkor fegyveremet vállamra vettem, őt a törvényt nevében igazolásra felszólítottam, mit megtagadott és azt felelte, üljön az autóra, majd Kecskeméten igazolom magam, de itt egy próbarendőrnek, itt soha. A lármára, csoportosulásra Varró László és Kerekes Menyhért rendőrök odajöttek, és az az ő jelenlétükben igazolta magát, és azt a kifejezést használta, ettől a paraszttól nem szabadulhatok másképpen, de megállj, te büdös próbarendőr, nyakad fogom törni, ezt a kifejezést fent nevezettek hallották. Igazolása után elbocsátottam, miről jelentésemet a tek. fenti címnek megteszem. Tanúk: Vay Kázmér belügyi tanácsos, Ács

József rendőr főell., Erkedí Mihály r. főell. Igazolványának aláírása
Sréter s. k. II. oszt. r. biztos.

A hivatalos másolt hitelül: Budapest, 1920. október 4.

Pataky s. k. bűnügyi kiadó. P. H.

A hivatalos másolat hitelül: Budapest, 1920. november 13-án.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Hivatalos másolat, gépelt.

**SZIGETI ISTVÁN GAZDÁLKODÓ, IRREGULÁRIS
KATONA, KMETTY KÁROLY FŐHADNAGY
TISZTISZOLGÁJA VALLOMÁSA A KMETTY KÁROLY
ELLEN HATÓSÁGI SZEMÉLY ELLENI ERŐSZAK
MIATT FOLYÓ BÜNTETŐÜGYBEN
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 20.**

Tanúvallomási jegyzőkönyv

Fölvéve Budapesten, 1920 év november hónap 15. napján hatósági elleni erőszakkal gyanúsított Kmetty Károly elleni bűnügyben.

Jelen vannak alulírottak.

Az idézésre megjelent – az önként megjelent – az előállított tanú a nyomozás tárgyával és a gyanúsítottak személyével megismertetvén figyelmeztetetik, hogy köteles legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tiszta és teljes valóságot vallani, és hogy vallomását esetleg esküvel kell megerősítenie. Figyelmeztetettik arra is, hogy ha valótlanul vallana, a büntető törvénykönyvbe ütköző cselekedetet követne el.

Ezután és pedig mindegyik tanú külön és a többi tanúk távollétében a következőket vallja:

Neve: Szigeti István

Kora: 23 éves

Szülohelye: Aknasuhatag

Lakohelye: VII. Garay utca 23.

Családi állapota: nőtlen

Vallása: ref.

Foglalkozása: gazdálkodó /Héjjas-különítmény katonája/

A terhelthez, valamint az ügyben egyébként érdekelthez való viszonya: Kmettys Károly tiszti szolgálja

F. évi október hó elején, a napot pontosan nem tudom megmondani, Kmetty Károly nagyobb társasággal hajnalig különböző helyeken /Kéménysperő vendéglőben is/ mulatott, majd 3 óra után egy tisztet és egy civilt hazavittünk. Az Alagúton keresztül haladva meg akart állítani egy rendőr, de mi a kocsival tovább haladtunk. Kb. 20 perc múlva, miután két utasunkat a krisztinavárosi templom melletti utcában letettük, visszafelé haladva a rendőr ismét megállításra szólított fel, mire én szólva Kmettynek, ő a kocsit megállította. A rendőr azt mondta, kérem, miért nem gyújtják fel a lámpát, Kmetty azt felelte, nincs akkumulátorom, a rendőr erre azt felelte, hogy evvel nem törődik, parancs van arra, hogy csak lámpával szabad haladni. Erre Kmetty veszekedni kezdett, gorombáskodott, de a szavakra nem emlékszem, csak azt tudom, hogy a rendőr elővette az igazolványát, s ezt ide-oda fogdosták, cibálták, melynek során Kmetty elővéve revolverét azt a rendőrré fogva felszólította, hogy szálljon fel a kocsira, s jöjjön be a főkapitányságra. A rendőr azonban visszaugorva, készbe vágva puskáját ráfogta Kmettyre s felszólította, hogy ne merjen közelebb jönni hozzá, mert ő szolgálatban van, s hogy tegye el a revolverét. Látva a helyzet komolyságát s egyedül közbe nem léphetve segítségért szaladtam el azokhoz az urakhoz, akiket azelőtt hazavittünk. Útközben rendőrökkel találkozva ezeket is a helyszínre küldtem. Megjegyztem, hogy Kmetty félig ittas állapotban volt. Egyebet előadni nem tudok.

Felolv, hh., kmf. Szigety István sk.

Felv. Dr. Barabás sk.

A hivatalos másolat hitelül Budapest, 1920. évi november hó 16-án.

Másolta Bús.

Egyeztette Kadeczky.

[olvashatatlan aláírás]
bűnügyi kiadó

EGEDI MIHÁLY RENDŐR JELENTÉSE A KMETTY KÁROLY FŐHADNAGGYAL TÖRTÉNT INCIDENSRŐL BUDAPEST, 1920. OKTÓBER 2.

1920. évi. október hó 2-án.

Másolat.

Tekintetes Főkapitányság!

Alulírott rendőr jelentem, hogy folyó hó 2-án reggel 4 óra 40 perckor Kmetty Károly főhadnagy /Fehérvári gy.ezr. III. zszlj./ az Alagútból a Krisztinaváros felé a III. 327. sz. autóval rém sebesen hajtott, de az autó kivilágítva nem volt, én a lámpa meggyújtására figyelmeztettem, de mire azt felelte: ne pofázz, és tovább hajtott. Visszafelé jött 4 óra 50 perckor, de lámpája még mindig nem égett, és kezemet feltartottam és megállásra figyelmeztettem, de el akart kerülni, és fennhangon azt mondtam, álljon meg, megállt, és azt kérdezte, mit akar, ki maga /rendőr vagyok/, tessék meggyújtani a lámpát és mehet tovább, mire ő azt felelte, nekem nem parancsol, maga egy közönséges próbarendőr, paraszt, tudja maga, ki vagyok én, főhadnagy a Prónay-zászlóaljából, álljon vigyázzba énelőttem, én magának parancsolok, tudja maga, hogy az összes rendőrség katonai parancsnokság alatt áll, tudja, hogy köteles nekem tisztelegni /igen/, igazolja magát, paraszt, majd elbánok én magával, eszébe lesz, mikor állít meg egy katonai autót. Igazoltam magamat fényképes igazolvánnyal, mit ő megfogott, el akart tőlem venni, nevemet és igazolványom számát leírta. Én igazolványomat tettem a zsebembe, közben a jobb kezem fejét bal kezével megfogta és revolverét arcomnak szögezte

és fennhangon azt mondta, hogy ne mozduljon, mert lelövöm rögtön, adja ide a fegyverét és szálljon fel az autóra, gyerünk a főkapitánysághoz, büdös paraszt. Én kezemet erős rántással kezéből kikaptam és a fegyveremet kézbe vágtam, és egymásnak szögezve a törvény nevében felszólítottam, tegye el a pisztolyát, mire ő azt felelte, semmi törvény, itt nincs törvény, és jött felém pisztolyát nekem szegezve, és azt mondta, szálljon fel az autóra, újból figyelmeztettem, hogy tegye el a pisztolyát, mire ő a vele levő katonának azt mondta, eredj, akkor a katona felém tartott, én fennhangon figyelmeztettem, meg ne mozduljon egyik sem, mert fegyveremet használok. Ekkor a botrányra összegyűlt közönség azt mondta, jogosan intézkedik a rendőr, mert le akarja lőni őt a főhadnagy, szemtelenség, tegye el kérem a pisztolyt, ne támadja a rendőrt. Mire ő azt felelte, takarodjatok innét, és pisztolyát az összegyűlt közönségnek szegezte, és azt a kijelentést tette, semmi közöttök ide, mire Vay Kázmér belügyi tanácsos úr /lak. I. Attila u. 23.% azt felelte, igenis van, mert én azt látom, a rendőr jogosan intézkedik, akkor odasietve azt kérdezte, ki maga. Vay Kázmér belügyi tanácsos vagyok, akkor pisztolyát elrejtette. Én akkor fegyveremet vállamra vettem, őt a törvényt nevében igazolásra felszólítottam, mit megtagadott és azt felelte, üljön az autóra, majd Kecskeméten igazolom magam, de itt egy próbarendőrnek, itt soha. A lármára, csoportosulásra Varró László és Kerekes Menyhért rendőrök odajöttek, és az az ő jelenlétükben igazolta magát, és azt a kifejezést használta, ettől a paraszttól nem szabadulhatok másképpen, de megállj, te büdös próbarendőr, nyakad fogom törni, ezt a kifejezést fent nevezettek hallották. Igazolása után elbocsátottam, miről jelentésemet a tek. fenti címnek megteszem. Tanúk: Vay Kázmér belügyi tanácsos, Ács

József rendőr főell., Erkedi Mihály r. főell. Igazolványának aláírása
Sréter s. k. II. oszt. r. biztos.

A hivatalos másolt hitelül: Budapest, 1920. október 4.

Pataky s. k. bűnügyi kiadó. P. H.

A hivatalos másolat hitelül: Budapest, 1920. november 13-án.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Hivatalos másolat, gépelt.

**KMETTY KÁROLY FŐHADNAGY VALLOMÁSA AZ
EGEDI MIHÁLY RENDŐRREL VALÓ ERŐSZAKOS
KONFLIKTUSÁRÓL
BUDAPEST, 1920. OKTÓBER 7.**

Jegyzőkönyv

Felvéve Budapesten, 1920. október hónap 7. napján délelőtt 11 órakor, Kmetty Károly gyanúsított kihallgatása alkalmával.

Jelen vannak: alulírottak.

Idézésre megjelent – az előállított gyanúsított személyes viszonyaira nézve megkérdezettvén előadja:

Családi neve (esetleg mellékneve): Kmetty

Utóneve (több utónév közül az, amelyen ténylegesen szólítják, aláhúzendő): Károly

Atyjának családi és utóneve: Kmetty Béla

Anyjána családi és utóneve: Szabó Mira

Születési ideje: ~~1890~~ 1895. év augusztus hónap 9. nap.

Születési helye: Marosvásárhely

Családi állapota nőtlen

Honossága: magyar

Lakhelye: II. Batthyány u. 63. fsz. 1.

Vallása: rk.

kora: ~~25~~ 31 éves

Foglalkozása (állása, hivatása): B. M. Sz. /Budapest–Újpesti Személyszállító Rt./ műszaki igazgatója, évi 50 korona fizetése és 5% haszonrészesedés

Vagyoni viszonyok: ½ millió korona ingó

Katonasági viszonyai: 13. honv. gy.e. tart. főhadnagy, leszerelt, újból belépett IX. 22-én a Héjjas-különítménybe

Anyanyelve: magyar, német

magasabb iskolai képzettsége: ~~műegyetem gépmérnöki oklevél~~
műegyetemi hallg.

Rend- és dísjelenk: Signum Laudis, I., II. vitéz érem, II. o. német vaskereszt

A gyanúsított netán fölismerhető testi vagy szellemi fogyatkozás: jobb boka felett lövési sebhely, forradás

Személyazonosságának megállapítása után közöltetik terhelttel, hogy Egedi Mihály rendőr kárára elkövetett hatóság elleni erőszak stb. gyanúsítatik. Gyanúsított figyelmeztetvén védőválasztói jogára, fölvilágosítatván a védő kirendelésének módozatairól és az ingyenes védelem esetéről kijelenti: nem kívánok védőt.

Arra a kérdésre, hogy kíván-e valamit védelmére előadni, terhelt következőleg nyilatkozik:

A terhemre rótt bűncselekmény elkövetését tagadom. Folyó hó 2-án hajnalban a Margit körúton lévő garázból III. 325 számú /Héjjas-különítmény tulajdonát képező/ autót a Pauler utcán át az Alagút felé vezettem. Az Alagút előtt a rendőrőrszem megállított, s azt mondott, hogy miért nem égett a lámpám, s miért nem álltam meg az előbb kb. ¼ órával, mikor az Alagútból kijöttem, azt feleltem, hogy én nem jöttem erre, nem is állított meg. Miután a rendőr az autószaómot megnézte, engem akart igazoltatni. Azt feleltem, hogy igazolom magamat, de ő is mondja meg a nevét. Ezt ő megtagadta azzal, hogy rendőri őrszem szolgálatteljesít. Erre felszólítottam, hogy üljön fel velem az autóra, és jöjjon be velem a főkapitányságra. Amire ő nem volt hajlandó, hanem a törvény nevében felszólított, hogy igazoljam magamat, miközben fegyverét

nekem szögezte. Erre én is elővettem revolveremet, és megmutatva azt mondtam, hogy nálam is van fegyver, nem ijedek meg tőle. Egy polgári egyén közbelépett, s valamit mondott, mire én kérdeztem, mit akar, az illető megnevezte magát és állását – ekkor én elővettem a Prónay-zászlóalj leszerelési igazolványt, s megmutattam a rendőrnek, mire a rendőr is bediktálta a nevét. A rendőr igazolványát nem akartam elvenni, hanem a szürkület miatt, rövidlátó is lévén, azt közelebb akartam szememhez hozni. A revolvert nem szegeztem a rendőrnek, csak feléje fordítva megmutattam, hogy nekem is van. „Büdös paraszt”, stb. becsületsértő kifejezéseket nem használtam, azt azonban mondtam, hogy magatartása fegyelmezetlen, s hogy én polgári ruhám dacára főhadnagy vagyok, s tiszteletadásra kötelezett velem szemben. Hogy azt mondtam volna, hogy üljön fel, majd Kecskeméten igazolom magam, arra nem emlékszem. Tagadom, hogy azt mondtam volna, a nyakát fogom kitörni, s állásából seggbe rúgom. Prónay és Héjjasékat pedig nem említettem, csupán azt mondtam, hogy látszik, s hogy próbarendőr, s csodálom, hogy így bánnak el a tisztekkel, mikor annyi rendőrrel tettünk jót, s annyi ruhával láttuk el. Autóm lámpája kivilágítva nem volt, mert már akkor szürküllött, s az utat lehetett látni. Az igazolás megtörténte után a főkapitányságra jöttem, ahol az I. ker. kapitányságra utasítottak, az I. ker. kapitányságnál pedig azt mondták, hogy 9 órakor jöjjenek vissza, de Kecskemétre kellett utaznom, s ezért nem mentem vissza. Az I. ker. kapitányságon nem mondtam, hogy a rendőrök és a r.tisztek a napot lopták – azt elismerem, hogy mondtam, hogy ha eddig jót ettünk a rendőrökkel, ezután azt nem fogjuk tenni. Nem felel meg a

valóságnak, hogy „majd elbánunk magával” kifejezést használtam volna. Egyéb előadni valóm nincs.

Felolvasás után hh. aláíratott.

Kmt. Kmetty Károly sk.

Felvette Dr. Barabás sk.

A hivatalos másolat hitelül.

Budapest, 1920. november 13.

[olvashatatlan aláírás]

bűnügyi kiadó

Másolta Bősze.

Egyeztette Szemenyey.

**AZ ILLY LÁSZLÓ VÁDLOTTÉRŐL KÉSZÜLT
TÖRVÉNYSZÉKI ORVOSI SZAKVÉLEMÉNY
BUDAPEST, 1920. AUGUSZTUS**

Illy László 19 éves, született 1901. február 6-án, Szegeden, róm. kath., nőtlen, volt katonai detektív, előbb tanuló, apja májlobban, anyja 1914-ben tábeszben¹⁰⁴, 2 testvére tüdővészben, egy gégesorvadásban halt meg. Ő maga gyakori fejfájásban szenved. Nehézkórja¹⁰⁵ nem volt, 2 ½ év előtt tudta meg, hogy latens luese¹⁰⁶ van, akkoriban foghúsa fájt, s vérvizsgálatot végeztek nála. F. évi május 12-én öngyilkossági szándékkal mellbe lőtte magát, mert alezredese nem akarta elhinni jelentését. A bal mellkas felső részén a lövési seb nyomaként babnyi rózsaszínű heg van. Apja kereskedelmi iskolai tanár volt, 4 elemi, 4 gimnáziumi, 2 kereskedelmi iskolai osztályt végzett, a felsőből kimaradt, mert egy tanárával incidense volt, aki őt arcul ütötte, ő kikérte magának, 1919. december 15-én a Nemzeti Hadseregbe lépett, de lueses szaruhártyalobja miatt április 6-án leszerelt. F. évi január 28-ától április 6-áig szabadsága alatt, mint kém, a románok ellen teljesített szolgálatot. Ezután civil katonai detektív lett Szegeden, ingyen szolgált a kémvédelmi csoportnál, s szervezte a katonai detektívcsoporthoz. 2–3 hét előtt jött Budapestre, a Prónay-csoportba akart belépni, felvételéig az Ébredő Magyarok Hírszerző Osztályánál kapott beosztást. Heves természetű. Mostohája miatt nézeteltérése volt apjával, mert mostohája alaptalan panaszára apja

¹⁰⁴ tábesz = a gerincvelő idegpályáinak szifiliszfertőzéséből eredő sorvadása.

¹⁰⁵ nehézkór (régies) = epilepszia.

¹⁰⁶ lues = szifilisz.

nővérét akarta megverni, ő mostohaanyját ütötte, mire apja elzavarta a háztól, ekkor 3 hétig bujdosott, titokban járt haza, rossz társaságba került, hazuról lopkodott, s a tárgyakat eladogatta, ebből folyólag apja kérésére a szegedi fiataikorúak bírósága javítóba helyezte, ahol 5 hónapot töltött, 3 hónapig pedig a kassai kórházban kezelték. Diákkorában azzal gyanúsították többedmagával, hogy a fizikai szertárból, ahol a 10 perces szünetben cigarettáztak, 700 korona értékű holmit loptak, de a tettesek utóbb megkerültek, s el is ítélték őket. A szeszes italokat ritkán élvezte, nemi életet 5 év óta folytat, onanista nem volt. Középtermetű, jól fejlett és táplált, erőteljes izomzatú ifjú. Homloka előredomborodó. Homlokdombok elsimultak, fülei kicsinyek, szemei neuropátiásak, arca ferde, felsőajka vastag. Látái középtágak, fényre, alkalmazkodásra jól reagálnak. Arcizmait jól idegzi be, nyelve, keze reszket. Térdreflexe rendes. Behunyt szemmel inog. Testtartása egyenese, mozgásai szabadok, tekintete élénk. Magatartása kihívó, fenegyerekes, de jó szóval könnyen fegyelmezhető, s illedelmessé válik. Képességeit túlbecsüli, öntelt, hangulata ingerlékeny. Percepciója, appercepciója, asszociációja zavartalan, helyre, időre, körülményeire és viszonyaira nézve jól tájékozódik. Beszéde folyékony, ismeretei kielégítik foglalkozásköre igényeit, vallásos és jogi fogalmai fejlettek. A bűnvádi cselekmény jelentőségét felfogja, s azzal szemben kellőleg védekezni képes. Azt mondja, július 27-én álmatlanul töltött éjszaka után érkezett Szobról, ahol egy kémkedési és csempészeti ügyben nyomozott. A központban referált, ekkor hallotta, hogy az V-ik kerületben gyűlés van, s oda embereket kérnek. Ott hallotta, hogy a Club Kávéházban cionista gyűlést tartanak, az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Nemzeti Hadsereg ellen szervezkednek.

Meczner név alatt egy Tőkés nevű egyén tárgyalta a fiúkkal, azt mondta, hogy a cionistákat szét kell verni. Többen a kávéházba mentek, ahol a gyűlés helyét keresték, a teraszon az első zsidót pofon vágta és mellbe ütötte, s erre, mint egy jelre valamennyien pofozkodni kezdtek. Ő a kávést is pofon akarta ütni, de a leány figyelmeztette, hogy apja keresztény és semmiben nem bűnös, mire ő mondta, hogy vigye el az apját, mert valamennyien izgatottak. A kávéházban ébredő gazembereknek, Horthy-kutyának is nevezte őket, ami még jobban felbosszantotta. Midőn Varsányi ügyvédet az utcán igazolásra szólították fel, ő is odament, s Varsányi tagadta, hogy zsidó, de azt is mondta, hogy nem is katolikus. Midőn követelte, hogy péniszét mutassa, s az hivatkozott arra, hogy hölgyek társaságában van, ő udvariasan kérte, hogy legyen szíves pár lépésnyire jönni, de a hölgyek ekkora önként eltávoztak. Midőn Varsányi ezután sem mutatta meg a péniszét, pofon vágta, Illek pedig feléje ütött, s ekkor hallotta a durranást, Varsányi összeesett, benne pedig megállt a vér, azután mind elfutottak az Országház térre, ahol Illek közölte, hogy alighanem lelőtte az embert. Belátja, hogy drasztikus és nem jogszerű az igazoltatásnak általa választott módja, de azzal védekezik, hogy az illető ingadozó nyilatkozata hozta méregbe. Rigóczytól hallotta utólag, hogy az is valakit leszúrt. Sajnálja, hogy így történt a dolog, magát a gyilkosságban és a lázadásban nem érzi bűnösnek, célja csupán a Nemzeti Hadsereg-ellenes gyűlés szétverése volt, s az illetőket az ő módszerük szerint akarták megbüntetni. Ítéleteiben némi felületességet árul el, erkölcsi érzete tompult. Miután azonban nála érzékcsalódások, téveszmék, kényszerképzetek, nehézkóros vagy szédülésszerű rohamok nem észlelhetők, emlékezete úgy a közeli, mint a távoli múlt eseményeire nézve zavartalan, a vádbeli

cselekménnyel szemben kellőleg védekezni képes, megállapítható, hogy Illy László degenerált, csekélyebb szellemi értékű, impresszionábilis,¹⁰⁷ ingerlékeny, csökkent megfontolási képességgel bíró egyén, azonban az akaratbeli szabad elhatározási képességet kizáró elmezavarban vagy öntudatlanságban nem szenved, s a bűnvádi cselekmény idejében sem szenvedett.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Eredeti, gépelt.

¹⁰⁷ impresszionábilis = a benyomásokkal szemben fogékony, érzékeny.

**ILLY LÁSZLÓ VÁDLOTT VALLOMÁSA A BUDAPESTI
KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK, MINT
RÖGTÖNÍTÉLŐ BÍRÓSÁG ELŐTT
BUDAPEST, 1920, AUGUSZTUS 17.**

Belép: Illy László vádlott.

A Bp. 304. §-ának alkalmazása mellett feltett kérdésekre nyilatkozata a következő:

A vádat megértettem, bűnös nem vagyok.

Múlt hét szombatján múlt 5 hete annak, hogy Szegedről eljöttem. Eljövetelem oka az volt, hogy nővérem, ki az egész családnak a fenntartója, zsidó zongoratanítványát elveszítette miattam, mert a szegedi zsidóság tudta, hogy mennyire zsidógyűlölő vagyok, ki egy alkalommal egy zsidót a nyílt utcán tetteleg bántalmaztam. Ez a zsidógyűlölet valósággal belém nevelődött, mert atyám már gyermekkoromba[n] sokat beszélt nekem a zsidók tetteiről, s most senki sem biztatott a zsidók elleni támadásaimra.

Gyerekkoromban apámnak egy nadrágját adtam el, amiért javítóba tetetett, és így 5 hónapot töltöttem Kassán, honnan kórházba kerültem, majd 1918 novemberében ismét hazakerültem.

Tény az, hogy a vörös hadseregben is voltam katona, de ezt nem önként tettem, hanem, mivel a kommün előtt a Vörös Újság egyik rikkancsát az újság terjesztése miatt megpofoztam, a kommün kitörése után azzal fenyegette, hogy ha nem lépek be a vörös hadseregbe, úgy forradalmi törvényszék elé állítanak. Én a hadseregbe való belépést választottam, ekkor egy nyilatkozat aláírására kényszerítettek, mely szerint önként léptem be. A vörös

hadseregből augusztusban szabadultam, mikor is oláh fogságba estem, majd onnan elbocsátva Szegeden Macskási László hadnagy úr vezetése alatt álló hírszerző osztálynál, mint kém teljesítettem szolgálatot.

Itt Budapesten még nem volt katonai beosztásom, az ébredőknél, mint hírszerző szerepeltem, mely minőségemben az egyes tudomásunkra jutott különböző eseteket illetékes helyen jelentettük. Illek beosztása ugyanez volt, őt igazi magyarnak és zsidógyűlölőnek ismertem.

A Club Kávéházi verekezésben részem van, a gyilkosságot tagadom, Varsányi ügyvéd gyilkosa nem én vagyok, hanem Illek.

A verekezésben nem vagyok bűnös azért, mert az volt a tudomásom, hogy a Club Kávéház szuterénjében cionista gyűlés van, amelyet az ébredők és a hadsereg ellen, azok letörésére hívtak egybe a zsidók. Mi ezt mentünk levetni, mert igazi magyaroknak éreztük magunkat, ezért nem vagyok bűnös.

Július hó 27-én este érkeztem vissza Szobról, hol kémszolgálatot teljesítettem, s ez alkalommal nálam volt a Kerecsényi főhadnagy úrtól kapott revolver 20 golyóval, amelyikből 10 volt a tokba[n], 10 pedig a revolverbe[n].

Megérkezésem után felmentem az egyesület központjába, hol értesültem, hogy a Berzenczey utcai iskolába valami dologhoz embereket kérnek, amire Illek, 3 Prónay-önkéntes és én vállalkoztunk, anélkül azonban, hogy tudtuk volna, hogy miről van szó.

Fölmenve az iskola folyosójára Mecznert kerestük, mert az ő névjegyén volt írva a megrendelés, és hívásunkra két úr jött ki, egyiken fehér ruha volt, mint később a rendőrségen megtudtam, ez

Tőkés Károly volt, a másik egy magas, fekete hajú és bajuszú, karikás szemű egyén volt, aki fehér kabátot és mellényt viselt.

A teljesen fehér ruhába öltözött Tőkés magát Mecznernek nevezte, és előadta, hogy a Club Kávéházba[n] cionista gyűlést tartanak, amit nekünk kell szétverni, ő elmegy a rendőrőrszobára, és összeköttetése révén intézkedni fog, hogy rendőr a közelben ne legyen, s ha a hatóság be akar avatkozni, úgy gondja lesz arra, hogy a műegyetemi zászlóaljat vezényeljék majd ki. A másik vele lévő, barna ember, kiről a rendőrségen felmutatott fénykép után megállapítottuk, hogy Koller Károly volt, azzal biztatott, hogy a többi, régebbi verekedéseket is ő rendezte, nem kell félni semmit.

Tőkés ekkor a rendőrségre távozott, azt hagyva hátra, hogy a terv megbeszélése után menjünk a vendéglőjébe, ott várjuk be őket. Ez így is történt. A vendéglőbe – amely a Wahrmann utca sarkán volt, menet [közben] a Wahrmann téren egy társaság jött velünk szemben, egyikünk közülünk azt mondta, hogy kommunisták, mire ők visszaszóltak, hogy tolvaj ébredők. A következő pillanatban egyiknek elkaptam a csuklóját, Illek pedig fejbe vágta. Ennél több előzőleg nem történt.

Tőkés vendéglőjébe[n] Illek, Koller, három önkéntes, Fekete László és még 10–15-en mentünk be, ahol ½ 10-ig csupán időtöltésből 1–1 pohár sört vagy pálinkát ittunk meg, és 10 óra fele a Club Kávéházhoz indultunk. A társaságból Illeknél Frommer volt, nálam a pisztolyom, az önkénteseknél bajonett, a többieknél sétabot, egynél pedig ólomvégű drótkötél.

A Vígsház hátsó oldalán beszéltük meg, hogy Rigóczky, Illek meg én előre bemegyünk, Rigóczky elvágja a telefondrótot, azután szétverjük a társaságot, és a többiek körbeállják a kávéházat, hogy aki menekülni próbált, azt ők verik meg. Állítom, nem volt

tervbe véve az, hogy bárkit is megöljünk, kizárólag verekedésről volt szó, s bár beismerem, hogy én kijelentettem, „hogy nem simán, hanem alaposan verjük meg a zsidókat, mert ez most másfajta, alapos verekedés lesz, és aki fél, az maradjon”, ennek dacára sem gondoltam arra, hogy halállal fog végződni a szétverés.

Rigóczky előbb elment, majd visszajött azzal, hogy nem sikerült a drótot elvágnia, majd nemsoká jött Tőkés és jelentette, hogy $\frac{3}{4}$ 10-kor már nem lesz rendőr a körletben. Ekkor 2–5-ös csoportokba[n] vonultunk a kávéház elé, hol Rigóczkyval bementünk, egy feketét megittunk, és kijöttünk. A kijáratnál állott Koller kiadta a jelszót, hogy lehet kezdeni. Én előbb Rigóczkynak figyelmét felhívtam egy ott gyanúsán ólálkodó házmesterre, akinek figyelésére ő visszamaradt, én pedig „üsd a zsidót!” kiáltással az ajtó mellett ülő egyént pofon, majd mellbe vágtam, akkor széket emelt rám, amire én egy széket vágtam hozzá, majd végigrohantam a kávéházon egy nyitott ajtó felé, hol egy nő állott az utamba, hogy a hátam [mögött] lévő férfi, aki az atyja, ne bántsa, mert keresztyén, és erre én ennek békét is hagyva tovább rohantam a szuterén felé, hol értesülésünk szerint a cionista gyűlést tartották. A szuterénbe[n] felgyújtottam a villanyt, ott azonban senki sem volt. Amíg a termen szaladgáltam, az egyik emelvényről egy kövérebb zsidó azt kiabálta felém: „Ébredő gazemberek, Horthy-kutyák!”, mire én dühömbbe[n] rá emeltem a revolveremet, de aztán tovább mentem

A többiek ez alatt törtek-zúztak, és ütötték a még bent levőket, amikor pedig kiürült a kávéház, akkor kimentünk az utcára. A Szemere utcán haladtunk lefelé, amidőn észrevettem, hogy kettő egy társaságnak tart, amelyben ők is voltak, s úgy láttam, hogy két férfi van köztük. Én Illekkal és még egy

önkéntessel mentem, a többiek hátul jöttek. Előkiáltottam az előre sietőknek, hogy ne bántsák a társaságot, amikor pedig odaértünk, én kérdeztem az egyik férfitől, akiről később megtudtam, hogy Varsányi ügyvéd volt, hogy „zsidó-e vagy keresztény?”, ő erre azt válaszolta, hogy „dr. Varsányi ügyvéd és keresztény vagyok”. Én erre azt mondtam neki, hogy az nem elég, és „legyen szíves, mutassa meg a hímveszőjét”.

Ő erre azt felelte, hogy hölgyek jelenlétében ezt nem hajlandó megtenni, amire én azt mondtam, hogy jöjjön pár lépéssel tovább. Alig lépett 2-3-at, egy egész gyűrű fonódott köré, s ő félve azt mondta, „nem vagyok se zsidó, se keresztény, de nem is mutatom meg.”

Erre bal kézzel arcul ütöttem, a többi is elkezdte ütlegetni, s eközben akként álltunk, hogy én közvetlenül szembe[n] álltam Varsányival, a háta mögött, valami kis magaslaton, azt hiszem, kövön vagy gerendán, Illek állott, és pedig úgy, hogy fejfel magasabbnak látszott Varsányinál, tőlem balra Fekete László állott, jobbra az önkéntesek, és a többiek körülbelül 10-en. Ugyane pillanatban láttam, amint Illek fa nyél nélküli Frommer pisztolyát felemeli, azzal Varsányi fejére sújt, ugyanakkor egy különös, tompa pukkanást hallottam, lángot azonban nem láttam, s Varsányi összeesett.

Tagadom, hogy a lövés az én revolveremből történt volna, és nem dicsekedtem azzal, hogy én öltem meg az ügyvédet. Az én revolveremből a kapott húsz golyóból egy sem hiányzott, és mind a húsz golyót a revolverrel együtt átadtam Zróv főhadnagynak. Én magam is kérem a fegyverszakértői véleményt, illetve megállapítását annak, hogy a lövés nem az én fegyveremből történt.

Ezután az eset után mutatta Rigóczky a szuronyát, s azt mondta, hogy leszúrta Verebélyt, én azonban azt hittem, hogy nem mondja komolyan.

Az eset után a Berlin Szálló első emelet 13. szobájába mentem, ahol egy vidéki jegyző ismerőssémmel az általa vidékről hozott élelmiszert elfogyasztottuk. Tény azt, hogy egy fehér nadrágom is van, amit a szobaasszonynak át is adtam kimosás végett, de ez nem volt véres, csak piszkos.

Elnök felmutatja a 128 naplósám alatti és Koller Károlyt ábrázoló fényképet, majd külön-külön szembesíti Meczner és Tőkés vádlottakat Illy vádlottal.

Illy vádlott: A fényképen lévő egyében határozottan felismerem azt a fehér kabátot és mellényt viselő egyént, akit Kollernek neveznek.

Meczner csak letartóztatás után ismertem meg, ez előtt nem ismertem, a Berzenczey iskolában nem vele beszéltem.

Tőkés vádlottban határozottan felismerem azt az egyént, akivel a Berzenczey utcai iskolában beszéltem, aki magát Mecznernek nevezte, aki mondta, hogy a Club Kávéházban gyűlés lesz, amit szét kell vernünk, ő volt az, ki a rendőrségre ment, s akinek biztatása nélkül az egész dologban nem vettem volna részt.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Eredeti, gépelt.

**A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK
MINT RÖGTÖNÍTETŐ BÍRÓSÁG ÍTÉLETE ILLY
LÁSZLÓ ÉS TÁRSAI BÜNTETŐPERÉBEN
BUDAPEST, 1920. AUGUSZTUS. 19.**

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék, mint rögtönítelő bíróságtól.

B. V. 8821/1920.

St. 1242/140. szám/1920.

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN!

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék mint rögtönítelő bíróság gyilkosság és lázadás büntette miatt TÓKÉS KÁROLY, ILLY LÁSZLÓ, KÖRMENDY GÁBOR, IMRE SÁNDOR, SCHWIKER MIHÁLY, FEKETE LÁSZLÓ, FEKETE SÁNDOR és VANEK LÁSZLÓ ellen a kir. ügyészség által szóval előterjesztett vád felett Gadó István kir. törvényszéki elnök, mint elnök, Dobák Géza, dr. Bubits Jenő, Binder József és dr. Sádl Ernő kir. törvényszéki bírák, valamint dr. Kósa János kir. törvényszéki jegyző és dr. Paschek Viktor kir. törvényszéki joggyakornokok, mint jegyzőkönyvvezetők részvételével dr. Bálint Ernő kir. főügyész-helyettesnek, mint közvádlónak, az előzetes letartóztatásban levő vádlottaknak, és dr. Füzeséry Árpád, dr. Abay János, dr. Ujlaki Géza, dr. Lénárd Béla, dr. Eichner Albert, dr. Miklós Ferenc, dr. Szekeres István és dr. Pethe György ügyvédek, mint védőknek jelenlétében Budapesten 1920. évi augusztus 17., 18. és 19. napján a gyorsított bünvádi eljárás rögtönbíráskodás-

szabályai szerint megtartott nyilvános főtárgyalás alapján, a vád és a védelem meghallgatása után meghozta a következő ítéletet:

A kir. törvényszék, mint rögtönítélő bíróság, bűnösnek mondja ki,

I. az 1920. augusztus 2-től letartóztatásban levő Illy Lászlót, aki Szegeden, 1901. február 6-án született, budapesti lakos, róm. kath. vallású, írni-olvasni tudó magánhivatalnok,

II. az 1920. július 30-tól letartóztatásban levő Körmendy Sándort, aki Budapesten, 1902. augusztus 31-én született, református vallású, írni-olvasni tudó kereskedősegéd,

III. az 1920. július 30-tól letartóztatásban levő Imre Sándort, aki Gyomán, 1903. február 27-én született, ref. vallású, budapesti lakos, villanyszerelő-tanonc,

IV. az 1920. július 30-tól letartóztatásban levő Schwicker Mihály, aki Varjason, 1901. november 18-án született, róm. kath. vallású, budapesti lakos, fodrászsegéd,

V. az 1920. július 30-tól letartóztatásban levő Fekete Lászlót, aki Kolozsvárott, 1901. február 27-én született, unitárius vallású, budapesti lakos, kultuszminiszteri napidíjas, és

VI. az 1920. július 30-tól letartóztatásban levő Fekete Sándort, aki Kolozsvárott, 1903. május 23-án született, unitárius vallású, budapesti lakos, kultuszminiszteri segédaltiszt, mint tetteseket,

a Btk. 155. §-ába ütköző és a 155. § szerint minősülő lázadás bűntettében, illetve Körmendy Sándor, Imre Sándor és Fekete Sándor vádlottakat a 9950/1915. I.M.E. sz. rendelet 38. §-ának 3. bek. alapján a Btk. 20. §-ához képest annak vétségében, amit azáltal követtek el, hogy Budapesten 1920. július 27-én este 9 óra tájban az Ébredő Magyarok Egyesülete V. kerületi

szervezetének Berzenczey utcai iskola tornatermében megtartott gyűlése idejében az iskolai folyosón velük együtt legalább 20–25 civil, illetve katonai egyenruhába öltözött, mindez ideig még ismeretlen egyénnel, részben revolverekkel, részben botokkal felfegyverkezve összecsoportosultak azon célból, hogy Lipót körüti Club Kávéházban levő, egyénileg és számszerűleg meg nem jelölt zsidókat, tehát hitfelekezetet fegyveresen megtámadják, és az itt létrejött megállapodás értelmében Illy László vezetésével kb. 10 óra tájban a Club Kávéházhoz vonulva útközben a Berzenczey utcához egy ott üldögélő zsidó társaságot megtámadtak, a társaság egyik tagját, Hofmann Arnoldot megverték, majd a Club Kávéház vendégeit Illynek „üsd a zsidót!” kiáltása után botokkal, székekkel, derékszíjakkal és a kezük ügyébe került kávéházi berendezési tárgyakkal szétkergették, egy márványasztalt, egy címtáblát, tükröt és több poharat, csészét, tányért összetörték, és így több ezer koronára menő kárt okoztak, a kávéházban tartózkodó Krammer Gyulát agyba-főbe verték úgy, hogy az mindez ideig még be nem gyógyult sérüléseket szenvedett, s ugyanakkor a csoportnak az utcán tartózkodó egyik tagja, Rigóczky György bajonettjével Verebély Arthur bankigazgatót a Vígszínház utcában szíven szúrta, egy ismeretlen egyén pedig Polgár Mihályt a Báró Aczél utcában oldalba szúrta, majd a csoportból ez ideig ismeretlen tettesek a Szemere és a Klotild utcák sarkán dr. Varsány Géza ügyvédet revolverlövéllyel megölték.

A kir. törvényszék ezért a 9950/1915 I.M.E. sz. rendelet 38. §-ának 3. bekezdése, illetve a Btk. 162. §-a alapján:

I. Illy László vádlottat 13 /tizenhárom/ évi fegyházra, mint főbüntetésre, továbbá 10 /tíz/ évi hivatalvesztésre és politikai jogai

gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre,

II. Körmendy Sándor vádlottat a Btk. 91. §-ának alkalmazásával 5 /öt/ évi fogházra, mint főbüntetésre, továbbá 8 /nyolc/ évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre,

III. Imre Sándor vádlottat 6 /hat/ évi fogházra, mint főbüntetésre, továbbá 8 /nyolc/ évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre,

IV. Schwicker Mihály vádlottat a Btk. 91. §-ának alkalmazásával 10 /tíz/ évi fegyházra, mint főbüntetésre, továbbá 10 évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre,

V. Fekete László vádlottat a Btk. 91. §-ának alkalmazásával 10 /tíz/ évi fegyházra, mint főbüntetésre, továbbá 10 évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre,

VI. Fekete Sándor vádlottat 6 /hat/ évi fogházra, mint főbüntetésre, továbbá 8 /nyolc/ évi hivatalvesztésre és politikai és politikai jogai gyakorlatának ugyanily tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre ítéli.

A szabadságvesztés-büntetésből az eddigi fogvatartásukkal semmit sem vesz kitöltöttek.

A szabadságvesztés-büntetést megkezdésének napjától, a hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését a szabadságvesztés-büntetésnek, vagy a szabadságvesztés-büntetés elévülésének befejezésétől kell számítani.

Vádlottak kötelesek az eddig felmerült bűnügyi költség fejében 971 koronát egyetemlegesen, az ez után felmerülő bűnügyi költségeket pedig külön-külön az államkincstárnak a Bp. 480. és 481. §-a alapján megtéríteni, de e költségeket a kir. törvényszéki az 1890:XLIII tc. 4. §-a alapján egyelőre behajthatatlannak nyilvánítja.

A kir. törvényszék a bűnjeljegyzék 1242/1920. tsz. alatt kezelt, a Katona Gyula, a Club Kávéház tulajdonosa sértettől lefoglalt 2 telefonkagylót Katona Gyulának a Bp. 488. §-a alapján kiadni, az ugyanazon tc. alatt őrzött és Schwicker Mihálytól lefoglalt Frommer pisztolyt pedig a Btk. 61. §-a alapján, mint a bűntett elkövetésére használt tárgyat, elkobozni, és a kir. ügyészségnek megküldeni rendeli.

A rögtönítelő bíróság a 9950/1915. I.M.E. sz. rendelet 43. § 1. bekezdése alapján kimondja, hogy a Btk. 278. §-ába ütköző, dr. Varsány Géza sérelmére elkövetett gyilkosság büntette miatt Illy László vádlottra vonatkozó vád tárgyában további rögtönítelő eljárásnak nincs helye, s ez okból az iratokat és a bűnjeljegyzék 1242/1920. tsz. alatt őrzött összes bűnjeleket azok kivételével, amelyekre vonatkozólag a fentebb már intézkedés tétetett, valamint a Tóth István tanú által a főtárgyalás során beszolgáltatott, s bűnjelként lefoglalt Frommer pisztolyt 5 lövedékkel együtt a budapesti kir. ügyészséghez áttenni rendeli.

Az 1920. augusztus 11. óta letartóztatásban levő Tőkés Károly, született Beregkeresztúron, 1887. április 21-én, ev. ref. vallású, budapesti lakos, vendéglős vádlottat a Btk. 153. §-ába ütközött s a 155. §-a szerint minősülő vád alól a Bp. 326. § 2. pontja alapján, továbbá

az 1920. július 30-tól letartóztatásban levő Vanek László, született Bitsicán, 1904. augusztus 16-án, róm. kath. vallású,

budapesti lakos, felsőkereskedelmi iskolai tanuló vádlottat a Btk. 153. §-ába ütköző és a 155. § szerint minősülő lázadás büntette miatt ellene emelt vád alól a Btk. 159. § első bekezdése, illetve a Bp. 326. § 3. pontja alapján felmenti, és a 9950/1915. I.M.E. sz. rendelet 41. §, illetve a Bp. 158. §-a alapján mindként megnevezett vádlottnak azonnal való szabadlábra helyezését elrendeli.

INDOKOLÁS

A kir. törvényszék Meczner Gusztáv, Tőkés Károly, Illy László, Körmendy Sándor, Imre Sándor, Schwicker Mihály, Fekete László, Fekete Sándor és Vanek László vádlottak előadása, illetve Vaneket kivéve a többinek ténybeli, s egyben is terhelő beismerése Rigóczy György, Katona Gyula, Katona Boriska, Krammer Gyula, Kertész Hedvig, Erős Vilmos, Farkas Rudolf, Papp Gábor, Polgár Mihály, Dénes Leóné, Salcer Alice, Szabó Árpád, dr. Lehel György, Pál Gusztáv, Timkó András, Petrovits Károly, Petrovits Károlynék, Verebély Leó, Hofmann Arnold, Goldmann János, Pankesz Mór, Katona Lajos, Juhász József, Engleckner Béla, Brinner Ferenc, dr. Dániel Sándor, Selmeczi Ferencné, Budai János, Kadosák Tiborá, Teleky Etel, Borboly Márton, Vidovits Ádám, Ferenczi Jánosné, Argutin József, Balogh Béla, Bánhalmy Dezső, Boros Gyula, Tagner József, dr. Maraszkvovits Károly, Tóth István, Zubkó Ilona, Bóthy Zsigmond, Stepanovszky Gusztáv, Santa József, Abday Gusztáv, Kápolnay József tanúknak egybevetett vallomása, a boncjegyzőkönyvek, Hoffman Arnoldnak, Krammer Gyulának és Polgár Mihálnynak orvosi látletelei, dr. Németh Ödön és dr. Bakody Aurél elmeorvos-szakértők és dr. Minich Károly kir. törvényszéki orvos és dr. Gyulay Elemér fegyverszakértő szakvéleményei, a bűnjeljegyzék és a helyszíni szemléről felvett jegyzőkönyvek, a vádlottak születési anyakönyvi

kivonatai és erkölcsi bizonyítványai, továbbá a H.B. 897/1920/VI. sz. hadbírószági ítélet alapján megállapította a következő tényállást.

Folyó évi július hó 27-én este 8–9 óra között az Ébredő Magyarok Egyesületének V. kerületi szervezete Meczner Gusztáv elnök elnöklete alatt a rendes heti propagandagyűlésre gyűlt össze a Berzenczey utcában lévő iskola tornahelyiségében. Míg a tornateremben a gyűlés folyt, az iskola folyosóján kb. 20–25, részint civilekből, részint katonai egyénekből, illetve katonai egyenruhába öltözött egyénből álló csoport verődött össze.

A csoport tagjai nagyrészt revolverekkel, illetve botokkal voltak felfegyverkezve. Illy László, aki Körmendy Sándor, Imre Sándor, Schwicker Mihály, Fekete László, Fekete Sándor, Vanek László és Rigóczky Györggyel együtt szintén a csoportban volt, egy „fehér ruhás”, eddig meg nem állapított egyénnel anélkül, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete, illetve annak vezetősége arról bármit tudott, vagy sejtett volna, megbeszélte, hogy a Club Kávéházban levő, s állítólag hazafiatlan gondolkozású, de egyénileg és számszerűleg meg nem jelölt zsidókat a kávéházból kiverik. Ezt a tervet Illy a folyosón tartózkodókkal közölte azzal, hogy nem sima, hanem alapos verekedés lesz, s aki fél, az maradjon. E kijelentésre Vanek László a csoportból kilépett, míg a többiek Illy vezetésével megindultak este 10 óra tájban a Club Kávéházhoz a tervbe vett cél végrehajtására. Előbb azonban Rigóczky[t] Schwicker Mihállyal és Imre Sándorral előre küldék a Club Kávéház telefonja vezetékének szétvágására, hogy a tervezett erőszakoskodásról a kávéházbekiek a rendőrséget idejekorán ne értesíthessék. Az Illy vezetése alatt álló csoport útközben a Berzenczey utcában megtámadott egy utcán üldögélő zsidó társaságot, s annak egyik tagját, Hoffmann Arnoldot a fején

megsebesítették. A Club Kávéházhoz érve a csoport egyes tagjai bementek a kávéházba, mint vendégek, mások pedig, mint figyelők, az utcán maradtak. Mikor a terepszemle megtörtént, a csoport a Vígsház utcában a támadás megkezdésének megbeszélésére ismét összejött, s miután egy állítólag leselkedő házmester Rigóczkyval az utcán megfigyeltettek a többiek, Illy Lászlónak az „üsd a zsidót!” kiáltására berohantak a kávéházba, és székekkel, illetve a náluk volt botokkal, derékszíjjal, revolverrel és más, a kezük ügyébe eső kávéházi berendezési tárgyakkal a vendégeket ütlegetni kezdték, az üvegeket, edényeket, egy márványasztalt és egy címtáblát összetörték, ezáltal több ezer koronára menő kárt okoztak, a kávéházban tartózkodó Krammer Gyulát összevissza verték. Eközben Rigóczky a Vígsház utcában garázdálkodók elől menekülő Verebély Arthur bankigazgatót bajonettjével szíven szúrta úgy, hogy Verebély nyomban meghalt, egy ismeretlen egyén pedig Polgár Mihályt oldalba szúrta.

Krammer Gyula számos és súlyos sérülést szenvedett, melyek közül fejsérülései még most sem gyógyultak be, Polgár Mihály és Hofmann Arnold nyolc napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett.

A kávéházban történt verekedés végeztével a csoport egyes tagjai, köztük Illy László, a szökésben levő Illek Ferenc, Rigóczky György, Fekete László eltávoztak a Szemere utca felé, és a Klotild utca sarkán találkoztak a kávéházi verekedés elől a Lipót körútról az utcába betért, és egy leányfalul kirándulásról hazafelé tartó dr. Varsány Géza ügyvéddel, a kisebb társaságával, s az ügyvédet a társaságában levőkkel együtt igazolásra szólították fel. Az ügyvéd igazolását a csoport tagjai kielégítőnek el nem fogadván ütlegetni

kezdték őt, miközben egyikük, kinek kiléte azonban eddig megállapítható nem volt, egy Frommer pisztolyból eredő lövéssel fejbe lőtte úgy, hogy annak következtében a kórházban, ahová később a mentők beszállították, meghalt.

Vádlottak elmebetegségben, vagy mulékony, súlyos betegségben nem szenvedtek.

A tett elkövetésekor Illy László, Schwicker Mihály és Fekete László 20-ik életévüket, Körmendy Sándor, Imre Sándor és Fekete Sándor pedig 18-ik életévüket be nem töltötték. Körmendy Sándor, Imre Sándor, Fekete Sándor a tett elkövetésekor a büntethetőséghez szükséges erkölcsi és értelmi fejlettséggel bírtak.

Illy László, Körmendy Sándor, Imre Sándor, Schwicker Mihály, Fekete Sándor vádlottak, valamint a Budapesti M. Kir. Hadosztálybíróság, mint ítéldbíróság által Verebély Arthur megölése miatt elítélt Rigóczy Györgynek, valamint ki nem derített társainak ekként bizonyított cselekménye, hogy a szóban levő alkalommal összecsoportosultak abból a célból, hogy a jelzett helyen a zsidókat fegyveresen megtámadják, s ez a csoport a romboláson és pusztításon kívül egyes személyek ellen erőszakot is követett el, megállapítja a Btk. 153. §-ába ütköző, s a 155. § szerint minősülő lázadás büntetét.

Ugyanis a 20–25 főből álló, felfegyverzett csoport, mint a következmények is nyilvánvalóvá tették, a közbéke megzavarására alkalmas tömeg volt, a csoportosulás azzal a célzattal történt, hogy a zsidó hitfelekezetet fegyveresen megtámadja, ezt meg is tette, tört-zúzott, s egyes személyeket tetteleg bántalmazott, sőt, súlyosan megsebesített olyannyira, hogy a színhelynél, illetve annak közelébe[n] nyomukba[n] 2 halott is maradt.

Annál is inkább kellett a cselekményt lázadásnak minősíteni, mert a m. kir. kormány, illetve miniszterelnök által 1920. évi január 4-én 4481 ME. I. sz. alatt közzétett rögtönbíráskodási hirdetményrel a mai súlyos időkre való tekintettel a nemzet jövője által megkövetelt törvényesség, jogrend, közbiztonság fenntartása érdekében különösen is figyelmeztetett mindenkit, hogy minden ilyen rendbontás és lázadás címén a Btk. helyes értelmezése szerint statárium alá esik, s így az elítélt vádlottakból álló csoport, mint dezorganizált tömeg felekezeti elvakultságában saját akarát akarja az állam és társadalmi tényezők fölé emelni.

A cselekmény hitfelekezet ellen irányultnak azért volt tekintendő, mert számszerűleg és egyénileg meg nem határozott, és kizárólag zsidók ellen intéztetett, és a csoportosulás is azzal a szavakban is ismételten kifejezett célzattal jött létre, hogy a zsidókat fegyveresen megtámadja.

A büntetés kiszabásánál az elítéltek korára való tekintettel kizárt halálbüntetés helyett a rögtönbíróági eljárásról szóló rendelet által megszabott keretekben megállapított fegyház-, illetve fogházbüntetések tartamát illetőleg a bíróság figyelembe vette Illy Lászlónál enyhítő körülményként őszinte beismerését, Körmendy Sándornál büntetlen előéletét, idősebb társainak befolyását, s azt, hogy a támadásánál tisztán megfigyelő szerepet töltött be, nincs adat arra, hogy valakit bántalmazott volna, Imre Sándornál, Fekete Sándornál ugyancsak büntetlen előéletét, s idősebb társainak befolyását, Schwicker Mihálynál azt, hogy ő tetteleg senkit sem bántalmazott, tovább úgy nála, mint Fekete Lászlónál a büntetlen előéletet, valamint mindegyiknél azt, hogy nem gonoszságból, hanem fiatalos elvakultságból követték el tettüket.

Viszont súlyosító körülménynek kellett venni Illy Lászlónál azt, hogy kezdeményező és vezető szerepet töltött be, s nagyobb tevékenységet fejtett ki, Imre Sándornál és Schwicker Mihálynál azt a tényt, hogy a telefonvezeték elvágására vonatkozó vállalkozásokkal Rigóczky Mihállyal együtt külön tervszerű előkészítő cselekedetet is vittek véghez, valamennyire pedig, mint az eljárás folyamán kétségtelenül kiderült, teljesen alaptalanul, mintha az Ébredő Magyarok Egyesületével és a katonai egyenruhával visszaélve, egyes egyének bevonása folytán a Nemzeti Hadsereggel összefüggésben lett volna, és így alkalmat szolgáltatott arra, hogy az elkövetett bűncselekmények az Ébredő Magyarok Egyesületére és a Nemzeti Hadsereg hírnevére árnyékot vessenek.

Az elítélt vádlottak eddig fogvatartásukból annak aránylag rövid tartama miatt semmi sem volt beszámítható.

A Btk. 162. §-a alapján a mellékbüntetést Körmendy Sándor, Imre Sándor és Fekete Sándor vádlottakra nézve is ki kellett szabni, mert a rögtönítélő bírósági eljárás szabályai szerint nem a Bp. 17. §-a, illetve az Fb. rendelkezései alapján, hanem 9550/1915. I.M.E. sz. rendelet értelmében volt a büntetés megállapítandó, s így a Btk. 162. §-a figyelmen kívül hagyható nem volt, és pedig a mellékbüntetés időtartamát illetően sem, mert a büntett reájuk nézve a csak a felhívott rendelet különös büntetési nemére való tekintettel minősül vétséggé, s ekként a bűncselekmény minősítési lefokozásának a Btk. általános szabályai szerint való következményei itt alkalmazható nem voltak.

Tőkés Károlyt az ellene emelt vád alól azért kellett felmenteni, mert tagadta azt, hogy ő Illy Lászlót és társait az ezek által elkövetett cselekményre reábirta, vagy erről tudott volna.

Tagadásával egyedül Illy Lászlónak vallomása terhelte, amennyiben Illy László azt vallotta, hogy ő lett volna a fehér ruhás egyén, aki a Berzenczey utcai iskola folyosóján Meczner Gusztávnak, az Ébredő Magyarok Egyesülete V. ker. szervezete vezetőjének tudta és beleegyezése nélkül, tehát nevével visszaélve rábeszélte őt és társait, hogy a Club Kávéházban összegyűlt zsidókat verjék szét. Minthogy azonban Illy László is kijelentette, hogy esetleg Tőkés személyében téved, a többi vádlottak sem ismerték fel benne az említett fehér ruhás egyént, és Tőkés Károly által az általa felhívott tanúkkal valószínűsítette azt, hogy az eset alkalmával nem is volt jelen, ezért ellene a törvényszék meggyőző bizonyítékot nem látott.

Vanek Lászlót pedig büntethetőséget megszüntető amoknál fogva mentette fel, mert ama meg nem cáfolható, sőt, Simon Sándor tanú által is megerősített védekezése folytán, hogy ő akkor, amikor Illy kijelentette, hogy „most nem fogunk simogatni, s aki érzi, hogy gyenge, lépjen vissza”, visszalépett, s csak 50–60 lépésnyire, kíváncsiságból kísérte a csoportot, a kir. törvényszék tényként megállapította, hogy ő önként visszalépett. Minthogy a Btk. 159. §-ának a joggyakorlat által is követett helyes értelmezése szerint a büntethetőséget kizáró ok arra nézve is kiterjed, aki a lázadás színhelyét önként elhagyja, és a lázadásban többé részt nem vesz, ennél fogva a felmentése indokolt.

Az ítélet egyéb rendelkezése a felhívott törvényszakaszkon alapszik.

Budapest, 1920. augusztus hó 19.

Gadó István sk. ft. elnök
dr. Sadl. Ernő sk. előadó

Gadó István
[sajátkezű aláírás]
elnök

A kiadmány hitelül:
Bánóczy Lajos
[sajátkezű aláírás]
s. hiv. tisztv.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Eredeti, gépelt, aláírt.

**A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMRENDŐRSÉG BUDAPESTI
FŐKAPITÁNYSÁGÁNAK JELENTÉSE A SOLTRA
JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSA ÜGYÉBEN
FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL ÉS A BRITANNIA
SZÁLLÓBAN FOLYTATOTT RAZZIÁRÓL
1920. NOVEMBER 11.**

A folyó hó 10-én a hajnali órákban Soltra József rendőr sérelmére elkövetett gyilkosság miatt megindult bűnügyben a rendőrség azon adatok alapján, hogy nevezett rendőrt a Britannia Szállóból való, katonatiszti egyenruhát viselő egyének lőtték agyon: ma éjjel 12 óra tájban bevonult a Britannia Szállóba, ott emeletről emeletre, ajtóról ajtóra menve az összes ott talált személyeket igazolásra szólította fel. Katonaság közbejöttével megállapította, hogy ezek közül kik a tényleges katonák, s kik a polgári hatóságok hatásköre alá tartozó egyének. A rendőrség a szállodába kivitte Stekler Sándort és Szalai rendőrt, akik Soltra rendőr agyonlövésének szemtanúi voltak, azon célból, hogy ezek felismerjék a szállóban talált személyek közül azokat, akik a rendőr meggyilkolásában részt vettek. Ugyane célból ki akarta vinni a szállóba Einzieg Hermann és Ausländer B. nyomdászokat és Miklós József rendőrt, ezek azonban egészségi állapotukra tekintettel nem jelenhettek meg. A segítségül vitt szemtanúk Tőkés nevű állítólagos hadnagy, Kiss nevű hadnagy és egy Iványi nevű, huszár főhadnagyi egyenruhát viselő személyében ismerik, vagy vélik felismerni a rendőrök támadóinak egy részét. Ezek tehát Kiss nevű hadnagy kivételével – kit a katonaság jelen volt tisztí képviselői vettek át – mint az ebben az esetben bűnrészességgel gyanúsítható személyek a főkapitányságra

állítottak elő. Olyan személyek gyanánt, akik a helyszínen kellőképpen igazolni nem tudták magukat, s akik, mint ott talált személyek, a hajnalban történt őrjárat hívásának körülményeire felvilágosítást adhatnak, a főkapitányságra kísértettek a következők: Németh István, Székely János, Stecker Antal, Horváth József, Virth Demeter, Kmetty Károly, Rauder Béla, Szigeti László, Bilkei Corzó János, Szász Pál, Zolnai Endre, Tordai Lajos, Fried Andor, Hajós Sándor, Toruczai László, Bíró János, Bujtás Lajos, Podi József, Molnár János, Dani László, Papp Imre, Meszinger János, Kukucska János, Szili Török Miklós, Udvardi József, Szilasi Sándor.

Ezzel a kutatás hajnali 4 órakor véget ért. A Britannia Szálló összes bejárataihoz 4-4 rendőr állíttatott azon célból, hogy az ott nem lakó egyéneket be ne bocsássa. Az ott lakók részére pedig a rendőrség megfelelő igazolványt állított ki.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Eredeti, gépelt, aláírás nélkül.

**MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI
RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A
SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK
ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A
BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 12.**

NAGYMÉLTÓSÁGÚ M. KIR. BELÜGYMINISZTER ÚR!

A Soltra József rendőr meggyilkolása ügyében folyamatba tett nyomozás mai eredményéről tisztelettel a következőket jelentem:

A Britannia Szállóból folyó hó 11-én hajnalban előállított egyének valamennyien kihallgattattak, szám szerint 36, s eddig valamennyi tagadásban van.

A bizonyítékok gyűjtése folyamatban van.

Balogh Béla 17 éves tanuló folyó hó 10-én du. 6 óra tájban Sesevics hadnaggyal találkozott az ÉME helyiségében, ki ott egy leánnyal beszélgetett, s annak a következőket mondta: „Lelőttem az éjjel azt a rendőrt, mert azt a kijelentést tette, hogy szarik a sapkámra.”

Balogh szerint Sesevics brutális alaptermészetű, a Britanniában teljesített szolgálatot.

Azon nő kilétének megállapítása iránt, ki előtt Sesevics ezen kijelentését tette, az intézkedés megtéetett.

Einzig Hermann bántalmazott nyomdásznak az összes őrizetben levőkkel való szembesítése mai nap folyamán megtörtént, s ezek közül Stanga Lajosban véli felismerni egyik bántalmazóját.

Késő esti órákban kézre került Papp József is, ki Sesevics hadnaggyal tartott fenn állandó érintkezést. Kihallgatására még nem került sor.

Sesevics minden valószínűség szerint elhagyta a fővárost, jelenlegi tartózkodási helye nem volt megállapítható.

Ausländer Béla másik bántalmazott Strengé Ede személyében a leghatározottabban felismeri egyikét azoknak, kik őt bántalmazták, s ezt szemébe is mondta annak.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1920. november 12.

Marinovich
főkapitány. h.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Eredeti, gépelt, aláírt.

**MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI
RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A
SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK
ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A
BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 15.**

NAGYMÉLTÓSÁGÚ M. KIR. BELÜGYMINISZTER ÚR!

Soltra József rendőr sérelmére elkövetett gyilkosság nyomozása során a mai napon sikerült megállapítani, hogy Soltra József meggyilkolása alkalmával ennek közvetlen közelében volt Sesevics László leszerelt hadnagy, Zsabka, más néven Zólyomi alhadnagy, Tőkés Ferenc leszerelt hadnagy és Mészáros leszerelt hadnagy. Ezek közül Sesevics László és Mészáros szökésben vannak, elfogatásuk iránt minden intézkedés megtörtént.

Tanúvallomásokkal igazoltatott, hogy az éjjeli támadásban nevezettekén kívül még a letartóztatásban lévő Stanga Lajos és Strengé Ede leszerelt tartalékos hadnagy is közreműködött.

Kovács József műegyetemi hallgató, az Ehmann-telepi különítmény tagja azt adja elő, hogy folyó hó 9-éről 10-ére éjjel ő is a Britanniában tartózkodott, s tudomása van arról, hogy amidőn a rendőr megöltetése után a tisztek a szállodába visszatértek, köztük egy alhadnagy fején, egy hadapród őrmester pedig a kezén volt megsérülve. Ezek kilétének megállapítása folyamatban van.

Kapcsolatban az éjjeli vérengzéssel a Britannia-beli különítmény a rendőrség megjelentésétől félve riadóintézkedést tettek, a szálloda halljában gépfegyvert állított fel, a különítmény

tagjait lőfegyverrel és kézigránátokkal szerelte fel, Héjjas Iván pedig az előcsarnokban tartózkodott.

Budapest, 1920. évi november 13-án

Marinovich
főkapitány. h.

Eredeti, gépelt, aláírt.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925

**MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI
RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A
SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK
ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A
BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 14.**

NAGYMÉLTÓSÁGÚ M. KIR. BELÜGYMINISZTER ÚR!

Soltra rendőr meggyilkolásával kapcsolatban folyamatba tett nyomozásról még a következőket jelentem:

A folyó hó 12-éről kelt jelentésemben Zólyomi álnevet viselő, állítólagos alhadnagy még f. hó 12-én, a késő esti órákban elfogatott. Valódi neve Zsabka Kálmán, 23 éves, foglalkozás nélküli színész, ki az adonyi különítmény tagja volt.

Zsabka kihallgatása folyamán a következőket adta elő: f. hó 9-én este, záróra után ő, Csikós Károly hadnagy, Micsinay Aladár, Farkas János, Kőváry Károly, egy Egon nevű önkéntes, és egy Imre nevű huszártiszt-helyettes egy Hárem nevű, Holló utcai kávéházban mulattak, honnan 10-én hajnalban 2 órakor távoztak.

Az Oktogon közelében látták, hogy egy csoport egy embert bántalmaz. Odamentek, mire a támadók az ütlegetést abbahagyták. Ekkor jött oda Soltra, készen tartott fegyverrel megkérdezte őket, hogy mit tettek, Zsabka megkérdezte a rendőrt, hogy nem látja-e, hogy ők tisztek, mire a rendőr azt felelte, hogy tesz a sapkájára.

Ezen szóváltás után Zsabka és társai körülvették a rendőrt, aki kiszabadította magát körükből, s az úttest közepe felé ment. Ekkor az Imre keresztnévű tiszthelyettes a rendőr után lőtt, 8-10

lépés távolságból, s azt el is találta. A rendőr megfordult, s 5 lövést adott le felénk, de Zsabka állítása szerint senkit sem talált.

Zsabka ezután befutott a Britanniába, s Héjjasnak jelentette, hogy lelőttek egy rendőrt, ki azt felelte: „rendben van.”

Héjjas ezután kiküldött egy járőrt, mely négy emberből állott, Zsabka volt a parancsnok. Zsabka először a haldokló rendőrrel beszélt, s ez alatt a járőr többi tagja a már ott lévő Miklós rendőrt kezdték ütni, ki elfutott.

Zsabka a járőrrel visszatért a szállóba, s a szállóból később utánuk jött tisztek lőttek Miklós rendőr után.

A szállóba visszatérés után Héjjas parancsot adott a riadóra, és Osváth főhadnagy csinálta meg a beosztást.

Az Imre nevű egyén és társainak elfogatásához szükséges intézkedések megtételtek.

Zsabka a járőr tagjait megnevezni nem tudja.

A nyomozás során kihallgattatott Kauderer Ágoston, a Babarczy-különítmény őrmestere is, ki előadta, hogy a Babarczy-különítmény tulajdonképpen Héjjas Iván parancsnoksága alatt áll, s hogy Héjjas rendelkezik a Prónay- és Ostenburg-különítményekkel és még 2-3000 emberrel, kik az ország különböző helyein vannak széjjelszórva. Héjjas tulajdonképpen célja a kormány megbuktatása, katonai diktatúra kikiáltása s a zsidókérdés megoldása.

A Babarczy-különítmény által elkövetett bűntények közül hallott egy ember tetteges bántalmazásáról, akit eközben 50.000 korona erejéig megzsaroltak, hallott továbbá arról, hogy egy Klein nevű tollkereskedőt szintén megzsaroltak, akitől ily módon 153.000 koronát szedtek el, és hallott egy Ungár nevű egyén megzsarolásáról, akitől 20.000 koronát tulajdonítottak el.

Mindezen bűncselekmények Kauderer bemondása szerint a Britanniában követtek el, s az így szerzett pénzen Babarczy rendelkezett.

Kauderer ezen vallomását nyomozás tárgyává tettük, s ennek eredményéről pótlólag jelentést fogok tenni.

Ugyancsak Kauderer állítja azt is, hogy Babarczy Kecskemétre távozott, s ott Héjjas híveit gyűjti össze, s a ratifikálással kapcsolatban bosszút forral.

Megfigyelések eszközzése iránt a kecskeméti rendőrség telefonon felhívott, ahonnan Tahy rendőrkapitány azt a választ adta, hogy tudomásuk van arról, hogy Babarczy odaérkezett, s oly értesülésük van, hogy 13-án éjjelre néhány fiatalembert bizalmas megbeszélésre összehívott. Ezt az összejövetelt figyelemmel kísérteti, s folyó hó 14-én délelőtt a megfigyelések eredményéről telefonon jelentést tesz.

A Britanniában alkalmazott, s ott gyakrabban megforduló személyek azt állítják, hogy a Héjjas-Babarczy-különítmény emberei a szálloda halljában és pincéjében minduntalan ütöttek és vertek polgári személyeket. Mindezek felderítése folyamatban van.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1920. évi november hó 14-én

Marinovich
főkapitány. h.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925

**A BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNY JELENTÉSE A
SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK
ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A
BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 16.**

KEGYELMES URAM!

Soltra József rendőr sérelmére elkövetett gyilkosság ügyében még a következőket jelentem:

Zsabka Kálmán állítólagos alhadnagyban Miklós József rendőrellenőr határozottan felismerte azt a tisztet, aki több tisztársával együtt Soltra agyonlövésénél jelen volt, s akinek parancsnoksága alatt a tiszti járőr tagjai őt, Miklós rendőrellenőrt tetteleg bántalmazták, s többször utána is lőttek. Zsabka rendőrgyilkosként egy Imre keresztnévű huszár tiszthelyettest jelöl meg, ez azonban még kézre keríthető nem volt – úgy, mint a szintén gyanúsítható Sesevics Vladiszláv hadnagy és Mészáros István alhadnagy a legerélyesebben nyomoztatnak.

Folyó évi november hó 14-én az adonyi csendőrség elfogta és a fővárosba kísérte báró Babarczy Jenő szolgálaton kívüli huszárkapitányt, nyugalmazott kincstári ispánt, aki ott Bogáti Jenő álnév alatt tartózkodott, továbbá Rumbold Attila leszerelt főhadnagyot, Bíró Béla hadapródjelöltet.

Báró Babarczy Jenő gombai szül., 41 éves, r. k. vall. szolgálaton kívüli huszár százados és nyugalmazott kincstári ispán és fentebb megnevezett társai nyomozati adataink szerint egy Klein nevű olajkereskedőt 153.000 korona erejéig, Ungár Mór kereskedőt

20.000 korona erejéig, Boor István gépészt 150.000 korona értékű automobil-alkatrész erejéig, s Kunz Rezső gyárost 361 kg benzin erejéig zsarolták meg. A kiszarolt összegek egy része állítólag a különítmény emberei között zsold gyanánt osztatott ki.

Báró Babarczy Jenő a vörös hadsereg zászlóaljparancsnoka volt Kecskeméten, ebbeli magatartására vonatkozólag a nyomozat szintén folyamatban van.

Előzetes letartóztatásba vettük Kmetty Károly¹⁰⁸ leszerelt főhadnagyot, akire több zsarolás, testi sértés és egyéb bűncselekmény nyert beigazolást.

Úgy a Soltra József rendőr sérelmére elkövetett gyilkosság ügyében, mint az ennek nyomozásával kapcsolatban felmerült egyéb bűncselekmények felderítése legerélyesebben folyik.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1920. évi november hó 16-án.

[aláírás nélkül]
főkapitány

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925

¹⁰⁸ Kmetty Károly főhadnagy Héjjas Iván különítményének „autóparancsnoka” volt, ebben a minőségében pedig elsősorban gépkocsik és benzin törvénytelen úton történő rekvirálásával foglalkozott a különítmény részére. Bűncselekményeit részletesen lásd: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly pere.; illetve a soron következő, 6. szám alatt közölt forrás, Marinovich Jenő rendőrfőkapitány-helyettes 1920. november 17-ei jelentése is jól összefoglalja az általa elkövetett bűncselekményeket.

**MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI
RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A
SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK
ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A
BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 17.**

KEGYELMES URAM!

Soltra József rendőr meggyilkolásával kapcsolatban jelentem, hogy Sesevics László leszerelt hadnagy a legerélyesebb nyomozás dacára sem volt eddigelé kézre keríthető, hatásosabb üldözése végett arcképes körözvényt küldöttem szét az ország csaknem valamennyi nyomozó hatóságához, melynek egy példányt idecsatolom. Eddigelé a Zsabka Kálmán leszerelt alhadnagy által tettesként megjelölt, Imre nevű állítólagos tiszthelyettes kiléte sem volt megállapítható.

Báró Babarczy Jenő kihallgatása során előadta, hogy Becker István katonai nyomozónak a Britanniában történt letartóztatása alkalmából kifolyólag az ott lakó tisztek elhatározták a készenlétet a végből, hogy a rendőrség őket még egyszer meg ne lephesse. A harcra kész felszerelésükhöz szükséges gépfegyvereket s muníciót a várbeli vadászászlóaljtól kérték s kapták is. Amidőn a rendőr megöletése után a Britanniában riadót rendeltek el, Sesevics Vladislav őt is felkeltette, s ő is lesietett a hallba. Másnap, mert félt a rendőrség üldözésétől, egy ismerősénél aludt, majd pedig Rumbold Attila és a Bíró Béla tisztáraival megszökött, de Adonyban a csendőrség elfogta, Budapestre szállította.

Az Ungár Mór által panaszolt 20.000 korona zsarolásról azt vallja Babarczy, hogy önkéntes adomány volt, amely a különítmény céljaira fordítottatott, úgy ezt, mint a terhére rótt többi bűncselekményt tagadja.

Folyó hó 16-án kelt jelentésemben már említettem, hogy Kmetty Károly leszerelt főhadnagyot több súlyos bűncselekmény miatt előzetes letartóztatásba helyeztük, s terhére rótt bűncselekmények közül a fontosabbak a következők:

Folyó évi október hó 2-án hajnalban az alagút krisztinavárosi bejáratánál Egedi Mihály rendőrré, mert az kötelességszerűen egy kihágás abbahagyására szólította fel, revolver fogott, agyon akarta lőni. A rendőrt veszedelmes helyzetéből egy rendőrőrzárat s a járókelők mentették meg.

Pongrácz Lajos postatakarékpénztári tisztet az Albrecht laktanyába vitte, ott 4 napig fogva tartotta, s ez alatt annyira bántalmazta, hogy súlyos sérüléseket szenvedett.

Perlesz Mátyás, az Újpest–Rákospalotai Személyszállító Rt. igazgatóját, ki eddigelé ismeretlen okból a Britanniában volt letartóztatva, onnan kiszabadította, s ennek fejében Perlesztől egy 50.000 koronás állást s kölcsönbe egy automobilt csikart ki. A kölcsön automobilt 70.000 koronáért eladta, s a pénzt elsikkasztotta.

Jäger Imre magánhivatalnokra, kit árdrágítással gyanúsított, revolvért fogott, s fenyegetése közepette 94.000 koronát és 25 hordó benzint rabolt el.

Kmetty Károlyt, kit rablás, hatóság elleni erőszak, sikkasztás, személyes szabadság megsértése és súlyos testi sértés büntettének nyomatékos gyanúja terhel, a mai napon adtuk át a Budapesti Királyi Ügyészségnek.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1920. november hó 17-én.

Marinovich
főkapitány. h.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

**HÉJJAS IVÁN FŐHADNAGY VALLOMÁSA A MAGYAR
KIRÁLYI ÁLLAMRENDŐRSÉG BUDAPESTI
FŐKAPITÁNYSÁGA ELŐTT A SZOLGÁLAT KÖZBEN
KATONARUHÁS EGYÉNEK ÁLTAL AGYONLÓTT
SOLTRA JÓZSEF RENDŐR ÜGYÉBEN
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 17.**

Budapesti M. Kir. Államrendőrség Főkapitánysága
MÁSOLAT

Jegyzőkönyv

Felvéve Budapesten, 1920. évi november hónap 17. napján déli ½
órákor.

Jelen vannak: alulírottak.

Idézésre megjelent – az előállított gyanúsított viszonyaira nézve
megkérdeztetvén előadja:

Családi neve: Héjjas

Utóneve: Iván

Atyjának családi és utóneve: Héjjas Iván

Anyjának családi és utóneve: Battlár Teréz

Születés ideje: 1890 év január hó 19 nap.

Születés helye: Kecskemét

Családi állapota: nőtlen

Honossága: magyar

Községi illetősége: Kecskemét

Lakhelye: VII. Damjanich u. 3. és Britannia

Vallása: ref.

Kora: 30 éves

Foglalkozása: földbirtokos

Vagyoni viszonyai: atyja vagyonos
Katonasági viszonyai: leszerelt 1920. július 20. repülő főhadnagy
Szellemi műveltsége: felső keresk. érettségi
Anyanyelve: magyar
Előző büntetések: nem volt

Arra a kérdésre, hogy kíván-e valamit védelmére előadni, terhelt következőleg nyilatkozik:

Még a kommunizmus ideje alatt szerveztem ellenforradalmi csoportot azon célból, hogy a kommünt megdöntsem. Ez a csoport a kommün bukása után és az oláhok kivonulása után is fennmaradt. Az oláh megszállás alatt ez a csoport akadályozta meg azt, hogy a megszállók Kecskemét vidékére kijöjjenek rabolni. Ezen csoport a miniszter rendeletére 1919. november vagy decemberében feloszlott, s mint katonaság megszűnt létezni. E szervezet javarészt tartalékos tisztekből és gazdákból állott. E csoport ma már csak, mint társadalmi szervezet áll fenn és hazafias célokat szolgál /területvédelem/. Körülbelül egy éve vagyok Budapesten, de itt semmiféle különítményem nincs. Csupán négy ember van körülöttem, úgy, mint Kőváry Ottó főhadnagy, jelenleg tényleges főhadnagy a szegedi vadászzászlóalján, Nagy Albert hadnagy, Várkonyi Sándor szakaszvezető és Zubornyák Ferenc járőrvezető, kik valamennyien a szegedi vadászzászlóalja állományába tartoznak. Ezek az irredenta mozgalom idejére szabadságolva lettek, így kerültek hozzám abból azon célból, hogy köztem és a többi irredenta csoportok között az összeköttetést fenntartsák. Vagy 15 irredenta célt szolgáló különítménnyel tartottam fenn összeköttetést, de csak f. évi szeptember hó vége vagy október eleje óta, mióta azokat a kormány feloszlatta, így

kerültem összeköttetésbe Babarczyval, ki már korábban is bejárt a Britanniába, és Hir György nemzetgyűlési képviselővel, ki az a „Adonyi” különítményt szervezte meg. Hirnek helyettese volt Klein /Szekszárdy/, és ő volt megbízva a szervezéssel, parancskiadással, az eskü kivételével, stb. Szekszárdyval nem érintkeztem, s általában Kőváry útján közöltem figyelmeztetéseimet és tilalmainkat, melyek főleg idegen személyek igazoltatására, általában törvényellenes cselekedetek elkövetésére vonatkoztak. Babarczyval mindössze háromszor-négyszer beszéltem. Pénzt adtam néhányszor Babarczynak zsoldfizetésre, mi kitűnik azon pénztárkönyvből, melyek Kőváry kezelt, s amelyet ma este fogok letétbe helyezni a vezérkarnál /Vár/. Ezen összegeket részben atyámtól, részben Battlay Géza volt makói főispántól kaptam /lakik: Britannia Szálló/, mindezekre nézve Battlay és Kőváry tud pontos felvilágosítást adni. Bíró Béláról Babarczy tett nekem említést, azt mondotta, hogy ez a legjobb embere, ő is mutatta be nekem, de egyébként nem érintkeztem vele. Kőváry egy ízben azt nekem, hogy Babarczy pénzt kér tőle zsoldfizetésre, de Kőváry azt felelte, hogy nincs, mire Babarczy egy más alkalommal azt mondotta, hogy nem baj, úgy is kapni fog 250.000 koronát. Midőn Kőváry ezt jelentette nekem, megbíztam azzal kérdezze meg Babarczyt, hogy kitől fog ennyi pénzt kapni? Kőváry meg is kérdezte Babarczyt, ki azt válaszolta, hogy ócskavasat fog eladni, s ezért kap pénzt. Mivel ez előttem hihetetlennek tűnt fel, Kőváry útján azt üzentem Babarczynak, hogy ne merjen semmiféle disznóságot elkövetni! Folyó hó 10-én, hajnali 3 óra tájban lövéseket hallottam az utcáról, s mivel már előzőleg puccskísérletekről hallottam, besiettem a hallba, ahol már alarmírozva voltak az emberek. A hallban ekkor 30-40 tiszt

tartózkodott, kiktől megkérdeztem, hogy mi történt, Hol azt a választ kaptam, hogy lelőttek egy rendőrt. Hogy ezt ki mondta, nem tudom, mert az ott lévők közül név szerint egyet sem ismerek. Megkérdeztem, hogy a mi embereink voltak-e? S mikor azt a választ kaptam, hogy nem innen valók, azt mondtam, hogy menjen ki egy járőr, s értesítse a rendőrséget. Ezután jött csak Kőváry, hogy ő milyen intézkedéseket tett utólag, azt nem tudom, mert én felmentem a szobámba Hir képviselőhöz. Zsabka /Zólyomi/ nem jelentette nekem azt, hogy ők lőttek le egy rendőrt, s én nem mondtam erre azt, hogy rendben van. Azt sem mondta, hogy egy Imre nevű ember lőtt a rendőrré. Imre, Sesevics, Zsabka, Tőkés, Strengé és Stanga nevű egyéneket név szerint nem ismerek, lehet, hogy látásból ismerem őket, de név szerint nem. Bideskuthyt, Osváth főhadnagyot, Kleint /Szekszárdy/ és Bíró Bélát személyesen ismerem, de nem érintkeztem velük. Arra nem emlékszem, hogy Osváthot láttam-e a hallban? A zűrzavar nagy volt, visszaemlékezni nem tudok. Nem felel meg a valóságnak Babarczy azon állítása, hogy én azt mondtam volna neki, hogy bármilyen úton kerítsen pénzt, se ne az ő neve alatt. Az ilyesmi már felfogásommal is ellenkezik. A Britanniában mindössze egy gépfegyver, néhány kézigránát s 6 puska volt, ezeket Prónay alezredes adta az én kérelmemre. Én ezzel azt akartam elérni, hogy meglepetések ne érjenek bennünket, mivel már egy ízben meglepték a Britanniát. Ezen felszerelés a puccsra való tekintettel történt. A gépfegyvert és a kézigránátokat f. hó 10-én délután visszavitettem a Nádor-laktanyába, mert ígéretet kaptam a városparancsnokságtól, hogy a katonaság nem fog kivonulni, csak a rendőrség, és pedig feltűnés nélkül. Én ezt azért akartam, hogy a razzia ne tűnjön úgy felé, hogy mintha a személyem ellen irányulna,

kitől erőszakkal kell elvenni a gazembereket. Én a városparancsnokságon Sávoly tábornoknak¹⁰⁹ meg is ígértem, hogy mindenkit kiadunk, aki gyanús. Nekem gaztettekről semmiféle tudomásom nem volt. Felolv. hh. aláíratott.

Kmft.

Héjjas Iván s. k.
Felv. Dr. Szrubián s. k. ker. kapitány.

A hivatalos másolat hiteléül.

Budapest, 1920. november 18.

[olvashatatlan aláírás]
bűnügyi kiadó

Másolta: Madaczky
Egyeztette: Szemenyey

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

¹⁰⁹ Héjjas Iván vallomásaiban Sávoly János tábornokra, a budapesti városparancsnokra utal.

**MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI
RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A
SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK
ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A
BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 18.**

KEGYELMES URAM!

Soltra József rendőr meggyilkolásával kapcsolatos nyomozás során f. hó 17-én kihallgattuk Héjjas Iván leszerelt repülő főhadnagyot, a vele felvett jegyzőkönyvet egész terjedelemben másolatban idecsatolom;

Ugyancsak f. hó 17-én hallgattuk ki Bíró Béla leszerelt önkéntes őrmestert, a Babarczy-különítmény segédtisztjét, ki előadta, hogy a Britannia Szállodában négy különítmény volt, és pedig a Babarczy-, az adonyi, a Huszka- s Hammersberg-különítmény, az egésznek mozgatója Héjjas Iván, kinek saját különítménye nincs, hanem csak 8-10 bizalmas tisztje, ezek között első helyen Kőváry főhadnagy. Hir nemzetgyűlési képviselő szoros összeköttetésben állott Héjjas Ivánnal. A Britannia fegyverzete 8-10 fegyverből, egy gépfegyverből s kézigránátokból állott, a fegyverek részben a pincében, részben pedig Babarczy szobájában voltak elhelyezve.

Bíró elmondása szerint a Szvirszky-féle rablási esetnek tettese Szilágyi Imre főhadnagy. Ez a rablás abból állott, hogy Szvirszky kereskedőt levitték a Britannia pincéjébe, ahol mellének szegezett rohamkéssel arra bírták, hogy 20.000 korona értékű

cukorkaüzletét 2000 koronáért engedte át Kenéz József rokkant katona, fehéreneműtisztítónak.

Szilágyi és Bíró a Britannia 203-as szobájában a vonatkozó iratokat meg akarták semmisíteni, de ezeket nem találták, s közben állítólag jelentéktelen iratokat semmisítettek meg. A megmaradt iratokat pedig Héjjas szobájában egyik hadapródjának adták át.

Ugyancsak Bíró vallja azt is, hogy egy reggel felrázta őt Rumbold Attila főhadnagy, Sesevics Vladisláv és Török Miklós hadnagy, közölték vele, hogy van 150.000 korona. A pénz Sesevicsnél volt, aki azt Töröknek átadta, közben kettőjük közül valaki 1000 koronát adott Rumboldnak, mire egy másik szobába mentek, a 150.000 koronából már csak 104.000 maradt. Az a gyanúja, hogy a hiányzó 45.000 korona Sesevicsnél maradt. A megmaradt 104.000 koronából Babarczynak 51.000 koronát adtak át, ki erre kijelentette, hogy legalább lesz zsold, a többi pénz az irredenta céljaira ment.

A pénz széjjelosztása közben Sesevics azt beszélte, hogy Rumbold egy zsidót, Weisz Dávid tollkereskedőt hozott a Britannia pincéjébe, s ettől vette el a 150.000 koronát.

Bíró azt is előadta, hogy a Babarczy-különítménynél csak azoknak volt álnéven kiállított igazolványuk, akik a Club Kávéházban a rombolásban részt vettek.

Felmerült adatok szerint Héjjas Iván, amidőn már a különítményt fizetni nem tudták, azt mondotta Babarczynak, szerezzenek bármely úton pénzt, de ne az ő neve alatt. Ugyanezen forrás szerint Kőváry főhadnagy, Héjjas Iván segédtisztje folyó hó 10-én délután felhívta Babarczyt a szökésre, s közölte vele, hogy nagyon sürgős, mert este egy bizottság jön, s ez az ő, Babarczy

kiadását fogja követelni. Ily előzmények után szökött Babarczy Adonyba.

A nyomozás teljes eréllyel tovább folyik.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem nyilvánítását.

Budapest, 1920. november 18-án.

Marinovich
főkapitány. h.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

**MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI
RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A
SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK
ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A
BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 19.**

KEGYELMES URAM!

Soltra József rendőr meggyilkolásával kapcsolatban jelentem, hogy a tettességgel gyanúsított, Imre keresztnévű egyén kiléte a mai napon Mészáros Imre alhadnagy személyében megállapított.

Nevezett arcképe beszereztetvén, abban Bujtás Lajos hadapród őrmester és Zsabka Kálmán hadnagy felismerték azt a személyt, aki Soltra József rendőrt agyonlőtte.

Mészáros Imrét a legerélyesebben nyomozzuk.

A rendőrgyilkossággal kapcsolatban a mai napon letartóztatásba helyeztetett:

1. Zsabka Kálmán leszerelt alhadnagy
2. Bujtás Lajos leszerelt hadapród őrmester
3. Strengé Ede orvostanhallgató
4. Tőkés Ferenc leszerelt hadnagy

A Britannia Szállóban elkövetett egyéb bűntettek miatt, amelyeket előzetes jelentéseimben már ismertettem, előzetes letartóztatásba helyeztettek még:

5. Báró Babarczy Jenő szolgálaton kívül huszárkapitány, a Babarczy-különítmény parancsnoka
6. Bíró Béla, a Babarczy-különítmény segédtszjtje

7. Rumbold Attila leszerelt főhadnagy
8. Stanga Lajos leszerelt tüzér szakaszvezető
9. Szili Török Miklós főhadnagy
10. Székely János rovott múltú műszerész
11. Brauner Béla technológiai hallgató

Szökésben van még Mészáros Imre és Sesevics László leszerelt hadnagy.

A letartóztatásba helyezett személyek, kik között egyetlen tényleges tiszt sincs, a holnapi nap folyamán adatnak át a Budapesti Királyi Ügyészségnek.

A megszökött büntettek kézre kerítése iránt a legszélesebb körű intézkedéseket megtettük.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1920. évi november 19.

Marinovich
főkapitány. h.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

**MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI
RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A
SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK
ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A
BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 22.**

NAGYMÉLTÓSÁGÚ M. KIR. BELÜGYMINISZTER ÚR!
KEGYELMES URAM!

Jelentem, hogy Soltra József rendőr gyilkosát, Mészáros Imre foglalkozás nélküli bádogszerelőt, volt tiszthelyettest ma hajnalban a Múzeum körút 10. szám, IV. emelet 21. alatt, ahol Hatala István álnév alatt rejtőzött, sikerült elfogni és a főkapitánysághoz állítani

Gellért Antal orvostanhallgató Mészáros Imre szemébe mondja, hogy látta, amidőn Soltra József rendőrré hátulról rálőtt, és szemébe mondja azt is, hogy amidőn a Britanniából kiküldött járőrrel együtt Mészáros Imre is megjelent a helyszínen, a haldokló Soltra rendőrt ütlegette.

Micsinai Aladár iparművészeti iskolai hallgató Mészáros Imre szemébe mondja, hogy látta, amidőn Soltra rendőrré belelőtt.

Vágner Lajos magánhivatalnok Mészáros Imre szemébe mondja, hogy látta, midőn Soltra rendőrt hátulról lelőtte. Szemébe mondja azt is, hogy a Britannia halljában Mészáros Imre beismerte azt, hogy ő lötte le Soltra rendőrt, és hogy most már meg fog szökni.

Kővári Váraljai Károly orvostanhallgató Mészáros Imre szemébe mondja, hogy látta, mikor Soltra rendőrt hátulról lelőtte.

Farkas János orvostanhallgató Mészáros Imre szemébe mondja, hogy látta, amidőn Soltra rendőrbe belelőtt. Majd pedig, midőn a Britanniából kiküldött járőrrel együtt visszajött a helyszínre, Mészáros Imre puskájával ütötte-verte Miklós József rendőrellenőrt, hogy a puska eltörött.

Zsabka Kálmán színész, leszerelt hadnagy és Bujtás Lajos, kik már a Királyi Ügyészséghez átkísértette, egynéhány nappal ezelőtt Mészáros Imre arcképében felismerték azt az egyént, aki Soltra József rendőrt agyonlőtte.

Mészáros Imre kihallgatása most van folyamatban. Eddigélé annyit beismert, hogy kétszer lőtt Soltra József rendőr felé.

Mészáros Imre kihallgatása után letartóztatásba lett helyezve és a Budapesti Királyi Ügyészséghez fog átkísértetni.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1920. november hó 22-én.

Marinovich
főkapitány. h.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925..

**RÉSZLET PRÓNAY PÁL ALEZREDES
VISSZAEMLÉKEZÉSIBŐL, AMELYBEN A SOLTRA
JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSA UTÁNI RAZZIÁT
TÁRGYALJA A BRITANNIA SZÁLLÓBAN**

RAZZIA A BRITANNIA SZÁLLÓBAN

Sréter honv[édelmi] miniszter, akit a parlamentben többször támadtak a Britanniában levő különítményem miatt, a zsidók kedvében akarván járni, annak feloszlatását követelte. A különféle katonai p[arancs]nokságokat én már régen kértem egy alkalmas épületnek és helyiségnek a kiutalására, amelyben tisztjeimet ottan kedvezően elhelyezhessem, ha őket a Britannia Szállóból kiveszem. Ezen felül nem éreztem magam sem kedvet az interpelláció pergőtüzében állani – olyan cselekményekért, amelyeket nem az én különítményem követett el, hanem más katonai alakulatok tagjai. Az 1920. év szeptember havában nevezett szállóból a tiszti századot kiköltöztettem, melynek egy részét a Nádor laktanya néhány szobáiban helyeztem el, egy másik részét, főleg a nyomozókat, más szállodákba utaltam. Szóval ezen év szeptember elején a magam részéről a Britanniát likvidáltam. Utána azonban nyomban beköltözött Hír György nemzetgyűlési képviselő az ő adonyi különítményével, mely nagy részben megbízhatatlan, szedett-vedett emberekből állott, amely azután zsidófosztogatásból élt.

Az én nyomozó különítményem hivatalosan lett felhatalmazva csempészeket, valutázókat, kémeket lefogni. Ha ilyenén tetten érve kihallgatás végett a Britanniába lettek bevíve, a

náluk talált értékekről Takátsy Gyula sz[áza]d[o]s Szabó Béla f[ő]h[adna]gy segédtsíztjével pontos leltárt és jegyzőkönyvet vététt fel, amely azután a z[ász]l[óal]jp[arancs]noksághoz lett felterjesztve. Ellenben Hir emberei egy báró Babarczy Jenővel az élen a járókelő zsidókat a szálló előtt lefoglák, oda bevitték, és értékeiket elszedve őket ismét kirúgták.

Héjjas Ivánnak, aki szintén a többi tisztekkel együtt a Britanniában lakott, tanácsoltam, hogy ő is költözzön máshová, mivel mások miatt ő is bajba jön. Intésemet azonban nem fogadta meg, hanem megmaradt. A honv[édelmi] miniszter pedig, aki a nevezett szállóra bosszút lihegett, egy éjjel katonasággal körülzáratta és leigazoltatta a rendőrséggel az összes ott lakó személyeket. Persze ezeknek legnagyobb része olyan csirkefogó volt, akik mind a Prónay-különítmény tisztjeinek adták ki magukat – akik azonban a z[ász]l[óal]jamhoz sohasem tartoztak. Éppen ezen utóbbiak követtek el minden féle felelőtlen akciókat, úm. zsarolásokat, fosztogatásokat és lopásokat, melyeket azután a parlament baloldali pártjai nekem könyveltek el.

Abban az időben lőttek le duhajkodó, garázda egyének egy Soltra nevű rendőrt, aki be akarta őket kísérni. A gyilkosokat eredménytelenül keresték mindenütt, főleg azon szállókban, ahol a különféle különítmények tisztjei laktak. Az igazi gyilkos, egy Sesevics nevű egyén, az országból megszökött. A hivatalos kommuniké azonban közzé tett valami Horváth nevezetű tart[alékos] hadnagyot, akit statáriálisan ki is végeztek, azonban mások néhány nap múlva vígan látták sétálni.

Aznap, amikor a Britanniát 12 órakor éjjel a katonaság körülzárta, én a Hungária Szállóban vacsorára voltam hivatalos Gosset nevű angol katonai követhoz. Igen kellemes úriemberek

voltak úgy a háziúr, valamint a többi jelenlévő külföldi tisztek, akiknek társaságában néhány órát nagyszerűen töltöttem el. Igen tetszett nekem az az egyszerű, minden parádét mellőző férfias jelenet, amikor a parancsnok, Gosset az ebéd közepén – miután a pezsgőt felszolgálták – felállott. Hármat kopogtatott, és ezen szavakkal: „For the King” – az első pohár pezsgőt az egész társasággal, állva a királyuk egészségére ürítettük ki. Ezzel az egyszerű és jellegzetes gesztussal hódolnak uralkodójuknak, legbensőbb tiszteletüket kifejezve. Minálunk magyaroknál a legtöbb ünnepélyes ebéd üres fecsegő, talpnyaló tósztokban fül meg, a második pohár pezsgőnél már be is rúgnak.

Az estebédet még be se fejeztük, kihívtak sürgősen a teremből, mivel Fischer Lajos sz[áza]d[o]s, a Kormányzói Katonai Iroda főnöke lelkendezve érkezett, és kérdezte tőlem, vajon igaz-e, hogy én a Britannia Szálló kiürítését – amelynek aznap éjjel 12 órakor kell végbe mennie – z[ász]lólaljammal meg fogom akadályozni? A kormányzó üzenetét hozza, aki reményét fejezi ki, hogy én ezt tenni nem fogom, mert azt a látszatot keltené, mintha én ellene vonulnék fel. Fischert megnyugtattam ezen hit alaptalan voltáról, miután a Britanniához nekem nincsen már közöm. Én csupán azon néhány tisztjeim érdekeit fogom megvédeni, akik kényszerből, más lakás hiányában ott laknak, és akik ezt megérdemlik.

Miután Fischer megnyugodva távozott, én Takátsyval és néhány tisztemmel a Britanniához hajtottam, melyet a már kivonult rendőrség és katonaság körülvett, és a benn levők igazoltatása megkezdődött. Én egy-két tisztemet – akik z[ász]lólaljamhoz tartoztak, és más lakásuk nem lévén, még ott laktak – személyesen igazoltam, úm. Repeczky f[ő]h[adna]lyot és feleségét, Héjjas Ivánt

szintén igazoltam, aki igen megbotráncozott, mert őt is felverték a nyomozó rendőrök, és előállították az igazoló bizottságnak, pedig már régen figyelmeztettem őt ennek az eseménynek a bekövetkezésére...

**A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK,
MINT RÖGTÖNÍTÉLŐ BÍRÓSÁG HALÁLOS ÍTÉLETE
RUMBOLD ATTILA FŐHADNAGY
BÜNTETŐPERÉBEN
BUDAPEST, 1920. DECEMBER 9.**

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszéktől

St.B.VII. 13855/1920. szám.

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN!

A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék mint rögtönítélő bíróság rablás büntettével vádolt, fogva levő Rumbold Attila elleni bűnügyben dr. Langer Jenő kir. kúriai bíró mint elnök, Fábíán Aladár, Nagy Béla, dr. Babócs Mátyás és dr. Bubics Jenő kir. törvényszéki bírák, dr. Dorosists Dezső kir. törvényszéki jegyző mint jegyzőkönyvvezető részvételével, Pogonyi Nándor kir. főügyész-helyettesnek mint közvádlónak, a fogva levő vádlottnak és dr. Konkoly Elemér ügyvéd mint védőnek jelenlétében Budapesten, 1920. évi december hó 8. és 9-én megtartott tárgyalás alapján a vád és a védelem meghallgatása után meghozta a következő

ÍTÉLETET:

Az 1920. évi november hó 18-a óta fogva levő Rumbold Attila budapesti /: 1893. május 23. :/ születésű, nőtlen, r. k. vallású, 27 éves, magyar honos, vagyontalan, katona volt, büntetlen előéletű,

nyugalmazott fővárosi tisztviselő, vádlott, bűnös a Btk. 344. §-ába ütköző rablás bűntettében, amelyet az által követett el, hogy Budapesten, 1920. évi november hó 8-án reggel 6-7 óra tájban a Britannia Szálloda pincéjében a más egyének által odahurcolt Weisz Dávid 80 éves, budapesti lakos, tollkereskedőt, akit előzőleg mások Rumbold Attila jelenlétében ütlegettek, sőt, revolvért is szegeztek neki, ezt követően azon fenyegetésekkel, hogy Magyarországon pogrom lesz, búcsúzzon el a feleségétől, gyermekeitől, a Chevra Kadisától és, hogy Izsákon, Kecskeméten eszközölt zsidóöléseket is ők eszközölték, reákényszerítették arra, hogy a kendőben a derekára kötött 150.000 koronát átadja, amit Rumbold Attila jogtalan eltulajdonítási célzattal el is vett; és ezért a 9550/1915. M. E. számú rendelet 38. §-a alapján halálra ítéli.

A vádlott a Bp. 480. §-a értelmében köteles az eddig felmerült bűnügyi költséget a M. Kir. Kincstárnak megfizetni, de ezeket az 1890. évi XLIII. tc. 4. §-a alapján egyelőre behajthatatlanoknak nyilvánítja.

INDOKOK:

A kir. törvényszék mint rögtönítélő bíróság vádlott részbeni tárgyi beismerése, Weisz Dávid sértett eskü alatt tett vallomása, Wertán Gyula, Fried Andor, Burgmejer Ferenc, dr. Varga Béla, dr. Zicy Róbert és dr. Szentpéteri Gyula tanúk vallomása, dr. Minich Károly és dr. Bakody Aurél törvényszéki orvos, mint elmeszakértők véleményének meghallgatása alapján a következő tényállást állapította meg.

Folyó év november 8-án reggel 6-7 óra tájban a Nyugati Pályaudvar közelében a pályaudvar felé tartó Weisz Dávid budapesti lakos, 80 éves tollkereskedőt két civil ruhás egyén igazolásra szólította fel, mikor nevezett igazolni akarta magát,

akkorra már több egyén fogta körül, és minden kiabálása és tiltakozása dacára behurcolták a Britannia Szálló pincéjébe, ahová utána tódult a szállóban levő tisztek és altisztek közül körülbelül 18-20 egyén, és Weisz Dávidot ütni és fenyegetni kezdték, sőt, az egyik revolvért is szegezett a fejének. Ezen egyének között volt Rumbold Attila is. Majd zsebéből kivették bugyelárisát, amelyben 800 korona volt, ezt azután 500 korona híjával visszaadták, majd levetkőztették, bőrmellényét azon a címen, hogy az kincstári eredetű, elvették, majd a derekára kendőbe kötött 150.000 koronát megolvasás után állítólag Sesevics főhadnagy visszaadta azzal, hogy ők nem rablók, azt tegye el, majd egy sarokba lökték és szuronyos őrt állítottak melléje, és azután innen eltávoztak azzal a kijelentéssel, hogy e vén zsidót 2 óra múlva lőjék agyon.

Nemsokára reá visszajött Rumbold Attila, odaült Weisz Dávid mellé, beszélgetésbe eredt vele és azt kérdezte a sértettől, hogy hallotta-e híret annak, hogy három borkereskedő eltűnt, hallotta-e, hogy Izsákon és Kecskeméten mennyi zsidót öltek, és hogy ezt mind az ő emberei tették, ajánlotta a sértettnek, hogy búcsúzzon el feleségétől, gyermekeitől, a Chevra Kadisától, sértett, aki már különben is az előbb történetek folytán, tekintettel a korára és a helyre is, már alaposan meg volt félemlítve, kérte vádlottat, hogy mentse meg életét, elővette derekára kendőbe kötött 150.000 koronáját, amelyet a kezében tartott, és amelyet azután Rumbold Attila tőle elvett. Abból a sértett vallomása szerint 2000 koronát visszaadott sértettnek, 3000 koronát adott az őrnek, majd felvezette a sértettet a vendéglőn keresztül, a Szondi utcai ajtón kiengedte, miközben az ajtót kinyitó Czinczeri Ferencnének nagy összeget, 100 vagy 1000 koronát adott. Ezután vádlott visszament a szálloda halljába, a pénzt állítólag Sesevics főhadnagynak átadta,

és abból csak 1000 koronát tartott meg magának, mert villamosra sem volt pénze.

Ezen tényállás alapján a kir. ügyészség vádat emelt vádlott ellen a Btk. 344. §-ába ütköző rablás büntette miatt.

Vádlott beismerte azt, hogy sértettet fenyegette, azt mondta neki, hogy leszámolunk a zsidókkal, rövidesen pogrom lesz Magyarországon, és miért nem mennek ki innen. Tagadta azonban, hogy a 150.000 koronát erőszakkal vette el, mert azt sértett önként felajánlotta azért, hogy életét megmentse: ezzel szemben áll sértett eskü alatti vallomása, aki előadta, hogy amikor őt rúgás és pofozás között elvitték a Britanniába, ott sokan körülfogták őt, kik között vádlott is volt, pofozták, ütlegelték és revolvert szegeztek fejének, és már maga ez a helyzet is annyira megfélemlítette, hogy amidőn nagyon rövid idő múlva vádlott egyedül lejött hozzája és ott neki újra pogromról, a három borkereskedőről, a kecskeméti és izsáki dolgokról beszélt, ő ennek hatása alatt elővette 150.000 koronáját, azt kezében tartotta, amelyet azután vádlott el is vett. Támogatja mindenben sértett vallomását Burgmayer Ferencnek az előkészítő eljárás során a rendőrség előtt tett és a főtárgyaláson minden elfogadható indoklás nélkül visszavont vallomása is.

A rablás büntettének tényálladákaához tartozik az, hogy az erőszak vagy fenyegetés az elvétel céljából alkalmaztassék. Ha figyelembe vesszük a helyet, ahol a dolog történt, azaz a Britannia pincéjét, a folyamatosan szenvedett ütlegeléseket, sértett magas korát és mindezekhez azt, hogy amidőn sértett utóbb egyedül volt vádlottal, és ez őt újra fenyegetni kezdte, nyilvánvaló, hogy ez mindazért történt, hogy sértettet, kinek élete veszélyeztetve volt, a nála levő nagy összegű pénz átadására reábírtja;

miután pedig a tettes tettének elvételi jellegét nem szünteti meg az, hogy a megtámadott személy az ellene gyakorolt kényszer hatása alatt maga nyúl derekához és veszi ki a pénzét, amelyet azután a tettes felajánlás nélkül elvesz;

meg volt állapítandó az is, hogy a vádlott cselekményben a rablás összes tényálladási elemei felismerhetők, miért is őt abban bűnösnek kellett kimondani.

Miután pedig az elmeorvos szakértők kijelentették, hogy vádlott sem jelenleg nem szenved, és a vádbeli cselekmény elkövetésekor sem szenvedett az akaratbeli szabad elhatározási képesség felfüggesztő elmezavarban vagy öntudatlanságban, a 9550/1915. M. E. számú rendelet 38. § rendelkezéséhez képest halálra kellett ítélni.

Az ítélet egyéb rendelkezése a felhívott törvényszakaszon alapszik.

Budapest, 1920. évi december hó 9. napján.

Dr. Langer Jenő sk. elnök

Dr. Bubics Jenő sk. előadó.

Jogerős és végrehajtandó azzal az eltéréssel, hogy a M. Kir. Igazságügyminiszter Úr 50234/1920. I. M. IV. számú átirata értelmében főméltóságú nagybányai Horthy Miklós Úr, Magyarország kormányzója 1920. évi december hó 24-én kelt magas elhatározásával a Rumbold Attila halálbüntetését kegyelemből elengedni és megengedni méltóztatott, hogy ahelyett 15 évi fegyházbüntetés, mint fő- és 10 évi hivatalvesztés, valamint

a politikai jogok gyakorlatának ugyaniylen tartamú felfüggesztésére,
mint mellékbüntetés alkalmaztassék.

Langer

[sajátkezű aláírás]

elnök

A kiadmány hitelül:

Bánócz Lajos:

[sajátkezű aláírás]

s. hiv. tisztviselő

Az irat jelezete: HU-BFL-VII-5-c-13493/1920. Eredeti, gépelt, aláírt.

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA

Berzeviczy Béla (1870–1922) katonatiszt, tábornok, a honvéd vezérkar főnöke. A bécsújhelyi Terézia Katonai Akadémián végzett, 1980-ben avatták hadnaggyá. Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregében csapatszolgálatot teljesítet, 1899-től a bécsi II. hadtest parancsnokságán beosztott vezérkari tiszt, 1906-tól a magyar honvédség lovassági felügyelőjének vezérkari főnöke volt. Az I. világháború idején harctéri szolgálatot teljesített, több hadtest parancsnokaként szolgált. 1919-ben nyugállományba helyezték, de szolgálatra jelentkezett a Nemzeti Hadsereg siófoki Fővezérségénél. Horthy Miklós kinevezte a kaposvári katonai körlet parancsnokává. 1919-ben a Honvéd Vezérkar főnöke lett. Jelentős szerepe volt az első világháborúban összeomlott magyar hadsereg újjászervezésére tett kísérletekben, a Horthy-féle Nemzeti Hadsereg Magyar Királyi Honvédséggé történő átalakításában, illetve ezzel együtt az országszerte tevékenykedő irreguláris katonai alakulatok leszerelésében és / vagy regularizálásában.

Bethlen István (1874–1946) gróf, jogász, politikus, diplomata, miniszterelnök, a Horthy-korszak politikájának egyik kulcsfigurája. Már fiatalon Ferenc József egyik magyar bizalmasa volt. 1919 februárjában kezdeményezésére alakult meg az ellenforradalmi Nemzeti Egyesülés Pártja. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, ahol a szegedi kormány képviselőjeként az

ellenforradalmi komité egyik vezetője lett. A Simonyi-Semadam-kormány lemondása után létrehozta az egységes kormányzópártot, de az új kormányt nem sikerült megalakítania. A Teleki-kormány bukása után, 1921. április 14-én miniszterelnök lett. Titkos politikai egyezséget kötött a szociáldemokrata párttal, majd miután a Kisgazda Párt felszámolására irányuló több kísérlete sikertelen maradt, híveivel együtt belépett a pártba, amelynek Nagyatádi Szabó István mellett az egyik vezetője lett. E pártból és a hozzá csatlakozott konzervatív pártokból létrehozta a Keresztény Kisgazda Földműves és Polgári Pártot (a korabeli köznyelvben: Egységes Párt), amely magva volt a későbbi kormánypártnak. 1922-ben szűkítette a választójogot, a városok kivételével visszaállította a nyílt szavazás rendszerét. A népszövetségi kölcsön megszerzésével és a súlyos adóemelésekkel elősegítette az ország gazdasági konszolidációját, amit 1929-ig további nagy összegű külföldi kölcsönök felvételével tartott fenn. 1926-ban a személyét is érintő frankhamisítási botrány megingatta pozícióját. 1931-ben lemondott, de továbbra is jelentős szerepet játszott a magyar politikában, mint a kormányzó bizalmas barátja és tanácsadója. 1935-ben Gömbös Gyula miniszterelnökkel támadt ellentéte miatt kilépett az Egységes Pártból és ellenzékbe vonult. Az 1939-i választások után Horthy a felsőház örökös tagjává nevezte ki. 1943–44-ben egyik vezetője az angolszászok felé közeledő politikai áramlatnak, a sikertelen kiugrási kísérletnek. 1944 őszén a szovjetek letartóztatták, egy ideig házi őrizetben tartották, majd Moszkvába vitték, ahol 1946-ban egy rabkórházban hunyt el.

Csörgéy Károly (1878–1928), született Uhlig, katonatiszt, tábornok. 1901-ban végezte el a Ludovika Akadémiát. 1906-1912

között a Honvédelmi Minisztériumban teljesített szolgálatot. Részt vett az I. világháborúban, 1912-től százados kapitány volt, a világháborút végigharcolta. A Tanácsköztársaság alatt vezérkari tisztként szolgált, 1919 szeptemberétől 1922-ig a budapesti honvéd karhatalom vezérkari főnöke volt. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat egyik vezetője volt. 1922 és 1924 között a Ludovika Akadémián harcászatot és hadseregszervezést tanított. 1922-ben vitézi címet kapott, ekkor a nevét édesanyja, Csörgey Mária vezetéknévére magyarosította. Tábornokká való kinevezése után, 1927-től haláláig a várpalotai és hajmáskéri honvéd gyakorlótábor parancsnoka volt. 1928-ban több társával együtt egy balesetben veszítette életét a Várpalota közelében lévő honvédségi lőtéren, amikor egy titokban kifejlesztett légvédelmi ágyú lögyakorlat során felrobbant.

Francia Kiss Mihály (1887–1957) katona, különítményparancsnok, a fehérterror hírhedt résztvevője. Az I. világháborúban tiszthelyettesként szolgált. A Tanácsköztársaság idején a Kecskemét környéki szentkirályi ellenforradalmi Fehér Gárda egyik szervezője, összekötő saját ellenforradalmi csoportja és a Szegeden szervezkedő Prónay-különítmény között. A Tanácsköztársaság bukása után Héjjas Iván különítményének tagja, a fehérterror egyik irányítója. Prónay Pálhoz és Héjjas Ivánhoz hasonlóan nevéhez számos kegyetlen, önkényes politikai gyilkosság fűződik. Tevékenyen részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben is, mint a gerillahadviselés specialistája. A különítményesekre vonatkozó 1921. november 3-i közkegyelem miatt a Horthy-korszak során nem ítélték el semmilyen atrocitásért, melyben részt vett. 1945 után Kovács József álnéven élt Magyarországon, az

orgoványi pusztákon bujdosott. 1947. május 13-án és 1948. július 28-án távollétében háborús és egyéb bűncselekmények miatt halálra ítélték. 1956-ban, a forradalom kitörése után saját nevén jelentkezett a rendőrségen, perének újrafelvételét kérte. 1957. március 8-án előzetes letartóztatásba helyezték egy razziát követően, amikor elfogták. Előbb 1957. június 13-án, majd 1957. augusztus 9-én emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése, valamint más bűntettek elkövetése miatt egyaránt halálra ítélték. 1957. augusztus 13-án kivégezték Budapesten.

Friedrich István (1883–1958) legitimista politikus, miniszterelnök, mérnök, gépgyáros. A budapesti és charlottenburgi műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, majd a budapesti és a berlini egyetemen jogot hallgatott. 1908-ban gépjavító műhelyt, majd Mátyásföldön vas- és gépgyárat alapított. 1918-ban a Károlyi-kormányban hadügyi államtitkár volt. A Tanácsköztársaság idején, mint az egyik ellenforradalmi csoport vezetőjét letartóztatták, de megszökött. A Fehér Ház nevű ellenforradalmi szervezet tagjaként 1919. aug. 6-án részt vett a Peidl-kormányt eltávolító puccsban. Habsburg József főherceg megbízása alapján rövid ideig 1919. augusztus 7-étől november 25-ig (vitatható legitimitással rendelkező) miniszterelnök, majd 1920. március 15-ig hadügyminiszter. 1920 áprilisában kilépett a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjából és külön pártot alapított, amely 1922-ben egyesült ifjabb Andrássy Gyula csoportjával és felvette a Szövetkezett Keresztény Ellenzék nevet. Az 1920-as évek elején megalapította a Szittyák Táborá elnevezésű szélsőjobboldali szervezetet. Tisza István gyilkosainak perében vád alá helyezték, de a bíróság felmentette. 1921-ben részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben. 1922-ben az újjáalakult,

erősen ellenzéki Keresztény Nemzeti Párt (Andrássy–Friedrich párt) budapesti déli listájának vezetőjeként, 1926-ban a Keresztény Gazdasági Párt színeiben, 1928-ban a budapesti déli kerület egyéni képviselőjeként nyert képviselői mandátumot, 1931-ben és 1935-ben a budapesti északi választókerület egyéni képviselője lett. 1938-ban már nem szerzett mandátumot, kikerült a politika élvonalából. 1951-ben mint politikus már elfeledettnek számított, de júliusban mégis letartóztatták Grösz József koncepció perének kapcsán, majd augusztusban a budapesti Fővárosi Bíróság a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének hamis vádjával 15 évi börtönbüntetésre ítélte. A váci börtönben hunyt el 1958-ban.

Gömbös Gyula (1886–1936) katonatiszt, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere, majd miniszterelnöke. Hivatásos katonatiszt volt, az I. világháború végéig vezérkari századosi rangot ért el. Az 1918. okt.-i forradalom után a honvédelmi minisztériumban teljesített szolgálatot, majd Zágrábban katonai attasé, 1918 végétől a honvédelmi minisztériumban a hadműveleti osztály balkáni csoportját vezette. Politikai pályafutását 1919-ben kezdte, amikor a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) elnökévé választották. Vezetőségi tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Bécsben részt vett az ellenforradalmi komité szervezésében, a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi kormány hadügyi államtitkára, 1919 júliusától Bécsben a szegedi kormány meghatalmazottja. Horthy bizalmas híve, 1920-ban Törökszentmiklóson kisgazdapárti programmal mandátumot szerzett. Nagy szerepe volt az 1921. szeptember-októberében részt vett a nyugat-magyarországi felkelés

szervezésében és IV. Károly második, 1921. októberi visszatérési kísérletének letörésében. 1922 januárjában csatlakozott a Bethlen–Nagyatádi-féle Egységes Párthoz és irányította az 1922. évi választási harcot. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az ÉMÉ-t, a MOVÉ-t és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége alelnöke, így a nacionalista mozgalmak egyik irányítója volt. 1923 nyarán kilépett a kormánypártból és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot. 1928-ban megegyezett Bethlen Istvánnal, visszatért az Egységes Pártba és hadügyi államtitkár lett. 1929. október 10-étől a Bethlen- és a Károlyi-kormányban honvédelmi miniszter. 1932. október 1-étől a nagybirtokosok és a jobboldali katonai körök támogatásával miniszterelnök. Meghirdette 95 pontból álló programját, törvényt hozatott a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, átszervezte a kormánypártot (Nemzeti Egység Pártja), intézkedéseket léptetett életbe a totális fasizmus kiépítésére, a nagybirtok megsegítése érdekében (hitbizományi reform, törlesztések részleteinek elhalasztása, telepítési törvény), kísérletezett a szakszervezetek felszámolásával, a munkásosztály fasiszta jellegű szervezetekbe való bevonásával (Nemzeti Munkaközpont). Folytatta a fasiszta Olaszországgal és Németországgal való szoros együttműködés kiépítését. 1933 júniusában a kormányfők közül elsőnek kereste fel Hitlert. 1934-ben szerződést kötött Olaszországgal és Ausztriával (római hármas paktum), majd Németországgal is, és elkötelezte magát a németek agressziós politikája mellett. Az 1934 októberében Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter ellen elkövetett marseille-i merénylet Magyarországon való előkészítése miatt súlyos külpolitikai

bonyodalom keletkezett, melyet csak Olaszország támogatásával tudott leküzdeni. 1935 márciusában szembekerült a kormánypárt konzervatívabb Bethlen-csoportjával, de felülkerekedett. Átalakította kormányát, majd kormányzói kézirattal feloszlatta a nemzetgyűlést. Az általa irányított 1935. évi választásokat a minden addiginál erősebb kormányterror jellemezte. A választások után régi szegedi különítményes tisztársait fontos politikai és katonai pozíciókba helyezte. 1936-ban, vesebetegségben hunyt el. Életéről az egyik legfrissebb monográfia: VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.; valamint ennek jelentősen bővített változata: VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Héjjas Iván (1890–1950) földbirtokos, az első világháborúban katonatiszt, az Osztrák–Magyar Légió vadászpilótája, majd a fehérterror idején különítményparancsnok, akinek nevéhez Prónay Pál alezreddessel együtt számos önbíráskodás és politikai gyilkosság fűződik. Egyik alapítója és vezetője az Ébredő Magyarok Egyesületének; a két világháború közti Magyarország egyik meghatározó katonai múlttal rendelkező szélsőjobboldali politikusa, ugyancsak Prónay Pállal együtt egyik értelmi szerzője és irányítója az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésnek is. Az 1920-as években alkut kötött a Bethlen-kormánnyal és konszolidálódott, irreguláris katonai tevékenységét látszólag abbahagyta. 1927–1931 között a kunszentmiklósi választókerület parlamenti képviselője, később különböző magas pozíciókat töltött be a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztériumban. 1944 végén a szovjetek elől Spanyolországba menekült, 1947-ben a népbíróság távollétében

halálra ítélte. 1950-ben, emigrációban, a spanyolországi Vigóban hunyt el.

Horthy Miklós (1868–1957) katonatiszt, politikus, régens kormányzóként 1920 és 1944 között Magyarország államfője. 1883-ban végezte el a Fiumei Haditengerészeti Akadémiát. 1892 és 1894 között föld körüli úton vett részt a SAIDA nevű korvett fedélzetén. 1909 és 1914 között I. Ferenc József császár egyik szárnysegédje és bizalmasa volt, ekkoriban szerezte első politikusi tapasztalatait. Az első világháborúban a NOVARA gyorscirkáló parancsnokaként szolgált, ekkor aratott katonai győzelmei tették ismertté a nevét, IV. Károly 1918. február 28-án kinevezte az osztrák–magyar hadiflotta parancsnokává. Az első világháború elvesztése után Horthynak kellett végrehajtania az osztrák–magyar hadiflotta leszerelését, illetve a hajók Szerbiának történő átadását. A háború után rövid ideig családja kenderesi birtokán gazdálkodott, majd 1919-ben a Károlyi Gyula gróf vezette szegedi ellenkormány felkérte a hadügyminiszteri tisztség elvállalására, mint a felbomlott monarchia egykori hadseregének legmagasabb rangú magyar nemzetiségű tisztjét, aki sem az őszirózsás forradalomban, sem a tanácsköztársaságban nem vállalt szerepet. Megszervezte az úgynevezett Nemzeti Hadsereget, majd annak fővezéréként részben függetlenítette magát a szegedi ellenforradalmi kormánytól, és az ország egyetlen használható fegyveres ereje felett rendelkezett. Egy ideig kacérkodott a katonai diktatúra bevezetésének gondolatával, de polgári politikusok és az antant képviselőinek nyomására elvetette ennek lehetőségét. Egyes források szerint jelentős felelősség terheli a tanácsköztársaság utáni jobboldali megtorlás-sorozatban, a több száz ember életét követelő

fehérterrorban. Az antant is egyre inkább Horthyval tárgyalt, mint a magyar államhatalom tényleges képviselőjével, így módon pedig egyre esélyesebbnek látszott az államfői pozícióra is. 1919. november 16-án csapatai élén bevonult Budapestre, az országgyűlés pedig 1920. március 1-jén választotta Magyarország kormányzójává, ezáltal a királyt helyettesítő ideiglenes államfő és a fegyveres erők főparancsnoka lett. 1921-ben kétszer hiúsította meg IV. Károly visszatérési kísérleteit, majd megindulhatott a Bethlen István miniszterelnök nevével fémjelzett konszolidáció tízéves időszaka. Az 1929-es gazdasági világválságnak jelentős szerepe volt az ország jobbra tolódásában, közvetve ez vezetett Gömbös Gyula miniszterelnöki kinevezése is. Horthy mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali mozgalmakkal szemben állt, az 1930-as években mindenféle radikalizmust igyekezett háttérbe szorítani. Államfőként az 1930-as években aktivitás, később az ország Németország agressziós politikája melletti elköteleződése idején egyre inkább a passzivitás jellemezte, bár a revizionista törekvéseket végig élénken támogatta. 1942-től igyekezett csökkenteni az ország háborús részvételét, 1944 októberében hozzá hű, mérsékelt politikai körök közreműködésével megkísérelt kiugrani a második világháborúból, ám részben a németbarát főtisztok hadseregen belüli túlsúlyának ez nem sikerülhetett. Horthyt mindenképpen közvetett felelősség terheli a magyarországi holokausztért, bár 1944-ben arra még volt ereje, hogy a budapesti zsidóság deportálását leállítsa. Magyarország német megszállása után, 1944. október 16-án kényszer hatására lemondott, kényszerűen átadta a hatalmat a Szálasi Ferenc vezette németbarát nyilas kormánynak, és a németek őrizetébe került. A nürnbergi perben tanúként hallgatták ki, részben idős korára

tekintettel vádat nem emeltek vele szemben. 1948-tól családjával portugáliai emigrációban élt családjával, ahonnan élénk kapcsolatot tartott az emigráns magyar politika is és katonai körökkel. 1957-ben hunyt el. Terjedelmes emlékiratot hagyott hátra, melyben saját politikusi szerepét pozitívan értékeli: HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Marinovich Jenő (1868–1942), jogász, rendőrtiszt, 1921 és 1928 között a Magyar Királyi Államrendőrség budapesti főkapitánya.

Nádosy Imre (1872–1935). jogász, országos rendőr-főkapitány (1920–1926). Az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja, illetve 1920-ban a Wolff Károly vezetésével működő titkos társaság képviselője az Egyesült Keresztény Liga vezéri tanácsában is. Tagja lehetett a Kettőskereszt Vérszövetségnek is (Vö. L. NAGY, i. m. 16.). Irányító szerepe volt a frankhamisításban. A Kúria 1926 októberében három és fél évre ítélte, de 1928 ápriliásban kormányzói amnesztiában részesült, végül nyugdíjazták. A politikától végleg visszavonult, további állami hivatalt nem viselt, haláláig családja helesfai birtokán élt. 1935-ben, váratlanul hunyt el Budapesten.

Nagy Pál (1864–1927) katonatiszt, tábornok. A pozsonyi hadapródiskola elvégzése után a győri 11. vadászszázalóhoz osztották be. 1890–1911-ben Budapesten elvégezte a felsőbb tiszti tanfolyamot, ezt követően 1891–93-ban a bécsi vezérkari akadémiát. 1895-ben századosi rendfokozatban a budapesti Ludovika Akadémia tanára lett. 1907 és 1911 között a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium osztályvezetőjeként dolgozott,

közben 1910-ben vezérkari ezredessé léptették elő. 1915-re már tábornok volt, és a 20. honvéd gyaloghadosztály élére nevezték ki. A monarchia összeomlása után Károlyi Mihály köztársasági kormánya nem tartott igényt szolgálataira. A Tanácsköztársaság bukása és az ellenforradalom kitörése után 1919-ben reaktiválták, és a miskolci katonai körzet parancsnokává nevezték ki. 1921 októberében, IV. Károly második visszatérési kísérletének hírére Horthy megbízható parancsnokaként ismét visszatért a tényleges katonai szolgálatba. Az október 23-ai budaörsi csatában ő irányította a Horthyhoz hű kormánycsapatokat. 1921-ben gyalogsági tábornokká léptették elő, és kinevezték a budapesti katonai körzet parancsnokává, illetve a kormányzó vitézi címet adományozott neki. Lojalitása jutalmául Horthy Miklós kormányzó 1922-ben kinevezte ki a Magyar Királyi Honvédség főparancsnokává. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat egyik vezetője is volt. 1925-ben vonult végleg nyugdíjba. Élete során több hadászati szakmunkát írt. 1927-ben hunyt el Budapesten.

Ostenburg-Morawek Gyula (1886–1944) katona- és csendőrtiszt, különítményparancsnok, radikális jobboldali politikus. A Magyarországi Tanácsköztársaság bukása után Sopron csendőrparancsnoka volt. Különítménye gyilkolta meg – többek között – Somogyi Bélát és Bacsó Bélát, a Népszava újságíróit. 1920. március 1-jén, a kormányzóválasztáskor a csapatai biztosították a rendet a Nemzetgyűlésben. 1921. augusztus 28-án megtagadta meg Sopron kiürítését, ezzel lehetőséget teremtve arra, hogy a város végül Magyarország része maradhasson. Csendőrei segítségével a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképp jött

létre 1921. november 4-én a rövid életű Lajtabánság de facto állam. A király második visszatérési kísérletének alkalmával (1921. október 20–23.) különítményével Sopronban állomásozott, és IV. Károly királyhoz csatlakozott, aki Sopronban ezredessé léptette elő. 1921. október 21-én, a budaörsi csata után rövid ideig fogságban volt, majd 1921. október 25-én amnesztiában részesült. Végül nyugdíjazták és félreállították, különítményét feloszlatták. Ezek után ismert, de kevésbé befolyásos radikális jobboldali politikusként működött. 1932-ben Prónay Pállal közösen létrehozta a Magyar Országos Fasiszta Pártot, mely a kormánypárt szélsőjobboldali ellenzékeként működött, majd beleolvadt egyéb pártkezdeményekbe. 1944-ben hunyt el Budapesten.

Prónay Pál (1874–1946) földbirtokos, katonatiszt, radikális jobboldali politikus, különítményparancsnok, rövid ideig Lajtabánság de facto állam államfője. Az az első világháborúban a Jászkun Huszárezredben szolgált, és mint százados szerelt le. A tanácsköztársaság kikiáltása után, Szegeden 1919 júniusban leszerelt tisztekből és altisztekből különítményt szervezett, amely szorosan együttműködött Horthy Nemzeti Hadseregével. A Tanácsköztársaság bukása után különítményesei számos súlyos atrocitást, önkényes gyilkosságot követtek el. Az 1920-as években vezető szerepet töltött be az Ébredő Magyarok Egyesületében. Döntő szerepet játszott a nyugat-magyarországi felkelés kirobbantásában, a felkelés során a magyar irreguláris katonai alakulatok megakadályozták az osztrák csendőralakulatok bevonulását a Magyarország által a trianoni döntés által kiürített Sopronba és az elcsatoltnak ítélt határterületre, majd az 1921. október 4-ére összehívott nemzetgyűlésen kikiáltották a független

Lajtabánságot, melynek vezetőjévé megválasztották Prónayt lajtai bán címmel. A fegyveres ellenállás kényszerítette az Antanthatalmakat a soproni népszavazás kiírására. IV. Károly király második visszatérési kísérlete idején Prónay megtagadta a legitimista katonai egységek elleni fellépést, ezért Bethlen István és Gömbös Gyula kizárta az Etelközi Szövetségből, a korszak befolyásos titkos társaságából, nyugdíjazták és félreállították, azonban a továbbiakban is részt vett a szélsőjobboldali megmozdulásokban. A két világháború közti időszak egyik ismert, de az 1930-as években már nem túl meghatározó radikális jobboldali politikusa. Budapest ostroma idején újabb különítmény szervezésébe fogott, amely azonban nem játszott különösebb szerepet a háborúban. (Vö. HU-ÁBTL-4.1.A-650. Összefoglaló. Prónay-különítmény alakulása és tevékenysége 1919–1945.) A szovjet csapatok 1945. március 20-án elfogták és elhurcolták, majd a Szovjetunió Állambiztonsági Szerveinek Különleges Tanácsa 1946. június 10-én 20 év kényszermunkára ítélte. Halálának pontos időpontja máig ismeretlen, feltehetően szovjet fogságban hunyt el 1946-ban vagy valamivel később. Tevékenységéről Bodó Béla írt angol nyelven kismonográfiát. Lásd: BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

Rád / Raád Árpád (1896–1950) erdélyi származású katonatiszt, különítményparancsnok. Az első világháborúban hadnagyként a Székely Hadosztály soraiban harcolt, majd Héjjas Iván különítményéhez csatlakozott, annak egyik alparancsnokaként az izsáki és az orgoványi gyilkosságok egyik felelőse. A nyugat-

magyarországi felkelésben is osztagparancsnokként vett részt. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja volt. A két világháború között különböző közlekedési vállalatoknál forgalmi felügyelőként dolgozott, a csendőrségnél és a légierőnél szolgált, illetve számos szélsőjobboldali párt és egyesület alapításában játszott szerepet. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. A fehérterrorban való részvételéért, elsősorban izsáki és orgoványi gyilkosságokért a népbíróság 1949-ben halálra ítélte, 1950-ben kivégezték.

Ráday Gedeon (1872–1937) jogász, politikus, főispán, belügyminiszter. Iskoláit Bécsben és Budapesten végezte. Pályáját mint közigazgatási gyakornok kezdte Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében. Politikusként Tisza István hívei közé tartozott, és a főrendiházban is több jelentős sikert könyvelhetett el mint szónok. 1910-ben kinevezték Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét törvényhatósági jogú város főispánjává, de ezen tisztségeiről lemondott, amikor 1917-ben bevonult a hadseregbe. A tanácsköztársaság idején fogságba esett, de megszökött, majd Bécsbe utazott, ahol a gróf Bethlen István vezette Antibolsevista Comité alelnöke volt. Ebben a minőségében szoros összeköttetésben volt a szegedi ellenforradalmi kormánnyal. A tanácskormány bukása után Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kormánybiztos főispánja lett, ezen kívül Jász-Nagykun-Szolnok vármegye és Kecskemét kerületi kormánybiztosa. 1921 áprilisától decemberéig belügyminiszterként működött. Ráday az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja volt (vö. ZADRAVECZ, i. m. 132–133), illetve vezető szerepet tölthetett be a Kettőskereszt Vérszövetségben is (vö. SHVOY, i. m. 91.), ily módon pedig szerepe

lehetett abban is, hogy a fehérterror felelősei, így Héjjas Iván is elkerüljék a számonkérést. 1922-ben Nagykőrös város nemzetgyűlési képviselőjévé választották. 1937-ben hunyt el.

Shvoy Kálmán (1881–1971) katonatiszt, politikus, tábornok. 1895-ben hadapród tiszthelyettessé avatták a Ludovika Akadémián, a Hadiakadémiát 1902 és 1904 között végezte el. Az I. világháborúban annak kezdetétől végéig részt vett különböző vezérkari beosztásokban. 1918. december 13-a és 1919. március. 7-e között a szegedi Katonatanács elnöke volt. 1919 júniusától jelentős szerepet vállalt a Nemzeti Hadsereg szervezésében, 1922. november 20-ától a vezérkari főnök szárnysegédje, majd 1923. március 1-jétől a honvédfőparancsnok vezérkari főnöke volt. 1924–25-ben a 9. gyalogezred parancsnoka, 1925 és 1930 között az V. vegyesdandár gyalogsági parancsnoka volt, 1926. május 1-jén léptették elő tábornokká. 1930-tól 1934. szeptember 1-jei nyugdíjaztatásáig az V. vegyesdandár parancsnoka volt, 1931. május 1-jétől altábornagyi rangban. Ezután bekapcsolódott a politikai életbe, Szeged országgyűlési képviselője és a kormánypárt véderőbizottságának elnöke lett. Gömbös Gyula 1936-os halála után szembefordult a kormánypárttal, a fajvédő és nyilas irányzatokkal egyaránt. A háború végén a nyilas hatóságok internálták, csak 1945 áprilisában tért vissza Szegedre, ahol haláláig visszavonultan élt. Bár a szocialista hatóságok igazolták, főtiszti rendfokozatától és nyugdíjától megfosztották. 1971-ben, 90 évesen hunyt el.

Siménfalvy Tihamér (1878–1929) ezredes, később tábornok, radikális jobboldali katonatiszt volt a Horthy-korszakban, aki

többek között a német és az osztrák szélsőjobboldali körökkel is kereste a kapcsolatot. Az első világháború vége felé a Székely Hadosztály vezérkari főnöke volt, majd az ellenforradalom idején Horthy Miklós belső körének tagja lett, és a Fővezérség titkosszolgálati feladatokat ellátó, II/b osztályának belső szervezeti alosztályát vezette. A rendelkezésre álló adatok szerint ő volt az 1920-as években ő volt Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka. Az 1920-as évek elején vezérkari tisztként részt vett a katonai titkosszolgálat, a későbbi 2. vkf. osztály, illetve az ugyancsak titkosszolgálati feladatokat is ellátó későbbi 5. vkf. sajtó- és propagandaosztály megszervezésében is (Vö. UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 355.). 1926-ban vezérőrnagyi rendfokozatú tábornokká léptették elő. Befolyásos tagja volt az Etelközi Szövetségnek is, később a Vitézi Rend egyik vezetője, vitézi törzskapitány lett. 1929-ben váratlanul hunyt el.

Teleki Pál (1879–1941) politikus, miniszterelnök, földrajztudós, egyetemi tanár, az MTA tagja. Egyetemi tanulmányai után 1903-ban államtudományi doktor, majd a budapesti egyetem földrajzi tanszékén egyetemi gyakornok lett. A külföld 1909-ben figyelt fel tudományos munkásságára. Svájcban érte a Tanácsköztársaság kikiáltásának híre, 1920. április 19-étől a Simonyi-Semadam-kormány külügyminisztere, július 19-étől 1921. április 13-áig Magyarország miniszterelnöke. Ratifikáltatta a trianoni békét, fellépett a különítmények garázdálkodása ellen, meghozatta a

nemzetgyűléssel a zsidóellenes numerus clausus törvényt, a Nagyatádi Szabó-féle földreformot. IV. Károly első visszatérési kísérlete után lemondott. 1926-ban belépett a kormánypártba, 1927-től 1938-ig felsőházi tag, majd ismét képviselő. 1924–25-ben népszövetségi megbízásból tagja volt a moszuli olajvidék Irakhoz tartozását javasló szakértői bizottságnak. Kiállt a Párizs környéki békék revíziója mellett, számított Németország közreműködésére az európai status quo megbontásában, de elsőik közt ismerte fel a hitleri birodalom veszélyességét is. 1938. május 14-től vallás- és közoktatásügyi miniszter Imrédy Béla kormányában. 1938-ban a komáromi cseh-magyar tárgyalásokon előkészítője az első revíziós eredménynek. 1939. február 16-ától 1941. április 3-áig másodízben miniszterelnök. Csatlakozott az antikomintern paktumhoz, végrehajtotta Magyarország kilépését a Népszövetségből. Meghozatta a második zsidótörvényt és egy mérsékelt földreform-törvényt. A II. világháború kitörésekor elhárította a német csapatok átszállítási kérést, az olasz semlegességre támaszkodva a fegyveres semlegesség álláspontján állt, a lengyel menekülteket befogadta. Jugoszláviával örökbarátsági szerződést kötött semlegesítése céljából. Az 1941. márciusi belgrádi németellenes fordulat nyomán azonban Hitler éppen Jugoszlávia ellen kívánt katonai együttműködést, revíziós lehetőséget ajánlva fel Magyarországnak. 1941. április 3-án öngyilkosságot követett el, Horthyhoz írt búcsúlevelében elítélte a Jugoszlávia elleni magyar támadást. Pályájáról lásd bővebben: ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

Ulain Ferenc (1881–?) ügyvéd, publicista, radikális jobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten

végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött és részt vett a tanácsköztársaságot megdöntő ellenforradalomban. Összeköttetést hozott létre a magyar és a bajor szélsőjobboldali politikai erők között. Az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és vezetőségi tagja. 1919-ben megalapította a Szózat című radikális napilapot. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képviselő, 1923-ban kilépve az Egységes Pártból Gömbös Gyulával együtt a fajvédő párt egyik alapítója, 1931-től ismét parlamenti képviselő. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. Halálának helye és ideje nem ismert – 1945-ben a szovjet megszállás elől Németországba menekült, feltehetőleg 1945 után, emigrációban hunyt el.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

Budapest Főváros Levéltára, Budapest (HU-BFL)

HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Illy László és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-13493/1920. Stanga Lajos és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly büntetőpere.

Hadtörténelmi Levéltár, Budapest (HU-HL)

HU-HL-VKF. A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnöke Levéltára, 1919–1945.

Szakirodalmi források

ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

BARTHA Ákos, *Az utolsó csepp a pohárban. Soltra József rendőr meggyilkolása*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2.*, szerk. Jámbor Orsolya Ilona, Tarján G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 28–44.

BARTHA Ákos, PÓCS Nándor, SZÉCSÉNYI András, *Egy bosszan „ébredő” túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*, Múltunk, 2019/2, 138–180.

BODÓ Béla, *The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups*, Austrian History Yearbook, 2011/42, 133–163.

BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10, 9–27.

BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

BODÓ Béla, *Favorites or Pariahs? The Fate of the Right-Wing Militia Men in Interwar Hungary*, Austrian History Yearbook, 2015/46, 327–359.

BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.

BÖDÖK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018.

Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938, szerk. HETÉS Tibor, MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968.

CSELÉNYI Zsuzsanna, *Az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) működése 1918-1920*, *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Historia* 1991/20, 51–67.

Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna-Tisza közti történetéhez, szerk. ROMSICS Ignác, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976.

DOMONKOS László, *A Héjjas-nyárfa árnyékában*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

GELLÉRT Ádám, *Horthy Miklós és a politikai alapú büntetlenség. Gellért Ádám vizsgontválasza Máthé Áronnak*, Clio Intézet honlapja, 2020. 04. 13.

<https://www.clioinstitute.hu/single-post/2020/04/13/Horthy-Mikl%C3%B3s-a-politikai-alap%C3%BA-b%C3%BCntetlens%C3%A9g-Gell%C3%A9rt-%C3%81d%C3%A1m-vizsgontv%C3%A1lasza-M%C3%A1th%C3%A9-%C3%81ronnak?fbclid=IwAR26NycbSt8AmGPiRp3EiMVho3zmyHl1Cnosst6nmqb3MePgyo1xwTtBK24> Letöltés ideje: 2020. 04. 14.

Robert GERWARTH, *The Vanquished. Why the First World War Failed to End, 1917–1923*, Farrar, Straus and Girou, 2016.

Robert GERWARTH–John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32.

Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 71 –92.

Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017.

HATOS Pál, *Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és forradalom története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

HATOS Pál: *Rosszifűke világforradalma. Az 1919-es magyarországi tanácsköztársaság története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

Horthy Miklós titkos iratai, forráskiad. SZINAI Miklós, SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965.

HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

HOLLÓS Ervin–LAJTOS Vera, *Horthy Miklós, a fehérek vezére*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1985.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. I. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956.

Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 2., szerk. HORVÁTH Ibolya–SOLT Pál–SZABÓ Győző–ZANATHY János–ZINNER Tibor, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993.

JANKOVICH Arisztid, *A Nemzeti Hadsereg (1919)*, forráskiad. GYÖRGY Sándor, Budapest, Szülőföld Könyvkiadó–Trianon Múzeum, 2019.

Nigel H. JONES, *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*, Dorset, Barns and Noble, 1995.

KÁDÁR Gábor, VÁGI Zoltán, *Antiszemita atrocitások, gyilkosságok, pogromok a fehérterror időszakában*, ELTE Társadalmi Konfliktusok Kutatóintézete, 2010.

http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=138:antiszemita-atrocitasok-gyilkossagok-pogromok-a-feherterror-idszakaban-&catid=16:esetek

KONOK Péter, *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban. Vörösteror–fehérterror*, Múltunk, 2010/3, 72–91.

KÓRÓDI Máté, *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3.–1921. október 23.*, Budapest, Clio Intézet, Clio Kötetek 2., 2020.

KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 64–92, 75.

KOVÁCS Tamás, *A Nemzeti Hadsereg és a tiszti különítmények*, in in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok* 2., szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona–TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 151–172.

KOVÁCS Tamás, *A Honvédelmi Minisztérium „T” Szervének létrejötte és működése, avagy elhárítás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig*, Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2020.

Megfigyelés alatt. Dokumentumok a horthysta titkosrendőrség működéséről 1920 –1944, forráskiad. BERÁNNÉ NEMES Éva, HOLLÓS Ervin, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977.

Jun NAKATA, *Der Grenz- und Landesschutz in der Weimarer Republik 1918–1933. Die geheime Aufrüstung und die deutsche Gesellschaft*, Rombach Verlag, Freiburg im Breisgau, 2002.

NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

PAKSA Rudolf, *A magyar szélsőjobboldal története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

PAKSA Rudolf, *A fehérterror „logikája”. Események, olvasatok, kontextusok*, in *Terror 1918-1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*, szerk. MÜLLER Rolf, TAKÁCS Tibor, TULIPÁN Éva, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.

PÁSZTOR Mihály, *A fehérterror néhány jelensége. Pest megye 1919–1920*, Budapest, Pest Megyei Levéltár, 1985.

PATAKI István, *Az ellenforradalom hadserege 1919–1921*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 1973.

PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszája. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin, SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963.

ROMSICS Ignác, *A Duna–Tisza közge hatalmi-politikai viszonyai 1918–19-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015.

ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017.

ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Helikon Kiadó, Budapest, 2018.

ROMSICS Ignác, *Bethlen István*, Budapest, Helikon Kiadó, 2019.

Thomas L. SAKMYSTER, *Hungary's Admiral on Horseback. Miklós Horthy, 1918–1944*, Washington, Columbia University Press, 1994.

SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60.

SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945, forráskiad* Perneki Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983.

SOÓS László, *A Nemzeti Munkavédelmi Szervezet létrehozása és tevékenységének első évei, 1921–1926*, Levéltári Szemle, 1979/1–2, 277–291.

SUBA János, *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*, Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142.

SUBA János, *Polgárőrség szervezése 1919–1921*, Rendvédelem-történeti Füzetek, 2018/56, 131–144.

SZAKÁLY Sándor, *Honvédség és tisztika 1919–1947*, Budapest, Ister Kiadó, 2002.

SZAKÁLY Sándor, *Napló, naplószerű emlékirat, emlékirat?. Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945 nyomán a naplóíró felelősségéről és a forráskritika fontosságáról*, in *Emlékirat és történelem*, szerk. HORVÁTH Jenő–PRITZ Pál. Budapest, 2012. Magyar Történelmi Társulat – Nemzetközi Magyarástudományi Társaság. 82–98.

SZAKÁLY Sándor, *Az önálló magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás létrehozása 1918–1922*, in *A XIX–XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági testületei*, szerk. BODA József–PARÁDI József,

Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság–Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2014, 101–116.

SZAKÁLY Sándor, *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*, Budapest, Magyar Napló Kiadó–Veritas Történetkutató Intézet, 2015.

SZAKÁLY Sándor, *Az Evidenzbürrótól az önálló magyar katonai hírszerzés megteremtéséig*, *Felderítő Szemle*, 2016/11, 64–74.

TURBUCZ Dávid, *Horthy Miklós*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2011.

UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007.

UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012.

UNGVÁRY Krisztián, *Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége 1920–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.

VONYÓ József, *Jobboldali radikálisok Magyarországon 1919–1944. Tanulmányok, dokumentumok*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2012.

VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.

VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Robert G. L. WAITE, *Vanguard of Nazism The Free Corps Movement In Post-War Germany 1918-1923*, New York, W. W. Norton and Company, 1969.

ZAKAR József, *Fajvédők az 1920-as évek Magyarorszáján*, in *Tanulmányok a Holokausztról V.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2011, 52–111.

ZEIDLER Miklós, *A revíziós gondolat*, Pozsony, Kalligram, 2009.

ZEIDLER Miklós, *Külpolitika és revízió – Mindent vissza?*, in *A Horthy-korszak vitatott kérdései*, Budapest, Kossuth Kiadó, 175–196.

ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobb oldali egyesületek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576.

ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.

SUMMARY

-

“THOSE WERE THE DAYS” IN HOTEL BRITANNIA DATA AND ARCHIVAL SOURCES ABOUT THE ATROCITIES COMMITTED IN BUDAPEST BY ONE OF THE MOST NOTORIOUS IRREGULAR MILITARY FORMATIONS OF THE WHITE TERROR IN HUNGARY, 1919–1920

After the collapse of the Hungarian Republic of Councils and the right-wing counter-revolution, the new conservative government establishing its power with the help of the Entente states could only gradually rule the quasi anarchistic, post-war conditions of the country. Paramilitarism and paramilitary violence was an almost natural phenomenon in Hungary after World War One, just like in many other countries of Central Europe, and Budapest was terrorized by irregular military formations that were formally part of the National Army, but frequently operated completely independently, without any visible state control.

One of the most notorious of these troops was the detachment settling in Hotel Britannia, subordinated to influential paramilitary commanders First Lieutenant Iván Héjjas and Lieutenant Colonel Pál Prónay. Mainly radical right-wing irregular soldiers exploiting the weakness of the government committed several serious crimes like robbery, plunder and even murders, many times by anti-Semitic motivations, and they did it in the disguise of law

enforcement measures, since in this period the military authorities possessed police jurisdictions over civilians as well in order to restore the order. Due to this elastic situation, the National Army and its semi-regular and irregular troops built up their own, parallel law enforcement apparatus, organised their own detective squads, and military detective officers who in most cases had no professional legal knowledge executed arbitrary arrests and proceedings, many times confiscating the valuables of detainees beyond brutalizing and torturing them. In this period in Budapest, even the officers of the Royal Hungarian State Police did their best to avoid conflict with violent military auxiliary police troops, since soldiers were much better armed than policemen.

One of the turning points of the post-war wave of paramilitary violence in the guise of law enforcement in Hungary was the murder of police officer József Soltra on 10 November 1920, committed by soldiers of the Britannia detachment who served in principle as auxiliary police troops. Since several eyewitnesses saw that the soldiers who had shot the policeman dead escaped into Hotel Britannia, Prime Minister Count Pál Teleki, Regent Governor Miklós Horthy and National Commissioner of the Police Imre Nádosy thought that it was finally time to stop paramilitary violence and resolutely act against irregular military formations that already operated sometimes as criminal organisations. The regular troops of the National Army and police squads invaded Hotel Britannia next day, disarming and arresting dozens of irregular soldiers. The windup of the Britannia detachment was only the beginning, since other irregular military formations were also definitely integrated into the National Army or disbanded, and many armed persons were arrested throughout

Hungary for different types of crimes. In November 1920, in the suburbs of Budapest, the irregular military formation commanded by Hussar Captain Baron Jenő Babarczy quartered at the garrison of Ehmnnann-telep showed serious resistance to the government troops, and an armed conflict with gunfight broke out between the police officers supported by regular soldiers and the irregular militiamen, and several persons died in the conflict. Finally, the detachment of Ehmnnann-telep was also disbanded, and partly integrated into the National Army. Furthermore, with certain exceptions, the government officially prohibited the military to act as a law enforcement agency. Police officer József Soltra was finally buried with military reverence as a symbolic victim of political violence, Regent Governor Horthy participated at his funeral in person, and gave his condolences to Soltra's family and fiancée.

In 1921 the following government led by Prime Minister Count István Bethlen gradually ceased the wave of paramilitary violence called the White Terror, and disbanded/regularized all irregular/paramilitary troops and formations. The otherwise strongly right-wing Hungarian government really did its best to tranquilize the radical right-wing forces and create some kind of social and political peace at last, after the long years of war and civil war.

Although paramilitary violence on the streets finally ceased, and irregular military formations were formally disbanded, the radical right-wing Hungarian militia movement mainly consisting of World War I veterans, active and demobilised soldiers lived on the form of secret right-wing paramilitary organisations. The influential radical right-wing organisation called Ébredő Magyarok Egyesülete

(ÉME) – Association of Awakening Hungarians which sometimes operated in a similar way to a political party still had a strong paramilitary character, and it had its irregular militia called Nemzetvédelmi Főosztály – Department of National Defence. The government, mainly the army and the Ministry of Defence still used up these Freikorps-like militia units consisting of veterans for two reasons. On the one hand, the right-wing political and military elite was still afraid of another possible Communist takeover attempt, and used the radical right-wing militias as auxiliary political police forces, keeping them prepared; on the other hand, the countries of the losing side of World War I were subject to serious limitations of armament. Therefore, the government and the military leadership did its best to circumvent limitations, and treated free-corps-like irregular military formations as secret semi-official reserve forces of the army, preparing for a war in the near future in which the territories that were truncated from Hungary by the Treaty of Trianon were to be reoccupied. Hungarian anti-Communist and irredentist troops were coordinated by the secret military organisation called Kettőskereszt Vérszövetség – Double Cross Blood Union in the 1920s, and thousands of armed people were kept in secret military status, waiting for deployment. The military and the radical right-wing political movements had very strong relations these times due to the historical traumas, and hyper-nationalism and exaggerated patriotism nearly necessarily coupled with violent anti-Semitism.

Although the Hungarian Royal State Police undoubtedly did its best to investigate the serious crimes committed by paramilitary soldiers (most of them informally subordinated to First Lieutenant Iván Héjjas and Lieutenant Colonel Pál Prónay) and several

perpetrators were committed to trial for their actions, it also seems that influential military and political circles tried to save them from prison or capital punishment. In 1920 and 1921 Regent Governor Horthy conceived several orders of amnesty, by which most perpetrators avoided punishment. Irregular soldiers of the detachment of Hotel Britannia like First Lieutenant Károly Kmetty, First Lieutenant Attila Rumbold, Private László Illy, First Lieutenant László Sesevics and Master Sergeant Kálmán Zsabka managed to escape prison or capital punishment, while several of them had been involved in criminal cases like murder and robbery.

Although Prime Minister Bethlen did his best to create consolidation in Hungary in the political, social and economic sense of the word, radical right-wing political forces still had some influence after 1921, and for example Captain Gyula Gömbös, later Minister of Defence and Prime Minister of Hungary, the informal leader of the Hungarian radical right-wing movements of the 1920s, had a personal good relationship even with Regent Governor Admiral Miklós Horthy who had used to be a paramilitary commander himself in the civil war of 1919–1920 before being elected by the parliament as Regent Governor with the strong support of the Entente Powers. After the period of paramilitary violence many ex-soldiers who had committed serious crimes found their places in the authoritarian conservative, strongly right-wing regime of Hungary of the 1920s.

The present source publication makes an attempt to reconstruct certain crimes committed by the members of the irregular military formation quartered in Hotel Britannia via micro-historical case studies, mainly based on archival records of criminal suits in the custody of the Budapest City Archive. Furthermore,

beyond the introduction of individual cases, it intends to draw general conclusions about the complex and controversial relationship between the early Hungarian (paramilitary) radical right-wing movements and the government/military.

A tanácsköztársaság összeomlása után az antanthatalmak segítségével berendezkedő új, jobboldali kormányzat 1920-ban még hosszú ideig csak nagy nehézségek árán tudott úrrá lenni az országban uralkodó, közel anarchisztikus állapotokon. Budapestet 1920–1921-ben formálisan a Nemzeti Hadsereg hadrendjébe tartozó, gyakorlatilag azonban sokszor önállóan tevékenykedő irreguláris katonai alakulatok tartották rettegésben. Ezek közül is az egyik leghírhedtebb a Britannia Szállóban berendezkedő különítmény volt, mely Héjjas Iván főhadnagy és Prónay Pál alezredes, a korszak befolyásos paramilitáris vezetőinek alárendeltségébe tartozott. A kormányzat gyengeségét kihasználó, többnyire radikális jobboldali eszméket valló irreguláris katonák számos súlyos bűncselekményt, mint rablást, fosztogatást, nem egy esetben pedig gyilkosságokat is elkövettek, igen sokszor antiszemita indíttatásból, és tették ezt a hatósági intézkedés álcája alatt, hiszen a rend helyreállításának céljából ekkoriban a katonai hatóságoknak civilekkel szemben is voltak rendőri jogosítványaik. A jelen forráskiadvány néhány, a Britannia Szállóban berendezkedett irreguláris katonai alakulat tagjai által elkövetett bűncselekményt rekonstruál mikrotörténeti esettanulmányokon keresztül, jórészt Budapest Főváros Levéltárában található büntetőperes iratok feldolgozása és közlése által. Az egyes esetek bemutatásán túl egyúttal megpróbál általános következtetéseket is levonni a korai magyar (paramilitáris) szélsőjobboldali mozgalmak és az állam/hadsereg kapcsolatáról.